TOPRAK İşveren

Türkiye Toprak, Seramik, Çimento ve Cam Sanayii İşverenleri Sendikası Yayın Organı

Mart 2019 Sayı 121

Ticaret Savaşları

Başyazı

Son yıllarda teknolojide yaşanan gelişmeler uluslararası ticarette rekabet koşullarını hızla değiştiriyor. Yeni ve yıkıcı iş modelleri, dijitalleşmenin de etkisiyle hepimizi en iyi bildiğimizi düşündüğümüz işleri bile yeniden öğrenmeye, kurgulamaya ve değer zincirindeki konumumuzu sorgulamaya davet ediyor.

Böyle bir ortamda dünya ekonomisinin bir yıl öncesinden daha kırılgan olduğunu söylemek sanırım yanlış olmaz. Gelişen teknoloji ve artan maliyetler rekabetçiliği önemli ölçüde etkiliyor. Birçok ülke, ilave gümrük vergileri, kotalar, tarife dışı engeller gibi kısıtlamalarla hem iç piyasalarını, hem de uluslararası pazarlardaki çıkarlarını korumaya çalışıyor.

Ticaret savaşları ile artan gerginlikler, uluslararası ilişkileri de tehdit ediyor. Avrupa ekonomilerinin son yıllarda yakaladıkları ivmenin yavaşladığı sinyalleri geliyor. Buna Brexit süreci de eklenince, Avrupa'da belirsizliğin artma olasılığı iş insanlarını kaygılandırıyor. Korumacılık ve artan jeopolitik risklere, giderek sıkılaşan yeni finansal koşullar ekleniyor. Özetle, hemen hemen her sektörde oyuncuların hareket alanı daralıyor.

Türkiye ekonomisi dünyadan bağımsız bir ekonomi değil. Uluslararası dalgalanmalardan her ülke gibi biz de etkileniyoruz. Ayrıştığımız noktalar, kendimize has sorunlarımız da var. İthalata dayalı bir büyüme modeli ile kalkınmada umduğumuz kadar başarılı olamayacağımızı görüyoruz. İhracatımızı daha da arttırmamız gerekiyor. İhracatla işini büyüten bir iş dünyası, yenilikçilikte, inovasyonda ve markalaşmada da kendisine koyduğu hedeflere er ya da geç ulaşabilir. Dünya piyasalarında rekabet gücünü sürdürebilmenin tek yolunun yenilikçilik olduğunu hepimiz biliyoruz. Bu nedenle, araştırmaya, geliştirmeye ve markalaşmaya da yeterince kaynak ayırmamız gerekiyor. Dünya pazarından daha fazla pay almaya yönelik senaryolar üzerinde yoğunlaşarak içinde bulunduğumuz dönemi daha kolay atlatabileceğimizi öngörüyoruz. Bu yolda, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile paylaştığı ortak bir gelecek hedefini daha da güçlendirmesinin önemli ve değerli olduğunu düşünüyorum.

Sadece ülkemizin ekonomi yönetiminin değil, aynı zamanda iş insanlarının, tüketicilerin ve her birimizin çabalarıyla, her zaman olduğu gibi, değer yaratmaya devam etmemiz gerekiyor. Türkiye'nin, karşılaşacağı güçlükler ne olursa olsun, girişimcilik potansiyeline ve iyi yetişmiş insan gücüne dayanan; ihracata öncelik veren bir atılımla, ayrıcalıklı bir konuma gelebileceğine inanıyorum.

Türkiye'nin kalkınma çabalarında işçi ve işveren sendikalarımızın da önemli bir sorumluluğu bulunuyor. Toprak İşverenleri olarak, 25. Genel Kurul Toplantımızı gerçekleştirerek, yeni bir döneme başladık. Aynı inanç ve sorumlulukla, çalışmalarımıza devam ediyoruz. İnanıyorum ki, ülkemizi ve sektörümüzü bekleyen her türlü güçlükten, yine güçlenmiş olarak çıkacağız. Yeni döneme girerken kendimizi, sektörümüzü ve içinde bulunduğumuz iş ekosistemini yeniden keşfetmeye çalışacak; kendimizi ve yönettiğimiz süreçleri nasıl yenileyebileceğimizi tekrar tekrar düşüneceğiz. Bu şekilde, yenilenmenin, değişimin ve başarının nasıl bir parçası olabileceğimize ilişkin sorularımıza yanıtlar bulmak da mümkün olacak. Endüstri ilişkilerimizde, işyerlerimizde örgütlü sendikalar ve tüm çalışanlarımızla beraberce yarattığımız yapıcı sosyal diyaloğun korunması ve daha da güçlendirilip geliştirilmesi için yorulmadan çaba göstermeyi sürdüreceğiz.

Bu vesileyle, işlerinizde kolaylık, bereket ve hayırlı işler dilerim.

Atalay GÜMRAH
Yönetim Kurulu Başkanı

TÜRKİYE
TOPRAK,SERAMİK,ÇİMENTO VE
CAM SANAYİİ İŞVERENLERİ SENDİKASI

Türkiye
Toprak, Seramik, Çimento
ve Cam Sanayii İşverenleri
Sendikası Adına Sahibi
Yönetim Kurulu Başkanı
Atalay GÜMRAH

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Av. Püren KUNT TULPAR

Basın Müşaviri
Hülya TİMUÇİN

İdare Yeri:
Beylerbeyi Mahallesi
Havuzbaşı Sokak No: 40
34676 Üsküdar - İstanbul
Tel: 0 (216) 422 09 39 pbx
Faks: 0 (216) 422 09 49

Dergimiz Basın Ahlak
Yasasına Uyar.

Baskı - Yapım
Kadıköy Basım
Reklamcılık San.Tic.Ltd.Şti.
Şerifali Mah. Turgut Özal Bulvarı
No:207/A
Ümraniye - İstanbul
Tel: 0 (216) 415 83 83
Faks: 0 (216) 466 13 08

Yayın Türü
Yerel Süreli Yayın

Dergimiz 3 Ayda Bir Yayınlanır.

www.toprakisveren.org.tr
E-posta: toprak@toprakisveren.org.tr

Baskı Tarihi
30.03.2019

4 Ticaret Savaşları: Genel Değerlendirme
Prof.Dr. Ayhan AYTAÇ
Trakya Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü

10 Küresel Ticaret Savaşlarının Ekonomi Politiği: Gelişmekte Olan Ülke Ekonomileri Yansımaları
Dr. Uğur Yasin ASAL
İstanbul Ticaret Üniversitesi

16 Korumacılığın Tetiklediği Ticaret Savaşları Türkiye İçin İtici Güç Olabilir
Serdar KESKİN
İGMD Yönetim Kurulu Başkanı

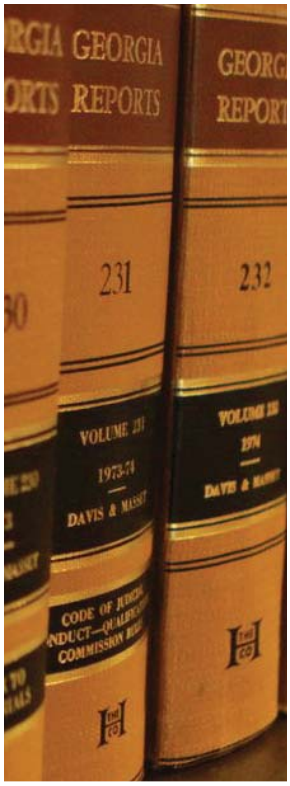

20

Şirketlerin Tacir Olmasına Bağlanan Hüküm ve Sonuçlar
Mustafa YAVUZ
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

31

Toprak İşveren Sendikası
XXV. Olağan Genel Kurulu
21 Mart 201 Tarihinde Toplandı

34

Ytong Gürültü Bariyeri İle Trafik Kaynaklı Çevresel Gürültünün Azaltılmasına Yönelik Çözümler
Mimar Zeynep Çelik
Türk Ytong Sanayi A.Ş.

40

İşletmesel Nedenlerle İş Sözleşmesinin Feshi
Av. A. Buğra AYDIN - Av. Nurhak ÖZER
Stj.Av. Nursu YAZKAN

44

Yargıtay Kararları

50

Üyelerimizden Haberler

Prof.Dr. Ayhan AYTAÇ
Trakya Üniversitesi İİBF
İktisat Bölümü
Öğretim Üyesi

Ticaret Savaşları:

Genel Değerlendirme

Giriş

Her ne kadar savaş kelimesi itici olsa da veya savaş kelimesini kan ve gözyaşı ile betimlesek de insanlığın var olduğu ilk dönemlerden günümüze kadar tarih, savaşlarla doludur. Savaş, kimi zaman bir güç gösterisi olarak kimi zaman ise kaynakların kıtlığı nedeni ile ortaya çıkabilen bir gerçektir.

Klasik İktisatçı T. Malthus'un farelerle yaptığı gözlemde dahi kaynaklar (gıda) azaldıkça fare kolonisinde kavganın, savaşın ortaya çıktığı ve durumun kaynağında da popülasyonun geometrik, kaynakların ise aritmetik arttığını ortaya koymuştur.

Küresel Dünyada, son yıllarda giderek artan üretim ve çeşitlenme, bir taraftan yeni pazarların ele geçirilmesi gerekliliğini ortaya koyarken diğer taraftan da artan üretime bağlı hammadde talebini de giderek arttırmış ve üreticilerin maliyetleri üzerinde bir baskı ortaya koymuştur.

Çalışma savaş kavramı ve ticaret savaşları üzerine odaklanırken, 2016 yılında ABD Başkanı seçilen Donald Trump'ın agresif dış ticaret politikalarının yol açtığı Ticaret Savaşı irdelenecektir.

1. Savaş Kavramı

Savaş teriminin farklı şekillerde tanımlanması, kavramın oluşumundan (ontolojik), kavrama ilişkin bilginin kaynağından, kapsamından, doğasından (epistomolojik) ve

bu kapsamdaki tanımlamalarda farklı inceleme düzey ve birimlerinin kullanılmasından kaynaklanmaktadır[1]. Özü itibarı ile savaş Clausewitz'e göre savaşı karşıt iradelerin çatıştığı karşılıklı şiddet eylemi olarak tanımlamaktadır[2]. Buradan hareketle savaşın karşılıklı bir çıkar çatışması sonucu ortaya çıktığı kabul edilebilir. Geleneksel savaşlarda karşıt iradeler güçlerini konvansiyonel silahlar ve beşeri sermayesi askerler ile bir güç gösterisi haline getirirken, günümüzde konvansiyonel olmayan yöntemler ekonomik ve siyasi irade güç gösterisi ile de savaş rüzgarları estirebilmektedir.

İktisat biliminin ortaya çıkışı ile birlikte "kıt kaynaklar ve sonsuz ihtiyaç" argümanı karşıt iradenin veya karşılıklı güç gösterisinin de odak noktası ve sebebi haline gelmiştir.

İlkel insan dönemlerinde dahi avcılar ve toplayıcılar arasında meydana gelen sürtüşmelerin kaynağında da toplayıcılıktan ilkel tarıma doğru ilerleme aşamasında, kaynak bulmakta zorlanan avcıların yerleşik hayata geçmeye başlayan ilkel tarım bölgelerine saldırdıkları görülmüştür. Coğrafi keşifleri motive eden unsurların da başında yeni ve bakir kaynaklar bulma isteği vardır ve her bulunan yeni coğrafya orada yaşayan yerli halkın elinden kaynakların güç tolu ile alınmasına neden olmuştur. Kısaca savaş; güç gösterisi ve sahip olunan güç nedeni ile kazanım elde etme amacına yöneliktir.

Yakın tarih bir çok geleneksel kanlı savaşlara sahne olmuş, maddi, manevi, sosyo-kültürel yok oluşları getirmiş, bunların sonucunda ise ülkeler ticaret ilişkileri geliştirerek, ekonomik entegrasyonlar kurarak kendi aralarındaki baskıyı hafifletebilme yoluna gitmişlerdir. Ancak gelinen noktada da ekonomik güç elde edildikçe, ekonomik açıdan zayıf ekonomiler giderek dezavantajlı hale gelmişler, Singer-Probisch Tezinde ifade edildiği gibi dünya ticaret hadleri uzun dönemde gelişmiş ülkeler lehine dönerek bir refah eşitsizliğine de neden olmuştur[3].

Özellikle 1970'lerden sonra dışa açık ekonomilerin sayıca artması, ihracata yönelik büyüme stratejileri ve liberalizasyon rüzgarı 1980'lerin de başında Küresel Ekonomiyi doğurmuştur. Artık ekonomiler sadece ulusal ekonomi politikalarından değil küresel ekonomi oyuncularının aldığı kararlardan da etkilenmektedirler. Günümüzde karşı karşıya kalınan tüm bu ekonomik sorunlar "küresel ekonomi" çerçevesinde çözümlenmektedir[4].

2. Ticaret Savaşlarına Bir Bakış

Ticaret savaşları ülkelerin kendi çıkarlarını maksimize amaçlı ve yerli üre-

ticileri ve ekonomiyi korumak amaçlı uygulamaya soktuğu politikaların doğal bir sonucudur. Ülkelerin gümrük vergisi artırımı ve kotalar gibi ticaret engelleri uygulayan bir ülkeye misilleme yaptıkları bir durumu tanımlar ve aynı zamanda küresel gerginliklere yol açan bir dizi sorunu ortaya çıkarabilir[5].

Bir ticaret savaşı, bir ülkenin ithalat ve dış ülkelerdeki gümrük vergileri veya kotalar uygulamasına benzer ticaret korumacılığına benzer şekilde karşılık vermesidir. Söz konusu savaş büyüdükçe, bir ticaret savaşı uluslararası ticareti azaltıcı etkiye de kaçınılmaz olarak neden olabilecektir[6].

Ticaret savaşı; bir ülkenin yerli sanayisini korumaya, iş ve istihdam yaratmaya çalıştığında başlar ve kısa vadede işe yarayabilir bir etki ortaya koyabilir. Uygulamaya konulan yeni tarifelerin, söz konusu ürünün yerli üreticilerine rekabet avantajı sağlaması amaçlanır, Yerli üreticilerin fiyatları yabancıların altında kaldığı için de talep daha çok yerli üretici lehine kayarak üretimi ve milli geliri arttıracağı beklenir. Fakat uzun vadede, küresel ekonomide daralmaya ve artan savaş rüzgarlarının etkisi ile yükselen tarifelerin fiyatları arttırması durumunda da küresel bir enflasyona neden olabileceği de büyük bir olasılıktır.

Geçmişte 1930 Smoot-Hawley Tarifesi yaklaşık 900 ithalat kaleminin vergisini ortalama yüzde 40 ila 48 oranında artırmış, bu durum Büyük Buhran'ı daha da kötüleştiren ve derinleştirin bir ticaret savaşının etkisi olarak anılmaktadır[7]. Smoot-Hawley, aslında ekolojik bir felaket olarak anılan, 1930 – 1940 döneminde etkisini gösteren şiddetli toz fırtınalarının, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'nın bozkır ve çayır topraklarına önemli derecede ekolojik ve tarımsal zarar veren Dust Bowl veya Dirty Thirties olarak anılan bir dönemin zararlarını minimize etmek için çıkartılmış bir önlemler bütünü idi[8]. Ancak aynı zamanda Büyük Buhran'ın yok edici gücü altında ezilen Amerikalılar Smoot-Hawley tarifeleri nedeni ile artan gıda fiyatları nedeni ile de ikinci ağır bir darbe almışlardır. Zira söz konusu ABD'nin tarife artışına diğer ülkelerde kendi tarifelerini arttırmak suretі ile karşılık vermişlerdir. Bu dönemde Ticaret savaşı uluslararası ticareti yaklaşık yüzde 65 azaltmıştır. Mevcut durum durgunluğa girmiş bir ekonomiyi depresyona dönüştürmüş ve II. Dünya Savaşı'nın başlamasına da zemin teşkil etmiştir[9].

Yine 1980'lerde ABD-Japonya otomobil dış ticaretinde Gönüllü İhracat Kısıtı anlaşması ile süre gelen dengesiz ve Amerika aleyhine gelişen dış ticareti dengelemek amaçlı, Japonya ABD'ye yapmış olduğu otomobil ithalatını tarife tehdidi altında kabul etmiş ve uygulamaya sokmuştur. Ancak bu dönemde ABD vatandaşları artık yerli ve yabancı otomobilleri eskiye göre daha fazla para ödeyerek aldıkları için reel gelir kaybına uğramışlardır.

3. Trump 'ın Başkanlık Vaadleri ve Başlayan Ticaret Savaşı

ABD Cumhuriyetçi Parti adayı Trump, seçim öncesi NAFTA'yı (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması) "facia" diye nitelendirmiş olup "Avustralya, Bruney, Kanada, Şili, Japonya, Malezya, Meksika, Yeni Zelanda, Peru, Singapur, Vietnam ve ABD arasında varılan ve 2016 yılının Şubat ayında imzalanan ama yürürlüğe giremeyen bir anlaşma olan Trans Pasifik Ortaklık Anlaşmasını (TPP) kötünün de kötüsü olarak değerlendirmiş ve buna son vereceğiz" demiştir. Ayrıca vaatlerinde Çin ile ticaret açığını kapatma sözü vererek yerli ekonomiyi canlandırmayı da vaatlerine eklemiştir[10].

Trump'ın 08 Kasım 2016'da Başkan seçilmesi ile beraber TPP'den ayrıldıklarını açıklaması, daha sonra, eğer daha iyi koşullar müzakere edilirse anlaşmaya yeniden katılmanın mümkün olduğunu söylemesi ile ticaret savaşlarının fitili ateşlenmiş oldu.

30.Kasım.2016'da ABD, Meksika ve Kanada liderleri, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'nın (NAFTA) yerini alacak ABD-Meksika-Kanada (USMCA) Anlaşması'nı imzalamışlardır. Söz konusu anlaşmanın NAFTA'nın 25. Yıldönümünden sonra da yürürlüğe girmesi konusunda da konsensüs sağlanmıştır.

ABD ve Çin arasındaki dış ticaret dengesizliğinin giderilmesi içinde bir takım tarife önlemleri alan Trump ise Çin ile arasında giderek tırmanan bir ticaret savaşını da başlatmıştır. Her iki taraf da ticarete konu olan mallar üzerinde milyarlarca dolar maliyet artışına yol açan yeni gümrük vergileri açıklamışlardır.

ABD Başkanı Donald Trump, Çin'in "bozulmuş uluslararası sistemin ve haksız uygulamaların uzun süredir kötüye kullanılması"nı gidermek için yaptığı kampanyayı ilan etmiştir[11]. Nisan 2018'de, ABD, Çin'in fikri mülkiyet haklarını ihlal ettiği yönündeki kaygılarla ilgili olarak Dünya Ticaret Örgütü'ne danışma talebinde bulunmuştur.

ABD Ticaret Bakanlığı'ndan yeni rakamlara göre, 2017 yılında ABD ticaret açığı dokuz yılın en yüksek seviyesi 566 milyar ABD Dolarına ulaşmış, ABD-Çin toplam ticareti 635.97 milyar ABD Dolar seviyesini görürken, ABD'nin Çin'e ihracatı sadece 130.37 milyar ABD doları iken ABD'nin Çin'den ithalatı 505.6 milyar ABD doları bulmuştur[12]. Bu kötü gidiş Trump'ın bir takım önlemler almasının da zeminini oluşturmuştur.

Başkan Trump 8 Mart 2018'de, çelik ithalatında yüzde 25 ve alüminyumda yüzde 10'luk bir tarife açıklayarak, "Ticaret savaşları iyi ve kazanması kolay"

diyerek stratejisini ortaya koymuştur. Ancak piyasalardaki dalgalanmalar bunun aksini göstermiş, küresel borsalar, dünyanın en büyük ekonomileri arasındaki bir ticaret savaşı korkusuyla gerilemiştir[13].

Her ne kadar ABD Kongresi tarifeleri koymaya yetkili tek organ olmasına rağmen, Trump, 1962'de Kongre tarafından verilen özel bir gücü kullanarak, ulusal güvenliği tehdit eden ithalatı durdurmasına yetkisi ile tarifelerde değişikliğe gitmiştir[14]. Özellikle metal ithalatında dışa bağımlılığın başta silah sanayi olmak üzere ülke sanayisini olumsuz etkilemesi bu kararların alınmasında da büyük rol oynamıştır.

Elbette ABD'nin aldığı bu kararların ardından müttefik sınıflandırmasında yer alan Kanada, Hindistan ve Meksika, Avrupa Birliği, Norveç ve İsviçre ile Çin ve Rusya Dünya Ticaret Örgütüne resmi şikayette bulunmuşlardır. Dünyanın en büyük çelik ithalatçısı ABD ise ilgili sektörde çalışan 6,5 milyon işçinin 147.000 nin sektörün dışına itildiği ve ekonomisine ciddi zarar verdiği argümanını kullanmıştır. Buna karşılık, Güney Kore 2012 yılında imzalanan ikili ticaret anlaşmasını değiştirmeyi kabul ederek, Güney Kore çelik tarifesinden muaf hale gelmiştir.

15 Temmuz 2016'daki Hain Darbe girişimini kınamakta beklemeyi tercih eden, ardından Türkiye'de darbe ile ilişkili olduğu şüphesi ile tutuklu olan Rahip Brunson'u "çok iyi bir din adamı ve çok iyi bir ABD vatandaşı olarak" tanımlayan Trump, 10 Ağustos 2018'de Türkiye'den alüminyum ve çelik ithalat vergilerini iki katına çıkaracağını açıklayarak ticaret savaşlarında yeni bir cephe açmış oldu. ABD'nin bu hareketi, Türk lirasının değerini ABD dolarına karşı rekor bir seviyede seviyesine düşürmüştür[15].

4. Ticaret Savaşlarında AB Cephesi

Trump'ın Avrupa Birliği ile ekonomik ilişkileri tartışmaya başlaması küresel ticaret riskini giderek arttırmış ve uygulanabilecek yeni tarifelerin Avrupa Birliği ekonomisinde tedarik zincirleri ve ölçek ekonomileri üzerine ciddi negatif etkiler doğurarak AB şirketlerinin küresel gücünü tehdit edebileceği öngörülmüştür[16].

Bu risklere rağmen başlangıçta 1 Haziran 2018'e kadar AB'ye olan tarifeyi erteleyen ABD, AB'den ABD otomobillerine uygulanan yüzde 10'luk tarifeyi kesmesini ayrıca AB'den çelik ihracatına kota koymasını istedi. Hemen ardından da 31 Mayıs 2018'de Trump tarifenin Kanada, Meksika ve AB'ye uygulanacağını açıkladı.

21 Haziran'da, Almanya'nın önderliğinde AB ABD'den alınacak otomobillere ek vergi teklif ederken, Başkan Trump da AB kaynaklı otomobil ve hafif ticari araçlara vergi koymak suretiyle AB ile de ticari savaş başlatmış oldu.

5. Ticaret Savaşlarının Dünya ve Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri

Son dönemde ortaya çıkan Ticaret savaşı, çelik ve alüminyum kullanan tüketim mallarının fiyatlarını artırmak sureti ile kaynak maliyetlerini arttırmıştır. Tüm Çin ithalatının yarısı, ABD üreticileri tarafından başka ürünler yapmak için kullanılan ürünlerdir. Tarifelerin maliyetleri yükseltmesi, artan maliyetlerin fiyatlar üzerinde baskı meydana getirmesi ya da maliyet optimizasyonu için çare arayan şirketlerin işçileri işten çıkarmaya zorlaması gibi trajik etkiler meydana getirmektedir. Özellikle teknoloji ve bilişim alanında üretim yapan firmalar üzerinde tarifelerin etkileri daha da net görülmüştür.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütünün (OECD) yayınlamış olduğu raporda özellikle ABD ve Çin arasında yaşanan ticaret savaşının şiddetini giderek arttırması ya da ivmesini kaybetmemesi durumunda bunun tüm dünya ekonomisi üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkartacağını, bozulan ölçek ekonomileri nedeni ile ticaret hacimlerinin giderek düşeceğini ifade etmiştir.

OECD 'nin 2060 yılına kadar olası ekonomik senaryolarla ilgili Rapora göre, serbest ticaretten geri adım atılıp, 1990'lı yılların gümrük tarife oranlarına geri dönülmesi halinde dünya genelinde uzun dönemde yaşam standartları yüzde 14 düşecektir ve aynı zamanda bu durumdan en çok etkilenen ülkelerde ise yaşam standardının yüzde 15 ile 25 arasında düşüş göstereceğini ortaya koymuştur[17].

Meydana gelen Ticaret Savaşı, kendi içinde bir soğuk savaş akımı meydana getirirse, ucuz iş gücü ile yaptığı ihracatı içeriye dönük yapabilecek ya da ithalat kalemlerini içeride üretmek için kısmen yer değiştirme yapabilmek seçeneği Türkiye için bir çıkış yolu olabilecektir. Buna ilaveten yavaşlayan ticaret düşük faiz ortamı getirdiği takdirde bundan da yine en çok Türkiye gibi yüksek betaya sahip ülkeler yararlanacaklardır[18].

Küresel ticarette meydana gelebilecek daralmalar karşısında, ikili ticaret anlaşmalarını arttırabilmek, pazar ve ürün çeşitlendirmesine gidebilmek, sahip olduğu jeopolitik konumunu ekonomik bir değere dönüştürebilmek savaş ortamında ayakta kalabilmenin ana formülleri arasında yer alabilir.

Sonuç

Ekonomi tarihi pek çok kriz, pek çok ticaret savaşları, pek çok durgunluk ve depresyon izleri ile doludur. Ekonomik işleyişte en önemli nokta sorunların doğru tespit edilip ardından da gerçekçi politikalarla desteklenmesi gerekir.

Bugünün realitesi olan ABD kaynaklı ticaret savaşı ne ilk ne de son olacaktır. İnsanoğlunun tüketim hırsı, şirketlerin Pazar kaygısı ile yeni Pazar arayışları devam ettikçe gelecekte de pek çok ticaret savaşı kaçınılmazdır. Dünya ekonomisinde söz sahibi olan ülkelerin gerek kendi üreticilerini koruma ve onlara rekabet avantajı sağlama gayretleri de bu savaşların küresel etkilerle genele yayılması beklenen bir gelişmedir.

Bu olumsuz etkilerden kurtulabilmenin en temel unsuru ise teknolojiyi üretebilme gücüdür. Aramalı, sermaye malı üretebilecek teknolojilerin aynı zamanda maliyet optimizasyonu da sağlayacak "döngüsel ekonomi" modellerine kayması kaçınılmazdır. Atıkları minimize edebilen, mevcut atıkları bir şekilde ekonomiye yeniden kazandırabilen böylece hammaddeye bağımlılığını en aza indirebilen bir teknolojiyi barındıran

> “Küresel ticarette meydana gelebilecek daralmalar karşısında, ikili ticaret anlaşmalarını arttırabilmek, pazar ve ürün çeşitlendirmesine gidebilmek, sahip olduğu jeopolitik konumunu ekonomik bir değere dönüştürebilmek savaş ortamında ayakta kalabilmenin ana formülleri arasında yer alabilir.”

üretim modeli olan “döngüsel ekonomi” ülke ekonomileri üzerindeki baskıyı da azaltabileceği öngörülmektedir.

Kaynak

• A. B. VARLIK, “Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım”, Avrasya Terim Dergisi, 2013, 1 (2): 1.

• A. L. KARAOSMANOĞLU, “Yirmibirinci Yüzyılda Savaşı Tartışmak: Clausewitz Yeniden”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 8, Sayı 29 (Bahar 2011).

• D.A. IRWIN, “Smoot-Hawley Tariff: a Quantitit-ve Assessment”, The review of Economics and Statistics, Vol:80, no:2, May,1998, 326-334.

• G. ŞEN, https://t24.com.tr/haber/trumpin-ticaret-savasi-turkiyeyi-nasil-etkileyecek,670776

• H. M. TAŞÇI-Mehmet E. ERÇAKAR, “Prebısch- Singer Tezinin Dış Ticaret Hadleri Aracılığıyla Türkiye İçin Test Edilmesi”, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi - Cilt:14 Sayı:2 (Mayıs2016) - Doi: http://dx.doi.org/10.11611/JMER879.

• J. BOLLEN-H. R.-ROMAGOSA, Trade Wars: Economic impacts of US tariff increases and retaliations An international perspective CPB Background Document | November 2018

• J FOREMAN-PECK, Y. MA,” Trade Wars and the Slump”, European Review of Economic History 11(01):73-98 April 2007.

• K. AMADEO,” Trade Wars and How They Affect You” https://www.thebalance.com/trade-wars-definition-how-it-affects-you-4159973,Feb, 2019

• K M SIBY and P ARUNACHALAM, “The US-China Trade Competition: An Overview”, MPRA Paper No. 87236, posted 24 June 2018 16:02 UTC.

• M. DEMERTZİS, G. FREDRIKSSON, The EU Response to US Trade Tariffs, Brugel Publications, 2018

• R. HORNBEK,” The Enduring Impact of the American Dust Bowl: Short- and Long-Run Adjustments to Environmental Catastrophe”, American Economic Review 2012, 102(4): 1477–1507 http://dx.doi=10.1257/aer.102.4.1477

• R.GÜNDÜZ, https://tr.euronews.com/2018/07/12/oecd-ticaret-savas-en-fazla-turkiye-yi-etkiler

• Z. KARTAL, H. ACAROĞLU, “Küresel Ekonomi Ve Türkiye: Küresel Ekonomiye Entegrasyon Süreçlerinde Küreselleşmenin Derecesi, Niteliği Ve Büyümeye Etkisinin Ölçülmesi, 1961-2013”, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 26, Ocak 2017.

• CCG Report, No 27.3.2018, Understanding the US-China Trade War: Analyses and CCG Recommendations

• Trade Wars: There are no winners, KPMG Economics & Tax Centre, Agust.2018

•https://konupara.com/ekonomist/ekonomi/ticaret-savasi-nedir-14934/

•https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46920140

• oecd.org.

Dipnot

[1] A. B. VARLIK, “Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım”, Avrasya Terim Dergisi, 2013, 1 (2): 1.

[2] A. L. KARAOSMANOĞLU, “Yirmibirinci Yüzyılda Savaşı Tartışmak: Clausewitz Yeniden”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 8, Sayı 29 (Bahar 2011).

[3] H. M. TAŞÇI-Mehmet E. ERÇAKAR, “Prebısch- Singer Tezinin Dış Ticaret Hadleri Aracılığıyla Türkiye İçin Test Edilmesi”, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi - Cilt:14 Sayı:2 (Mayıs2016) - Doi: http://dx.doi.org/10.11611/JMER879.

[4] Z. KARTAL, H. ACAROĞLU, “Küresel Ekonomi Ve Türkiye: Küresel Ekonomiye Entegrasyon Süreçlerinde Küreselleşmenin Derecesi, Niteliği Ve Büyümeye Etkisinin Ölçülmesi, 1961-2013”, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 26, Ocak 2017.

[5] https://konupara.com/ekonomist/ekonomi/ticaret-savasi-nedir-14934/

[6] K. AMADEO,https://www.thebalance.com/trade-wars-definition-how-it-affects-you-4159973

[7] D.A. Irwin, “Smoot-Hawley Tariff: a Quantitit-ve Assessment”, The review of Economics and Statistics, Vol:80 , no:2, May,1998, 326-334.

[8] R. HORNBEK,” The Enduring Impact of the American Dust Bowl: Short- and Long-Run Adjustments to Environmental Catastrophe”, American Economic Review 2012, 102(4): 1477–1507 http://dx.doi=10.1257/aer.102.4.1477.

[9] J FOREMAN-PECK, Y. MA,” Trade Wars and the Slump”, European Review of Economic History 11(01):73-98 April 2007.

[10] https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46920140

[11] K. AMADEO,” Trade Wars and How They Affect You” https://www.thebalance.com/trade-wars-definition-how-it-affects-you-4159973,Feb, 2019

[12] CCG Report, No 27.3.2018 , Understanding the US-China Trade War: Analyses and CCG Recommendations

[13] K M SIBY and P ARUNACHALAM, “The US-China Trade Competition: An Overview”, MPRA Paper No. 87236, posted 24 June 2018 16:02 UTC.

[14] J. BOLLEN-H. R.-ROMAGOSA , Trade Wars: Economic impacts of US tariff increases and retaliations An international perspective CPB Background Document | November 2018

[15] Trade Wars: There are no winners, KPMG Economics & Tax Centre, Agust.2018

[16] M. DEMERTZİS, G. FREDRIKSSON, The EU Response to US Trade Tariffs, Brugel Publications, 2018

[17] R.GÜNDÜZ, https://tr.euronews.com/2018/07/12/oecd-ticaret-savas-en-fazla-turkiye-yi-etkiler

[18] G. ŞEN, https://t24.com.tr/haber/trumpin-ticaret-savasi-turkiyeyi-nasil-etkileyecek,670776

Dr. Uğur Yasin ASAL
İstanbul Ticaret Üniversitesi,
Ticari Diplomasi Anabilim Dalı Başkanı,
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Bölümü Öğretim Üyesi

Küresel Ticaret Savaşlarının Ekonomi Politiği: Gelişmekte Olan Ülke Ekonomileri Yansımaları[1]

1. Ticaret Savaşlarının Arka Planı

2008 yılında meydana gelen küresel ekonomik ve finansal kriz, makroekonomik göstergelerde kırılganlık, istikrarsızlık ve dengesizlikleri beraberinde getirmiştir. Söz konusu küresel ekonomik ve finansal istikrarsızlıklar, G7 üyesi ülkeler başta olmak üzere, yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomi yönetiminde yaşanacak olan değişimin de habercisi olmuştur. Bir süre sonra 'istikrarsızlığın istikrarı' haline gelen mevcut küresel ekonomi politik, açık/liberal ekonomik düzeni Post-Keynesyen bir dönüşüme tabi tutmuş ve devletin ekonomi yönetiminde rol ve fonksiyonunun arttığı, korumacı uygulamaları beraberinde getirmiştir.

2016 yılında gerçekleşen ABD Başkanlık seçimlerinde Başkan Donald Trump'ın seçim vaatleri arasında yer alan Trans Atlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı Anlaşmalarından (TTIP) geri çekilme taahhüdü ile ABD ekonomisinin kendi içine dönerek, gümrük duvarlarını yükselteceği vurgusu, seçim sonrası sürecin bu yöndeki ilk işaretlerini vermiştir. 2,4 trilyon dolar ile dünyanın en büyük mal ithalatçısı ve 1,5 trilyon dolar ile Çin'den sonra dünyanın en büyük ikinci ihracatçısı konumunda olan ABD'de[2] yükselen bu korumacı uygulamalar, ticaretin ulusal bir güç aracı olarak kullanılmasını küresel ekonomi politik gündemin merkezine yeniden taşımıştır.

Siyaset felsefesinin önemli teorisyenlerinden Edward H. Carr'ın[3] uluslararası ilişkilerde yirmi yıl krizi tanımlamasından hareketle 2000'li yıllardan bu yana dünyanın siyasal, ekonomik ve güvenlik merkezli yeni krizlerle anıldığı bir dönem yaşanmaktadır. Yine ünlü tarihçi Eric Hobsbawm'ın 20. Yüzyılı nitelendirmek için kullandığı

‘Aşırılıklar Çağı’[4] kavramının, 2000’li yıllar sonrası rol ve fonksiyonunun değişerek devam ettiği görülmektedir. Söz konusu krizler, küreselleşmenin getirdiği mutlak entegrasyon ve ulusal kimlikler paradoksunun bir parçası olarak 2017 yılından itibaren uluslararası siyasal eksende derinleşmektedir.

Bu derinleşmenin entegrasyon sürecinin dünya çapında en iyi örneği olarak nitelendirilen Avrupa Birliği’nde dahi meydana gelmesi, küresel politik riskin kümülatif olarak yükselmesini beraberinde getirmiştir. Geçtiğimiz haftalarda Birleşik Krallık bünyesinde oldukça tartışmalı bir şekilde yaşanan Avrupa Birliği’nden ayrılma sürecinin, ne yöne evirileceği de henüz kestirilebilmiş değildir.[5] Söz konusu gerçeklik dahi, küresel ekonomi politiğin içerisinde bulunduğu risklerin ve devletlerin bu riskler karşısında rasyonel seçimlerden uzak olma durumunun açık bir ifadesi niteliğindedir.

Öte yandan, ABD ve Euro bölgesinde artan ‘siyasal popülizm’ destekli bu irrasyonel tutum, G20’nin ikinci onluk diliminde yer alan Asya merkezli ülkelerin küresel ekonomi politik güç dengesi değişimi ile devlet, toplum ve iktisat üçgeninde yapısal değişiklikleri beraberinde getirmiş, dış ticaret dengesini devletlerarası temel rekabet aracı haline taşımıştır. Bu paradigma değişikliğinden hareketle, ABD’nin yine Başkan Donald Trump döneminde ilan ettiği 2017 tarihli Yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi’nde ekonomik ve siyasi rekabet ön plana çıkartılmış, Rusya ve Çin’in ABD değerlerine meydan okuyan rakipler olduğu vurgusu yapılmıştır. Nitekim, ABD ticaret kanunun 232 numaralı maddesine atıfla, ulusal güvenlik gerekçesini öne sürerek uluslararası ticarete kısıt ve tarifeler getirmiştir.

Başkan Donald Trump’ın demir-çelik ithalatı başta olmak üzere birçok ithal üründe bu kısıtlamalara başvurması mevcut küresel rekabetin reel sektör, ekonomik ve finansal kuruluşlar ile devlet ekseninde genişleyeceğini gözler önüne sermiş, yine Çin’den ithal edilen birçok ürüne ek gümrük vergisi uygulaması getirilmiştir. ABD yönetiminin ekonomide artan bu korumacı tutumunu ulusal güvenlik ile eşit bir seviyede ifade etmesi, ABD’nin ekonomi politik gücünde yaşanan değişimi de gösterir niteliktedir. 1980’li yıllarla birlikte Washington Uzlaşısını ilan eden ABD, 2018 yılında kendi ilan ettiği açık/liberal ve çok taraflı ticaret sistemini kısıtlamış, bir yönüyle kendi inşa ettiği neo-liberal ekonomik düzlemin reddiyecisi konumuna gelmiştir.

ABD tarafından ilan edilen bu yeni rekabet süreci, devletlerin kendi sınırlarına dönüp askeri güç ve güvenliğe dayalı savaş paradigmasından öteye geçerek, uluslararası ticaret ve dış ticaret dengesine dayalı küresel rekabet düzleminin derinleşeceğinin ilk işaretleri olmuştur. Atlantik’ten Asya’ya kayan dünya ticaret dengesi değişiminin bir yansıması mahiyetinde olan söz konusu küresel ticaret savaşlarının bu ilk yarısı, yine ABD tarafından geliştirilen Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)’nün uluslararası ticarette ‘karşılıklılık’ ilkesine de aykırıdır.

Nitekim Avrupa Birliği’nin Ticaretten Sorumlu Komiseri Cecilia Malmström, DTÖ kurallarına referans vererek ABD yönetiminin aldığı ek gümrük vergisi kararının, bu kurallara aykırı olduğunu ve AB’nin ABD’nin korumacı tutumuna karşı durarak, çelik, sanayi ve tarım ürünlerinden oluşan bir ithalat kısıtlama listesinin de ABD’ye karşı uygulanmakta olduğunu ifade etmiştir.[6]

ABD yönetimi tarafından çelik ithalatına uygulanan %25 ve alüminyum ithalatına uygulanan %10 ek gümrük vergisinin ABD ekonomisinin 2020 ekonomik büyüme projeksiyonunu %0,5 aşağıya çekebileceği ve küresel ticaret savaşlarının dünya ekonomisine maliyetinin yaklaşık 470 milyar dolar seviyesinde olabileceği öngörülmektedir.[7] Buna ek olarak, ABD pazarında ithalatın daralmasıyla birlikte yüksek enflasyonla karşılaşılma riskinin artacağı, bu iç ekonomik dengenin yönetilebilmesi adına ABD Merkez Bankası FED’in kapasite ve performansının zorlanacağı öngörülmektedir. Bir diğer ifadeyle ABD kendi ürettiği, eklemlenmiş, neo-liberal ticaret düzeninin ‘en çok kayırılan ulus kuralından’ ‘en çok zarar veren’ ulus kuralına açıkça geçiş yapmıştır.

ABD ve Çin arasında devam eden Ticaret Savaşlarını birkaç evre içerisinde değerlendirmek mümkündür. Bunlardan ilki, Başkan Trump’ı görev başına getiren popülist sağ siyaset baskısı ve söz konusu baskıların bir yansıması niteliğinde olan Trump tipi diplomasi uygulamalarıdır. İran’ın P5+1 ülkeleri ile imzaladığı nükleer enerji sözleşmesinden geri çektirilmesi hamlesi ve Kuzey Kore ile yaşanan nükleer silah restleşmeleri Trump tipi diplomasi uygulamalarına örnek teşkil etmektedir. Söz konusu diplomasi uygulamalarının arka planında, ABD’nin rakiplerini politik rızaya uyumlu hale getirme çabaları yer almaktadır. Göreve gelir gelmez Trump’ın bu yönde attığı adımların başında, Paris İklim Sözleşmesi’nden çekilme, TTIP sürecinin feshi ve 2018 Arjantin G20 Zirvesi’nde yansımalarını bulan Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA)’nın hükümlerinin kırmızı çizgilerle yeniden şekillendirmesi gelmektedir.

Küresel ekonomi politiği yapısal olarak etkileyen bu gelişmeler, küresel büyüme oranlarını da Asya merkezli bir sarsıntıya sürüklemiştir. Hindistan ve Çin’in makroekonomik performansında yaşanan durgunluk, ABD ekonomisinden gelen tarım dışı istihdam oranlarındaki iyileşme ile birlikte, Trump yönetiminin küresel çapta uyguladığı ‘dolarizasyon’ sürecinin fonksiyonunu güçlendirmiştir.

The Economist tarafından Mart 2019'da yayınlanan 'Küresel Ekonomi için En Önemli 10 Risk 2019' raporunda dünya ekonomisinin kısa ve orta vadeli geleceği adına kaygı duyulan temel riskin, ABD ve Çin arasında devam eden Ticaret Savaşlarının derinleşmesi olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu riskin, küresel ekonomik büyümeyi 2019 yılında %2,9'dan %2,8'e, 2020 yılında ise %2,6'ya kadar düşürebileceği belirtilmektedir. Ticaret Savaşlarının bir sonucu olarak gelişen Euro bölgesi ve Çin ekonomisi merkezli ekonomik büyümedeki yavaşlama, bu düşüşün temel sebeplerinden biri olarak gösterilmektedir.[8]

ABD, 3 Nisan 2018 tarihinde devreye soktuğu dördüncü hamle ile Ticaret savaşlarında bu defa fikri mülkiyet konusuna odaklanmıştır.[9] Çin ürünlerinin marka patent uygulamaları başta olmak üzere, kopya ve ikame ürün olma çabasına karşı koyma mahiyetindeki bu adımların, ABD ve Çin arasında devam eden ticaret savaşının bir diğer rekabet alanı olduğu görülmektedir. Yine ABD yönetiminin, Çin menşeili ileri teknoloji ürünlerine uyguladığı %25'lik ek vergi de bu mücadelenin kısa vadede derinleşmesini beraberinde getirmektedir.[10]

Küresel ekonomide, ticaret savaşları merkezli ortaya çıkan bu durgunluk halinin, mevcut küresel jeopolitik çatışma risklerinin yüksekliği ile birleşmesi finansal piyasalar ve petrol endüstrisinde önemli baskılar oluşturmaktadır.[11] Bu yönüyle finansal istikrarsızlık temelli küresel ekonomik beklentideki yavaşlama sürecinin devam etmesi, Hyman Minsky'nin ifadesi ile ekonominin içsel istikrarsızlığı haline gelmektedir.[12] Söz konusu istikrarsızlığın, ekonomi politik düzeyde etkilerinin birçok yapısal sorunu beraberinde getirdiği literatürde sıklıkla ifade edilmekte, 2019 yılı ekonomik beklentilerinin temel sorunsalı küresel finansal istikrarın nasıl sağlanacağı haline gelmektedir.[13]

Minsky'e göre belirsizliğin hane halkı gelirleri, kalkınma ve yatırımlar üzerinde ortaya çıkarttığı negatif etkiler, finansal istikrarsızlığın temel kaynağı olarak görülmektedir.[14] Yapı-yapan kavramsallaştırması içerisinde ekonomik faaliyetlerin belirleyicileri ve talep yanlısı aktörlerinin tanımlanamaması ise ekonomik belirsizlik kavramını ortaya çıkarmaktadır.[15] Kırılganlık kavramsallaştırması ise gelişmekte olan ülke ekonomilerinin dış kaynak borçlanmalarına dayalı yatırımcı perspektifine dayanmaktadır. Kırılganlık göstergeleri hükümet, finansal sektör, hanehalkı ve kurumsal sektörleri kapsamaktadır. Ekonomilerin kriz öncesi aşamalarda yer alması durumunda söz konusu sektörlerde ortaya çıkan kolektif stres durumu kırılganlık dinamiklerini oluşturmaktadır.[16] Örneğin bir ülke ekonomisinde ortaya çıkan mali açık, döviz kurlarında değişimi beraberinde getirecek, kamu borcunu taşımakta olan bankalara olan güvenin sarsılmasıyla birlikte bankacılık krizine neden olabilecektir.

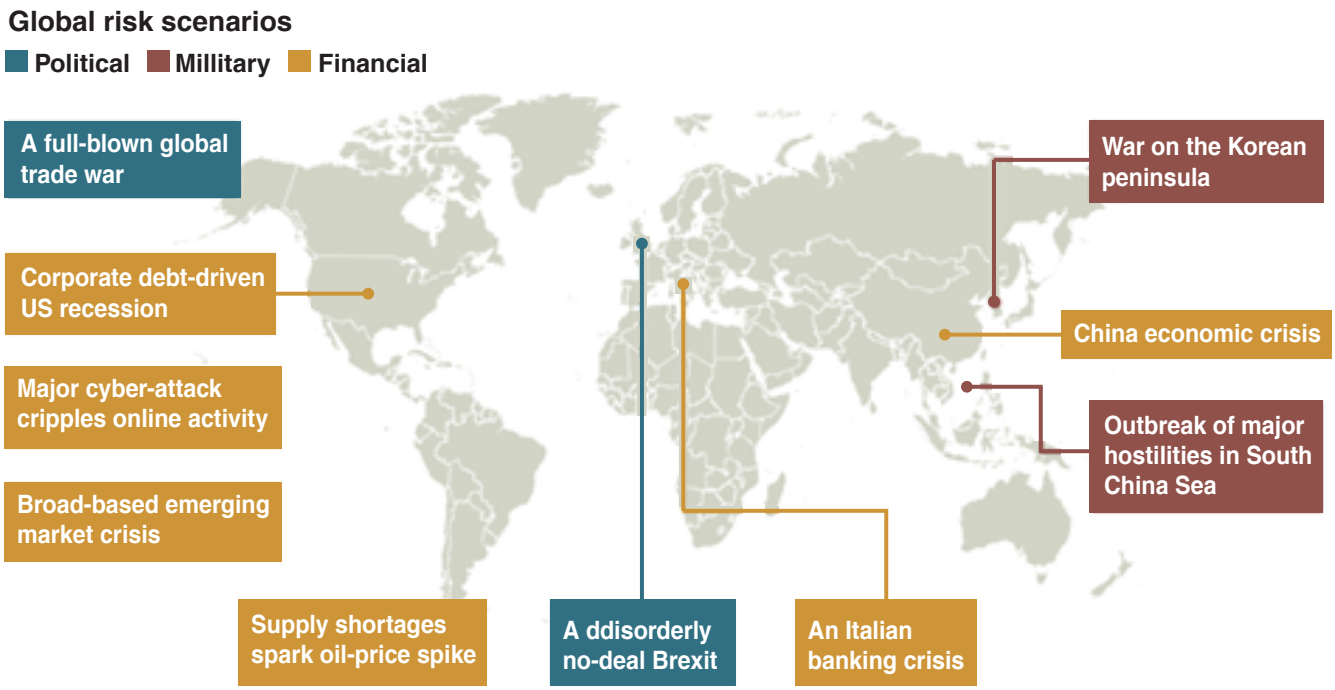

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, "The top 10 risks to the global economy 2019", s. 3.

Küresel ticaret savaşlarının gelişmekte olan ülke ekonomileri açısından bu temel kırılganlık parametresini inşa ettiği görülmektedir.

2019 yılında karşılaşılması muhtemel risklerin coğrafi dağılımını ve içeriğini aşağıdaki tabloda görebilmek mümkündür. Küresel risk senaryolarının ağırlıklı olarak finansal riskler den oluştuğu, Ticaret savaşlarının Asya ve Avrupa merkezli derinleşmesinin küresel ekonomik kırılganlığı arttıracağı açıkça anlaşılmaktadır.

Söz konusu risk senaryosuna ek olarak Çinli Huawei markasına karşı Kanada, Almanya, Birleşik Krallık ve Avustralya'dan gelecek adımlar, teknoloji merkezli ticaret rekabetini güçlendirecek ve ticaret savaşlarına farklı bir safha açabilecektir.[17]

Ticaret savaşlarının sürekliliği adına önemli bir sorunsal olabilecek bu durum, ticari risklerin dünya çapında artışına örnek teşkil etmektedir. Aşağıda yer alan tabloda, ticari risklerin 2012 yılından itibaren hızla yükseldiği görülmekte, ağırlıklı kırılma noktasının ise ABD Başkanı Donald Trump'ın göreve geldiği 2017 yılından itibaren gerçekleştiği görülmektedir. Bu yönüyle yüzlük dilimde ortalama 36 seviyelerinde olan risk bareminin hali hazırda 42 seviyesine yükseldiği, söz konusu ortalama 6 birimlik artışın 4 biriminin Trump dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır.

Ticaret Savaşları ve Türkiye

Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı gelişmekte olan ülke ekonomileri açısından küresel ticaret savaşlarının etkileri önemli oranda hissedilir niteliktedir. 2018 yaz aylarından itibaren ABD'nin dünya genelindeki Dolar hamlesi ile birlikte Türkiye, Endonezya, Hindistan ve Güney Afrika Cumhuriyeti para birimlerinde önemli ölçülerde düşüş yaşanmıştır.[18] Türkiye ekonomisi özelinde ifade edildiğinde ise, 2001 yılında yaşanan bankacılık krizinin ardından yapısal reformlar önemli oranda yerine getirilmiş, bu yönüyle küresel ticaret savaşları nedeniyle finansal istikrarsızlık kaynaklı sistemik bir riskin oluşması büyük oranda engellenmiştir.

Reel sektörün kapasite ve performansını güçlendirme adına ise atılması gereken önemli adımlar güncelliğini halen korumaktadır. İthalata dayalı temel üretim girdilerinin yerli ürünlerle ikame edilmesi zorunluluğu, ticaret savaşları merkezli ortaya çıkan ekonomik daralmanın Türkiye ekonomisi açısından önemli bir sonucu niteliğindedir. Küresel ticaret savaşlarının ortaya çıkarttığı bu yeni dönemin özellikle gelişmekte olan ülke ekonomileri açısından yapısal reform, orta ve uzun vadeli ekonomi hedeflerinin değişen şartlara hızlı adaptasyonu ve kaynak yönetiminde verimlilik süreçlerini inşa etmesi kaçınılmazdır.

Trade risks have grown consistently

(global avarage; 0-100)

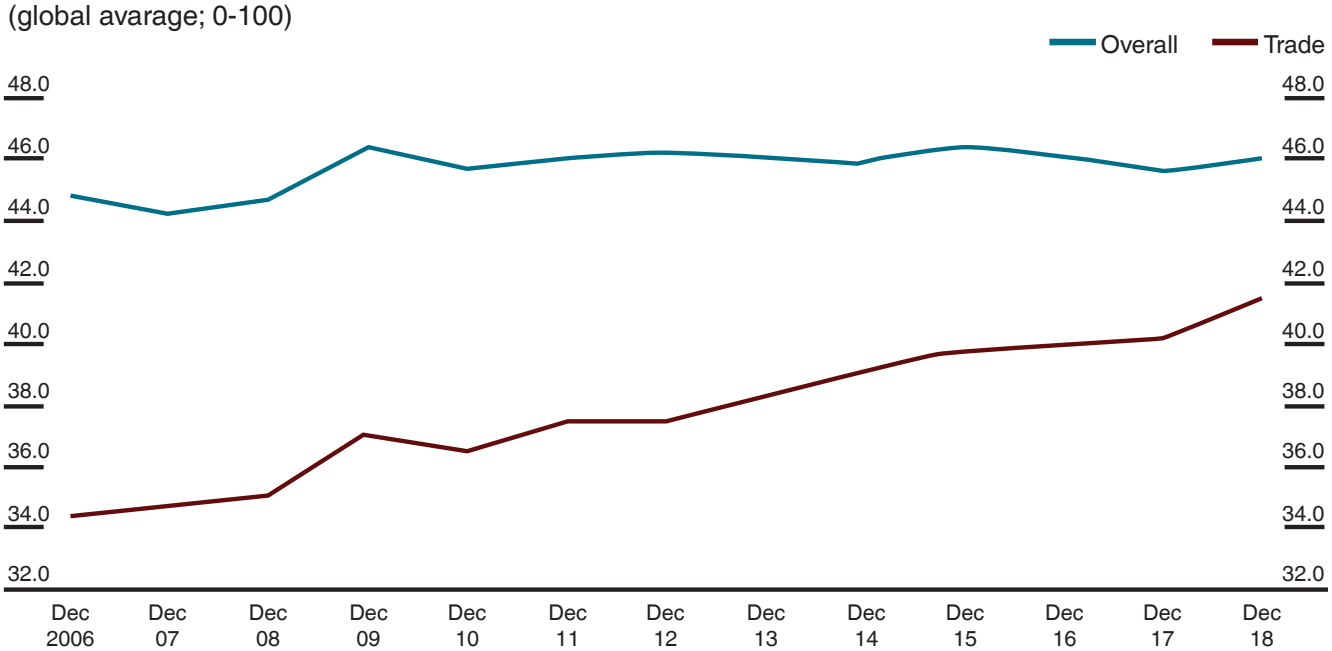

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, "The top 10 risks to the global economy 2019", s. 5.

Küresel ticarette yaşanan bu süreç, devletlerin daha fazla yerli ve milli üretim araçlarına yatırım yapma zorunluluğunun, acil bir gereksinim olduğunu bir kez daha hatırlatmıştır. Söz konusu yerli üretim alt yapısının güçlendirilmesiyle, Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı G20'nin ikinci onluk diliminde yer alan ülkelerin korumacı ticari uygulamalar karşısında, kendi aralarında başta bölgesel ve deniz aşırı ticareti arttırarak ABD'nin küresel ticareti daraltıcı uygulamalarına karşılık verebilme çabalarının güçlendirilebileceği görülebilecektir.

Çin'in G20'nin ikinci onluk diliminde yer alan ülkelerin ekonomik liderliğine girişmesi çabalarına 2016 yılı Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) G20 dönem başkanlığında rastlanmaktadır. ÇHC tarafından başlatılan ve 65 ülkeyi kapsayan 'Bir Kuşak Bir Yol Ticaret Projesinin' ilan edilmesinden sonra hızlanan ABD'nin korumacı tutumları karşısında Çin'in, ABD devlet tahvilleri üzerinden bir denge aracı oluşturabileceği öngörülmektedir. Çin'in ABD tahvil piyasasındaki ağırlığını muhafaza ederek, oluşturacağı yeni dış ticaret dengesi ile ABD'ye küresel ticaret dengelerinin inşasında yalnız başına olmadığı mesajını net bir şekilde hissettirdiği görülmüştür.

Ancak, Dolar karşısında değer kaybı yaşayan gelişmekte olan ülke ekonomilerinin gittikçe artan oranlarda para politikasında sıkılaşma, maliye politikasında ise tasarruf ve iktisadi faaliyeti arttırıcı uygulamalara yöneldiği görülmektedir. Nitekim 31 Temmuz'da TCMB Başkanı Murat Çetinkaya tarafından açıklanan, "2018 III. Enflasyon Raporunda" gelişmekte olan ülkelerde yaşanan para birimlerindeki değer kayıplarının yükselen petrol fiyatları ve dış ticarette küresel ölçekte artan korumacılık söylemleri nedeniyle, büyüme görünümünün ülkeler arasında farklılaştığı vurgusu yapılmıştır. Raporda, 30 Nisan tarihli toplantıda Türkiye ekonomisi için öngörülen yılsonu %8,4'lük enflasyon oranının, yurt içi belirsizlikler ve cari açık ile enflasyonda görülen yükselişle birlikte Türkiye'nin ülke riski pirimi ile döviz kurlarına dair göstergelerin olumsuz ayrışması sonucu, %13,4 olarak revize edildiği ifade edilmiştir. Bu gelişmelerle birlikte, enflasyonun 2019 yılı orta noktasının %9,3, 2020 yılı orta noktasının ise %6,7 olarak gerçekleşeceği beklenmektedir. Rapor analiz edildiğinde enflasyonla mücadelede TCMB'nin sıkı para politikasını devam ettireceği, gerekli olması halinde ise mevcut sıkılaşmayı derinleştireceği öngörülmektedir. Raporda Türkiye ekonomisini enflasyon yönüyle daraltan gelişmelerin, gelişmekte olan ülkelere yönelik bozulan risk algısına ilave olarak, jeopolitik riskler ile yurt içindeki makroekonomik görünüme dair endişeler sonucunda Türk lirasının ima edilen oynaklığının Nisan Enflasyon Raporu dönemine kıyasla belirgin bir şekilde artış göstermesi olduğu ifade edilmiştir.[19]

Küresel ticaret savaşları ve kur riski karşısında 2018 yılı yaz aylarındaki turizmdeki güçlü toparlanmanın net ihracatın büyümesinde en temel faktör olduğu görülmektedir. 2018'in ilk altı aylık dönemine ilişkin dış ticaret açığının artışında TCMB enflasyon raporunda da atıfta bulunulan enerji fiyatlamalarındaki yükseliş ile küresel ticarette artan korumacılık ve Türkiye'nin yakın çevresinde devam eden jeopolitik riskler temelli doğrudan yabancı yatırımlarda azalma ve diğer ekonomik istikrarsızlıkların ön planda olduğu görülmektedir. Ağustos ayının sonu itibariyle tamamlanarak kamuoyuna açıklanması beklenen Orta Vadeli Programda, gerek dış ticaret açığının azaltılması gerekse de enflasyonla mücadelede para ve maliye politikasında eşgüdümün arttırılması, güçlü ve kaynak çeşitliliği ile derinleştirilmiş bir sermaye piyasasının oluşturulması hedeflenmektedir.

Yine Orta Vadeli Program çerçevesinde uluslararası sermayenin Türkiye'ye çekilmesi, üretim ve istihdam temelli yatırımların arttırılması konusunda Ticari Diplomasi atağının yapılması durumunda, ikinci altı aylık dönemde makroekonomik göstergelerde yukarı yönlü iyileşmelerin görüleceğini ifade etmek mümkündür. 2019 yılının ikinci yarısı adına piyasa beklentilerinin ise, ticareti genişletici ve büyüme dostu bir vergi sistemi ile ivmelenebileceğini ifade etmek mümkündür.

Sonuç ve Beklentiler

21. Yüzyılda küresel ekonomi politiğin rekabet araçlarında farklılıklar ortaya çıkmasına rağmen, devletlerin varoluşsal güç mücadelesinin açıkça devam ettiği görülmektedir. Söz konusu güç mücadelesinin piyasa ekonomisinin içsel istikrarsızlığı ile birleşmesi, küresel çapta ekonomik ve siyasal etkileri beraberinde getirmektedir. Ticaret Savaşları örneğinde görüldüğü üzere, küresel ekonominin güç merkezli, kurumsallaşama ve kurallardan uzak işleyen yapısı, ulusal ekonomilerin ekonomik ve finansal kırılganlığını üst seviyelere taşıyabilmektedir.

DTÖ'nün karar alma ve uygulama süreçlerinde yaşanan sorunların aşılma-

sı ve çok taraflı ticaret sisteminin yeni kurallar ile işletilme ihtiyacı, küresel finansal istikrarın temel anahtarı konumundadır. Söz konusu kurumsallaşma ve kurallar ilişkisi fonksiyonel olarak yerine getirilemediğinde devletler arasında devam eden küresel refahın paylaşım sorununun derinleşeceğini ifade etmek mümkündür. ABD ve AB eksenli birçok küresel güç merkezinde ekonomik ve siyasal eşitsizlik temelli ortaya çıkan sağ popülist siyasetin yakın ve orta vadede küresel siyaseti etkileyeceği öngörülebilmektedir. Söz konusu popülist siyasetin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkisi ise ancak bölgesel güç birliğinin kurumsal ve sürdürülebilir bir düzeye taşınabilmesi ile aşağı çekilebilecektir. Bu yönüyle Türkiye ekonomisinin mukayeseli üstünlüğe sahip olduğu mal ve hizmetleri merkeze alan yeni bir 'Ulusal Üretim Eylem Planının' hayata geçirilmesi oldukça elzemdir. Söz konusu planın uygulanmasında kamunun hali hazırda uyguladığı teşviklere ek olarak, Türk ürünlerinin küresel pazarlarda konumlanması, rekabetçilik kapasitesini arttırması ve ödeme engellerinin çözülebilmesine değin her aşamada üretici piyasa aktörleri ile etkin bir işbirliği sergilemesi gerekmektedir.

Kaynak

• Aran, Bozkurt. "ABD, Çin, Ticaret Savaşları ve Türkiye", Türkiye Ekonomi Politikaları Vakfı (TEPAV), Değerlendirme Notu 201813, Nisan 2018.

• Asal, Uğur Yasin. "Modern Uluslararası Sistemde Güç Dengesi Teorisinin Yeniden Kurgulanması: G20 Örneğinde Hiyerarşinin Hegemonyası", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2018.

• Bloomberg HT, http://www.bloomberght.com/haberler/haber/2102784-ticaret-savaslari-kuresel-ekonomiye-470-milyar-dolara-mal-olabilir, Erişim Tarihi: 15.03.2019.

• Carr, Edward H. "The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations", Palgrave Pub., 2001.

• Hobsbawm, Eric. "The Age of Extremes: A History of the World 1914-1991", Vintage Books, New York, 1996.

• Hürriyet, http://bigpara.hurriyet.com.tr/haberler/piyasa-haberleri/gelismekte-olan-ulke-para-birimleri-gundemde_ID1448726/ Erişim Tarihi: 15.03.2019.

• IMF, Vulnerability Indicators, A Factsheet – April 2008.

• Minsky, Hyman P. "Financial Markets and Economic Instability, 1965-1980", Nebraska Journal of Economics and Business, Vol. 20, No. 4 (Autumn, 1981), ss. 5-16.

• Minsky, Hyman P. "Uncertainty and the Institutional Structure of Capitalist Economies: Ramarks upon Receiving the Veblen-Commons Award", Journal of Economic Issues, Vol. 30, No. 2 (Jun., 1996), ss. 357-368.

• Sabah, https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2018/03/07/celik-kararinda-ab-turkiye-ittifaki, Erişim Tarihi: 15.03.2019.

• TCMB, Enflasyon Raporu 2018-III, 31.07.2018.

• The Economist Intelligence Unit, "The top 10 risks to the global economy 2019", 2019.

• The Economist, "A Country in Chaos: What next for Brexit?", March 16th Printed Issue. 2019.

• Türkiye Cumhuriyeti, Ticaret Bakanlığı, Dış Ticaret İstatistikleri. https://www.ticaret.gov.tr/

• Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), ''Ticaret Savaşlarında Son Durum", http://www.tim.org.tr/tr/genel-sekreterden-ticaret-savaslarinda-son-durum-1.html, Erişim Tarihi: 15.05.2019.

Dipnot

[1] Bu makalede yer alan değerlendirmenin bir bölümü Para Dergisinin 2018 yılı sayısında yer almıştır.

[2] Türkiye Cumhuriyeti, Ticaret Bakanlığı, Dış Ticaret İstatistikleri, https://www.ticaret.gov.tr/

[3] Edward H. Carr, "The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations", Palgrave Pub., 2001.

[4] Eric Hobsbawm, "The Age of Extremes: A History of the World 1914-1991", Vintage Books, New York, 1996.

[5] The Economist, "A Country in Chaos: What next for Brexit?", March 16th Printed Issue. 2019.

[6] Sabah, https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2018/03/07/celik-kararinda-ab-turkiye-ittifaki, Erişim Tarihi: 15.03.2019.

[7] Bloomberg HT, http://www.bloomberght.com/haberler/haber/2102784-ticaret-savaslari-kuresel-ekonomiye-470-milyar-dolara-mal-olabilir, Erişim Tarihi: 15.03.2019

[8] The Economist Intelligence Unit, "The top 10 risks to the global economy 2019", s. 2., 2019.

[9] Bozkurt Aran, "ABD, Çin, Ticaret Savaşları ve Türkiye", Türkiye Ekonomi Politikaları Vakfı (TEPAV), Değerlendirme Notu 201813, s. 2. Nisan 2018

[10] Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), ''Ticaret Savaşlarında Son Durum", http://www.tim.org.tr/tr/genel-sekreterden-ticaret-savaslarinda-son-durum-1.html, Erişim Tarihi: 15.05.2019.

[11] The Economist Intelligence Unit, "The top 10 risks to the global economy 2019", s. 2., 2019.

[12] Hyman P. Minsky, "Financial Markets and Economic Instability, 1965-1980", Nebraska Journal of Economics and Business, Vol. 20, No. 4 (Autumn, 1981), s. 6'dan aktaran Uğur Yasin Asal, "Modern Uluslararası Sistemde Güç Dengesi Teorisinin Yeniden Kurgulanması: G20 Örneğinde Hiyerarşinin Hegemonyası", İstanbul Üniversitesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2018, s. 162.

[13] The Economist Intelligence Unit, "The top 10 risks to the global economy 2019", s. 2., 2019.

[14] A.g.e., s. 12.

[15] Hyman P. Minsky, "Uncertainty and the Institutional Structure of Capitalist Economies: Ramarks upon Receiving the Veblen-Commons Award", Journal of Economic Issues, Vol. 30, No. 2 (Jun., 1996), s. 360.

[16] IMF, Vulnerability Indicators, A Factsheet – April 2008, s. 1.

[17] The Economist Intelligence Unit, "The top 10 risks to the global economy 2019", s. 5., 2019.

[18] Hürriyet, http://bigpara.hurriyet.com.tr/haberler/piyasa-haberleri/gelismekte-olan-ulke-para-birimleri-gundemde_ID1448726/ Erişim Tarihi: 15.03.2019.

[19] TCMB, Enflasyon Raporu 2018-III, 31.07.2018.

Serdar KESKİN
İGMD - İstanbul Gümrük Müşavirleri Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

Korumacılığın Tetiklediği Ticaret Savaşları Türkiye İçin İtici Güç Olabilir

Gelişen teknoloji ve dijitalleşme 'Kolay – Hızlı Dış Ticaret'in önünü açarken daha güvenli ticaret için ülkelerin önemli tedbirler almasına da neden olmuştur. Dış ticaret sadece ülkeler arasında ürün alış verişi değildir. Dış ticaret ekonomik kazanım kadar ülke güvenliği, insan sağlığı, çevre, doğa ve canlıların korunması için de çok önemlidir. Hele bizim gibi komşularında savaş sirenlerinin hiç susmadığı ülkeler için dış ticaret işlemlerinde güvenli ticaretin önemi daha da artar. Güvenli ticaret korumacılığı da yanında getirmektedir. Şunu gururlar ifade etmeliyim ki; ülkemiz dış ticaretinin %92'sininde imzası bulunan 'Gümrük Müşavirleri' olarak: Yaptığımız her işlemde hızlı ama güvenli ticaretin gerçekleşmesi için ciddiyet ve titizlikle çalışmaktayız.

Tarihinin 16. yy. dayandığı korumacılığı; ülkeler yukarıda belirttiğim nedenlerden dolayı kendi başlarına uyguladıklarında bundan fayda sağlayabilirler. Fakat korumacı politikalar birçok ülke tarafından aynı anda uyguladığında bu ticaretin bir kazananı olmaz. Tam aksine bu durum küresel ekonomiyi daha da zora sokar. Bu tarz korumacılık Ticaret Savaşı'na dönüşür.

Ticaret Savaşları, bir ülkenin ithal ettiği ham maddelere yüksek oranda vergi ve/veya kota koymasıyla (ya da mevcut vergilere ek vergi koymasıyla) beraber gümrük duvarlarını yükseltmesidir. Bu süreçte ham madde ihraç eden ülkeler de vergi kararlarına karşı misillemeler yapabilir.

ABD'nin Çin'e karşı uyguladığı korumacılıkla başlayan Ticaret Savaşları'nın dünya ekonomisine vereceği zararların boyutunun ne kadar büyük olacağını düşünmek bile istemezsiniz. Dünya ticaretinin %85'ini gerçekleştiren G20 ülkeleri; 21-22 Temmuz 2018'de

Arjantin'de düzenledikleri G20 Zirvesi'nde açıkça "Ticaret Savaşları" ifadesini kullanmışlardır. Ülkeler artık terör, toprak savaşlarının yanı sıra güvenliklerini ve huzurlarını tehdit eden bir de ticaret savaşları ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu misillemelerin karşılıklı olarak yapılması sonucunda küresel gerilim iyice artmıştır.

Dünyanın en büyük ihracatçı gücü ve Ticaret Savaşlarının en önemli muhatabı olan Çin; 5-10 Kasım 2018 tarihinde 'Çin Uluslararası İthalat Exposu' düzenleyerek, dünya ekonomisinin dar boğaza girmemesi için elinden geleni yapmaya çalışmıştır.

Bu konudaki hassasiyetlerini Çin Devlet Başkanı Şi Cinping 47. Dünya Ekonomik Forumu'nda şu sözlerle dile getirdi: "Tüm dünya olarak kader birliği içindeyiz, tüm ülkeler birbirine bağımlı, bu ticarî savaşın galibi olmaz. Serbest ticaretin önünü açmalıyız. Yerli ekonomiyi korumaya yönelik ekonomik politikalar uygulamak tıpkı kendini karanlık bir odaya kilitlemek gibidir. Bu ticaret savaşının kazananı olmaz."

15-16 Kasım 2015'de Türkiye'nin ev sahipliğinde Antalya'da yapılan G20 liderler zirvesinin sonuç bildirgesinde korumacı politikalardan kaçınılması gerektiğine işaret edilerek adil ve modern bir uluslararası vergi sistemine ulaşma gayretine vurgu yapılmıştır.

Sonuç bildirgesinin ilgili paragrafı şöyle: "Küresel olarak daha adil ve modern bir uluslararası vergi sistemine ulaşmak amacıyla, G20/OECD Matrah Aşınması ve Kar Kaydırma (BEPS) Projesi kapsamında geliştirilen tedbirler paketini onaylıyoruz. Projenin uygulanmasını, gelişmekte olanlar dahil olmak üzere tüm ülke ve yetki bölgelerinin bize katılmalarını teşvik ediyoruz."

Türkiye'nin büyük gayretleriyle sonuç bildirgesine alınan bu maddede geçen G20/OECD Matrah Aşınması ve Kar Kaydırma (BEPS) Projesi kapsamında geliştirilen çalışma, şirketlerin bir ülkeden diğerine matrah kaydırması ve daha az vergi ödemelerinin öne geçecek bir madde olarak kayıtlara geçmiştir.

Antalya'daki toplantının sonuç bildirgesinde, bugün sert bir vergi savaşıyla karşı karşıya kalan dünya ticaret sisteminin sağlıklı işleyişi için Dünya Ticaret Örgütü'nün önemine de dikkat çekilmiştir. "Ticaret sisteminin omurgası" olarak nitelendirilen DTÖ'nün ekonomik büyüme ile kalkınmayı geliştirmek için merkezi bir rol oynamaya devam etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Hemen ardından da yaygın ve tutarlı bir uygulama için özellikle sınır ötesi vergi kuralları belirlenirken G20/OECD Matrah Aşınması ve Kar Kaydırma (BEPS) Projesi'nin kritik öneme sahip olduğu ifade edilmiştir.

Ülkemizin önderliğinde Ticaret Savaşlarına karşı verilen mücadeleye rağmen ABD Türk çelik ürünlerinde %25'lik vergi artırı-

mı uygulamıştır. Buna karşılık Türkiye de ABD'den ithal ettiği 22 üründe vergi arttırdı. Ticaret Bakanlığı'nın uluslararası kanallarda ABD'ye karşı her türlü yaptırım için mücadele verdi, hatta DTÖ'de ABD'ye karşı birçok dava açtı.

Elbette ki hem jeopolitik önemi olan hem de gelişip büyüyen ülkemiz için Ticaret Savaşları vatan hattını savunmak kadar çok önemli. Bu açıdan meslektaşlarımın, gümrük ve dış ticaret alanında çalışan herkesin; vatan hattını koruyan askerlerimiz kadar kutsal bir görev yaptığına inanmaktayım. Her toplantıda her toplumda sıklıkla ülkemizin dış ticarette ciddi risklerle karşı karşıya olduğundan bahsetmekteyim. Yüzümüzü gelişmiş ülkelere döndürmüşken sırtımızı sağlam ticari milli politikalara dayamalıyız.

Türkiye; kamusuyla, özel sektörüyle, çalışanıyla, öğrencisiyle el ele vermeli, üretmeli, çalışmalı ve 'Dünya Vatandaşı' olacak insanlar yetiştirmeli. Girişimleri ve yatırımları iyi planlamalıyız, uygulamalıyız ve kontrol etmeliyiz. İnsanlarımıza dış ticaret, pazarlama, marka ve inovasyonu öğretmeli ve bu değerlerin kültürünü oluşturmalıyız. Panik olmak yerine Ticaret Savaşı'nın yarattığı stresi pozitif itici güce çevirmeli, daha fazla üretime odaklanmalıyız. Gelişmekte olan ülkelerde pazarlarımızı büyütebilecek üretim gücüne ve insan kaynağına sahip olduğumuzu asla unutmamalıyız.

“Türkiye; kamusuyla, özel sektörüyle, çalışanıyla, öğrencisiyle el ele vermeli, üretmeli, çalışmalı ve ‘Dünya Vatandaşı’ olacak insanlar yetiştirmeli. Girişimleri ve yatırımları iyi planlamalıyız, uygulamalıyız ve kontrol etmeliyiz. İnsanlarımıza dış ticaret, pazarlama, marka ve inovasyonu öğretmeli ve bu değerlerin kültürünü oluşturmalıyız. Panik olmak yerine Ticaret Savaşı’nın yarattığı stresi pozitif itici güce çevirmeli, daha fazla üretime odaklanmalıyız. Gelişmekte olan ülkelerde pazarlarımızı büyütebilecek üretim gücüne ve insan kaynağına sahip olduğumuzu asla unutmamalıyız.”

Mustafa YAVUZ
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

Şirketlerin Tacir Olmasına Bağlanan Hüküm ve Sonuçlar

Giriş

Tacir, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun[1] (TTK) en temel kavramlarından birisidir. Tacir kavramı TTK'da tanımlanmış, ayrıca bu kavram gerçek ve tüzel kişi tacir olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmuştur.

TTK'da tacir kavramı, gerçek kişiler ve tüzel kişiler bakımından ayrı ayrı ele alınmıştır. Anılan Kanunda gerçek kişi tacir; "bir ticari işletmeyi, kısmen de olsa, kendi adına işleten kişi" olarak tanımlanmış ve gerçek kişilerde tacir sıfatının kazanılması bir ticari işletmenin mevcut olması, bir ticari işletmenin işletilmesi ve ticari işletmenin kısmen de olsa o kişi adına işletilmesi unsurlarına bağlanmıştır. Bu arada, bir ticari işletmeyi kurup açtığını, sirküler, gazete, radyo, televizyon ve diğer ilan araçlarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş olan kimse de, fiilen işletmeye başlamamış olsa bile tacir sayılmaktadır.

Tüzel kişi tacir kavramının kapsamı ise mezkûr Kanunun 16. maddesinde açıklanmış olup, bu hükümde, ticaret şirketleri (kollektif, komandit, anonim ve limited şirketler ile kooperatifler) ile amacına varmak için ticari bir işletme işleten vakıflar, dernekler ve kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşların da tacir sayılacağı belirtilmiştir. Bu kapsamda, ülkemizde toprak, seramik, çimento ve cam sanayii sektörlerinde faaliyet gösteren anonim ve limited şirketler de tacir vasfını haizdir.

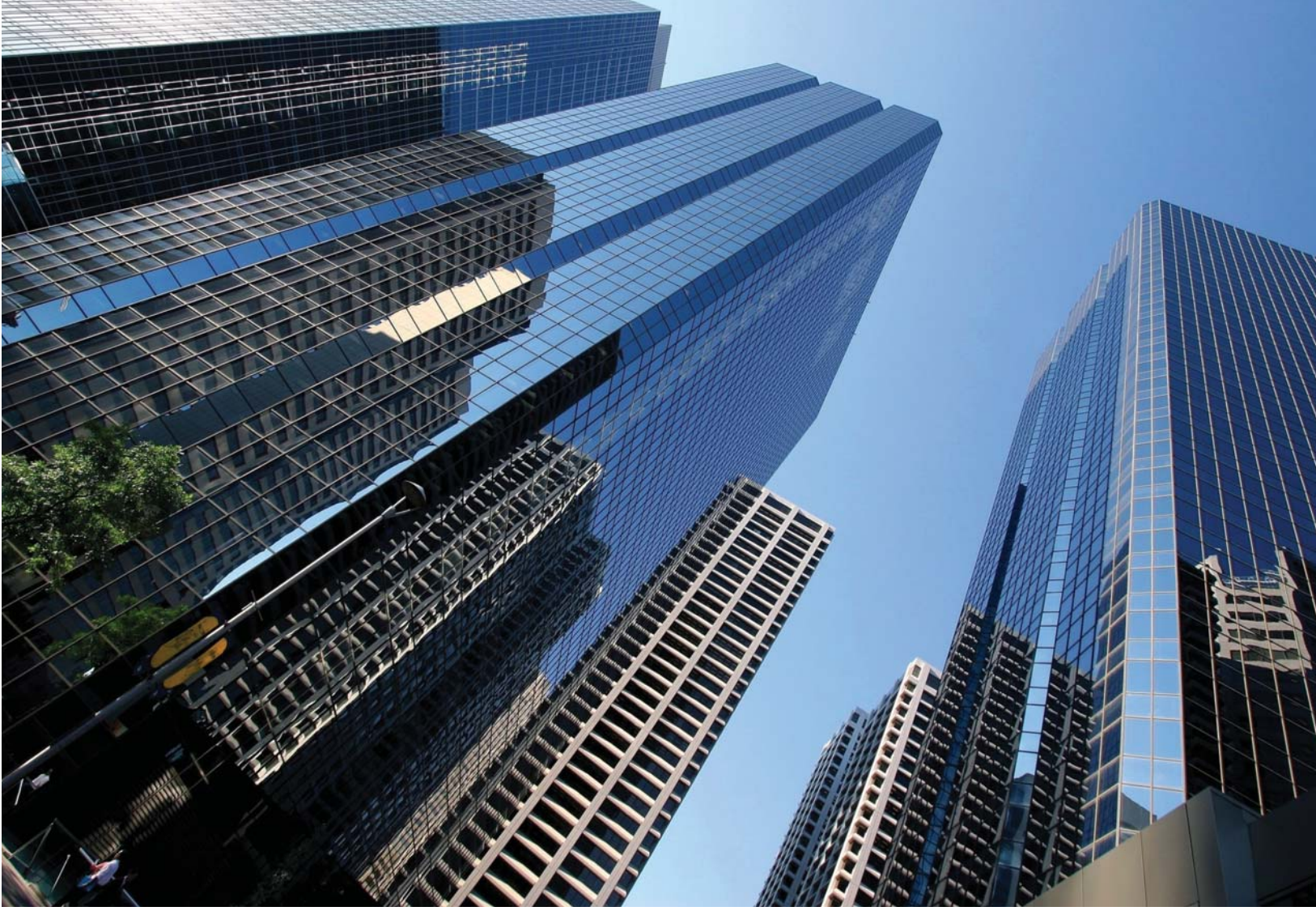

Tacir sıfatı, belli bir ticari faaliyet icrasını ve toplum içinde ekonomik bir güç ve önemi ifade etmektedir. Bu bakımdan TTK'da ve ilgili mevzuatta söz konusu sıfata, bir takım sonuçlar, yükümlülükler, nimet ve külfetler bağlanmıştır. Tacirler bu sıfatı haiz olmayan kişilerden farklı olarak faaliyetlerinde daha ağır bir sorumluluk taşıdıkları gibi, bazı hallerde de lehlerine olarak karşı tarafa bazı talepler ileri sürebilirler.[2]

İşte bu çalışmada, şirketlerin tacir olmasına bağlı hüküm ve sonuçlar tüm yönleriyle ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

1. Tacir Sıfatına Bağlı Hukuki Sonuçlar
1.1. İflasa Tabi Olma

TTK'nın 18. maddesi gereğince tacirler, her türlü borçları için iflasa tabidir. İflas, tacirin bütün borçlarının haczedilebilen tüm malvarlığından tahsil olunabilmesini sağlayan cebri icra yoludur. Anlan hükme göre, borç âdi olsun, ticari olsun, tacir sıfatını haiz şahıs iflas yoluyla takip edilebilir. Bir başka deyişle, tacirin iflasının istenebilmesi için iflasa konu olan borçların, mutlaka tacirin ticareti veya ticari işletmesiyle ilgili olması zorunlu değildir; kaynağı ve niteliği ne olursa olsun tacir bütün borçlarından dolayı iflasa tabidir. Hatta amme alacakları için de alacaklı kamu idaresinin (tahsil dairesinin) taciri iflas yoluyla takip etmesi mümkündür.[3] Ancak alacaklı, tacirler hakkında haciz yolu ile de takipte bulunabilir.

Tacirlerin her türlü borçlarının iflasa tabi olmasının istisnası ise rehinle temin edilmiş borçlardır. Nitekim 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun[4] (İİK) 45. maddesinde, rehinle temin edilmiş bir alacağın borçlusu iflasa tabi kişilerde olsa bile alacaklının yalnız rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapabileceği, ancak rehnin tutarı borcu ödemeye yetmezse alacaklının kalan alacağını iflas veya haciz yoluyla takip edebileceği hükme bağlanmıştır. Yeri gelmişken belirtelim ki, tacirler iflasa tabi olmakla birlikte, İİK'nın 43. maddesinde iflas yolu ile takibin, TTK gereğince tacir sayılan veya tacirler hakkındaki hükümlere tabi bulunanlar ile özel kanunlarına göre tacir olmadıkları halde iflasa tabi bulundukları bildirilen gerçek veya tüzel kişiler hakkında yapılacağı belirtilmiştir.

1.2. Ticaret Unvanı Seçme ve Kullanma

Ticaret unvanı bir tacirin ticari işletmesine ilişkin iş ve işlemlerini gerçekleştirirken kullandığı isimdir. Bu yönüyle ticaret unvanı, taciri tanıtmayı ve onu diğer tacirlerden ayırt etmeyi sağlamaktadır. Gerçek ve tüzel kişi her tacir, bir ticaret

unvanı seçmek, ticari işletmesine ilişkin işlemleri, ticaret unvanıyla yapmak ve işletmesiyle ilgili senetlerle diğer belgeleri bu unvan altında imzalamak, ayrıca işletme konusunu ticaret unvanında göstermek zorundadır. Tescil edilen ticaret unvanı, ticari işletmenin görülebilecek bir yerine okunaklı bir şekilde yazılır (md. 18, 39).

Usulen tescil ve ilan edilmiş olan ticaret unvanını kullanma hakkı sadece sahibine aittir. Hem tüzel kişi hem de gerçek kişi tacirlerin ticaret unvanları tüm Türkiye'de korunmaktadır. Zira bir ticaret unvanına Türkiye'nin herhangi bir sicil dairesinde daha önce tescil edilmiş bulunan diğer bir unvandan ayırt edilmesi için gerekli olduğu takdirde ek yapılması zorunludur. Öyle ki, Ticaret Unvanı Tebliğine[5] göre ticaret sicilinden silinen bir ticaret unvanı, unvanın silinmesine ilişkin ilanın Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde yayımlandığı tarihten itibaren beş yıl geçmedikçe başka bir tacir adına yeniden tescil edilemez. Diğer taraftan, ticaret unvanının, ticari dürüstlüğe aykırı biçimde bir başkası tarafından kullanılması halinde hak sahibi, bunun tespitini, yasaklanmasını; haksız kullanılan ticaret unvanı tescil edilmişse kanuna uygun bir şekilde değiştirilmesini veya silinmesini, tecavüzün sonucu olan maddi durumun ortadan kaldırılmasını, gereğinde araçların ve ilgili malların imhasını ve zarar varsa kusurun ağırlığına göre maddi ve manevi tazminat isteyebilir. Mahkeme ayrıca, davayı kazanan tarafın istemi üzerine, giderleri aleyhine hüküm verilen kimseye ait olmak üzere, kararın gazete ile yayımlanmasına da karar verebilir (TTK md. 52).

1.3. Ticari İşletmeyi Ticaret Siciline Kaydettirme

Her tacir, ticari işletmesini ticaret siciline tescil ettirmekle yükümlüdür. Tescil ve ilan işlemi, ticari işletmenin açıldığı günden itibaren 15 gün içinde, işletme merkezinin bulunduğu yerdeki ticaret siciline yaptırılır. Ticari işletme ise esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir.

Belirtelim ki, ticari işletmeye ilişkin tescil edilmiş hususlarda meydana gelen her türlü değişiklik de tescil ve ilan olunur.

1.4. Ticari Defterler Tutma

Her tacir, gerekli ticari defterleri tutmak ve defterlerinde, ticari işlemleriyle ticari işletmesinin iktisadi ve mali durumunu, borç ve alacak ilişkilerini ve her hesap dönemi içinde elde edilen neticeleri, TTK'ya göre açıkça görülebilir bir şekilde ortaya koymak zorundadır. Defterler, üçüncü kişi uzmanlara, makul bir süre içinde yapacakları incelemede işletmenin faaliyetleri ve finansal durumu hakkında fikir verebilecek şekilde tutulur. Ayrıca, işletme faaliyetlerinin oluşumu ve gelişmesi defterlerden izlenebilmelidir (TTK md. 18/1, 64).

TTK'da sayılan ticari defterler; yevmiye defteri, defteri kebir ve envanter defteridir (TTK md. 64/3). Bunların dışında ayrıca, aynı Kanunun 64/4. maddesinde, pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri gibi işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterlerin de ticari defterlerden olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla, tacirlerin tutması gereken defterler; muhasebeyle ilgili ticari defterler ve muhasebeyle ilgili olmayan ticari defterler şeklinde sınıflandırılabilir.

Defter tutma yükümlülüğü tacirler bakımından, işletmenin ticaret siciline tescil ettirme yükümlülüğünün doğduğu andan itibaren başlar. Ticari defterler fiziki ortamda tutulabilmesinin yanında elektronik ortamda da tutulabilir. Ticari defterlerin fiziki veya elektronik ortamda nasıl tutulacağı, defterlere kayıt zamanı, onay yenileme ile açılış ve kapanış onaylarının şekli ve esasları Ticaret Bakanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığınca müştereken çıkarılan Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ[6] ile belirlenmiştir.

Son olarak ifade etmek gerekirse, ticari defterler ve gerekli diğer kayıtlar Türkçe tutulur. Kısaltmalar, rakamlar, harfler ve semboller kullanıldığı takdirde bunların anlamları açıkça belirtilir. Bunun yanında, defterlere yazımlar ve diğer gerekli

kayıtlar, eksiksiz, doğru, zamanında ve düzenli olarak yapılır. Bir yazım veya kaydın önceki içeriği belirlenemeyecek şekilde çizilmesi ve değiştirilmesi ile kayıt sırasında mı yoksa daha sonra mı yapıldığı anlaşılmayan değiştirmelerin yapılması ise yasaktır.

1.5. Ticaret ve Sanayi Odalarına Kaydolma

5174 sayılı Kanun[7] ile; üyelerinin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, mensuplarının birbirleri ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere mesleki disiplin, ahlak ve dayanışmayı korumak amacıyla tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları olarak ticaret ve/veya sanayi odaları kurulmuştur. Söz konusu Kanun kapsamında kurulan ve faaliyet gösteren odalar; ticaret ve sanayi odası, ticaret odası, sanayi odası ve deniz ticaret odasıdır.

Ticaret siciline kayıtlı tacirler ve mezkûr Kanunun 5. maddesine göre sanayici ve deniz taciri sıfatını haiz tüm gerçek ve tüzel kişiler ile bunların şubeleri ve fabrikaları, bulundukları yerdeki odaya kaydolmak zorundadır. Odaya kayıt zorunluluğunu bir ay içinde yerine getirmeyenler ise odalar tarafından re'sen kaydedilir ve durum kendilerine tebliğ edilir (5174 sayılı Kanun m. 9).

1.6. Basiretli Bir İş Adamı Gibi Hareket Etme

TTK'nın 18/2. maddesinde; "Her tacirin, ticaretine ait bütün faaliyetlerinde basiretli bir iş adamı gibi hareket etmesi gerekir." hükmüne yer verilmiştir. Basiretli iş adamı gibi davranma yükümlülüğü, tacirin ticari işletmesine ilişkin tüm işleri kapsar. "Ticari iş" deyiminden ise tacirin her türlü iş, işlem ve fiilleri anlaşılır. Bu çerçevede tacire getirilen sorumluluk, sadece işletmenin konusuyla sınırlı olmayıp, tacirin yaptığı bütün ticari işleri ihtiva eder. Bununla birlikte, tacirin özel hayatına ve şahsına ilişkin işlerde basitli davranma yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Basiretli bir iş adamı gibi hareket, tacirin gerek hukuki gerekse ticari işlerinde göstermesi gereken dikkat, ihtimam, tedbir ve ölçülü hareket demektir. Bu yükümlülük, objektif[8] bir özen ölçüsü getirmekte ve tacirin ticari işletmesiyle ilgili faaliyetlerinde kendi yetenek ve imkanlarına göre ondan beklenebilecek özeni göstermesinin yeterli olmadığını, aynı ticaret dalında faaliyet gösteren tedbirli ve öngörülü bir tacirden beklenen özeni göstermesinin zorunlu olduğunu vurgulamaktadır. Bu kapsamda tacirin, ticari işletmesi ile ilgili sözleşmeleri yaparken ve bu sözleşmelerden doğan borçlarını yerine getirirken, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun[9] (TMK) 2. maddesinde öngörülen dürüstlük kuralının yanında, basiretli bir işadamı gibi hareket etmesi gerekir.[10] Esasen, tacirden beklenen özen, tacir olmayanlara nazaran ortalamanın üstündedir. Buna karşın tacirden beklenen basiretli hareketler ise aynı faaliyet alanında çalışan ortalama (vasat) bir tacirden beklenebilecek davranışlardır. Bu noktada tacir, bahsi geçen yükümlülüğü bilmediğini ve iyi niyetli davrandığını ileri sürerek sorumluluktan kurtulamaz. Bir başka anlatımla, kendisinden beklenen özen ve tedbiri göstermeyen tacir, her durumda ortaya çıkan zarara katlanır.

1.7. Ticari Örf ve Adetlere Tabi Olma

TTK'nın 1. maddesinde, mahkemenin, hakkında ticari bir hüküm bulunmayan ticari işlerde, ticari örf ve âdete, bu da yoksa genel hükümlere göre karar vereceği öngörülmüştür. Anılan Kanunun 2/3. maddesinde, "Ticari örf ve âdet, tacir sıfatını haiz bulunmayanlar hakkında ancak onlar tarafından bilindiği veya bilinmesi gerektiği takdirde uygulanır." denildiğinden, ticari örf ve âdetler, tacirler açısından bağlayıcıdır. Bu bağlamda tacirler, kendi faaliyet alanıyla ilgili ticari örf ve adetleri bilmediğini ileri süremez. Ticari örf ve âdetler ise, "uzun zamandan beri uygulanan ve bunun sonucunda ticari hayatta uyulmasının zorunlu olduğu hususunda yaygın inancın yerleşmiş olduğu kurallar" şeklinde tanımlanabilir.

Ticaret ve sanayi odalarının görevlerinden biri de çalışma alanları içindeki ticari ve sınai örf, adet ve teamülleri tespit etmek, bunları Ticaret Bakanlığının onayına sunmak ve ilan etmektir (5174 sayılı Kanun md. 12/1-f, 17/1-e). Dolayısıyla, usulüne uygun olarak tespit ve ilan edilmeyen örf ve adetler, ticari örf ve adet olarak kabul edilemez. Öyle ki, TTK'nın 2/1. maddesinde, kanunda aksine bir hüküm yoksa ticari örf ve âdet olarak kabul edildiği belirlenmedikçe teamülün, mahkemenin yargısına esas olamayacağı ifade edilmiştir. Bu arada, bir bölgeye veya bir ticaret dalına özgü ticari örf ve âdetler genel olanlara üstün tutulur. İlgililer aynı bölgede değillerse, kanunda veya sözleşmede aksi öngörülmedikçe, ifa yerindeki ticari örf ve âdet uygulanır.

1.8. Ticari İş Karinesine Tabi Olma

TTK'nın 3. maddesi gereğince, anılan Kanunda düzenlenen hususlarla bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari işlerdendir. Bunun yanında, aynı Kanunun "Ticari iş karinesi" başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrasında "Bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır." hükmüne yer verilmiştir. Zikredilen karine bağlamında, tacirlerin borçları ticari niteliktekidir. Ancak, tacirlerin alacakları bu kapsamda değerlendirilmez.

Kanun koyucu, ticari iş karinesini tüzel kişi tacirler bakımından mutlak olarak düzenlemiş, buna mukabil gerçek kişi

tacirlerin borçlarının ticari olması kuralına iki istisna getirmiştir. Buna göre, gerçek kişi olan bir tacir, işlemi yaptığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya işin ticari sayılmasına durum elverişli olmadığı takdirde borç adi sayılmaktadır. Birinci duruma örnek olarak, gerçek kişi tacirin, karşı tarafa açıkça evi için beyaz eşya satın aldığını belirterek satım sözleşmesi imzalaması verilebilir. Bu durum, ticari iş karinesinin istisnasını oluşturur ve adi iş kabul edilir. Buna bağlı olarak, gerçek kişi tacir, ticari veya mesleki olmayan bir amaçla hareket ettiği için "tüketici" sayılır ve ilgili kanun hükümlerine tabi olur.

Öte yandan, taraflardan yalnız biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler, TTK'da aksine hüküm bulunmadıkça, diğeri için de ticari iş sayılır (TTK md. 19/2). Anılan durumun ön şartı, taraflar arasındaki ilişkinin bir sözleşmeden kaynaklanmasıdır. O halde, taraflar arasındaki ilişkinin nedeni bir haksız fiil ya da sebepsiz zenginleşme ise bu işleme mezkûr TTK hükmü uygulanamaz.

1.9. Ücret ve Faiz İsteme

Ticari işletmelerin amacı gelir sağlamak olduğundan, bu işletmeleri işleten tacirin de yaptığı iş ve hizmetlerin ücret karşılığı yapılması sonucunu doğurur. Zira TTK md. 20/1'de tacir olan veya olmayan bir kimseye ticari işletmesiyle ilgili bir iş veya hizmet gören tacirin uygun bir ücret isteyebileceği düzenlenmiştir. Tacirin anılan hükme istinaden ücret talep edebilmesi için öncelikle ticari işletmesiyle ilgili bir iş veya hizmet görülmesini düzenleyen sözleşmede, bu iş veya hizmet için ücret ödeneceğine dair bir hükmün bulunmaması gerekir. Zaten sözleşme ile tacirin isteyeceği ücret kararlaştırılmışsa, tacir bunu sözleşmeye dayanarak da isteyebilir. Kısacası tacirin ücret isteyebilmesi için, taraflar arasındaki sözleşmede ücrete ilişkin bir şart bulunması gerekmeyip, bu hakkı kanundan kaynaklanır. Öte yandan, tacirin ticari işletmesinin faaliyet alanı ile ilgili olmayan konularda açıkça kararlaştırılmış olmadıkça tacir ücrete hak kazanamaz. Dolayısıyla bu hak, tacirin aslen ticari işletmesiyle ilgili olan bir iş veya hizmetten kaynaklanır.[11]

Buna ilaveten tacir, verdiği avanslar ve yaptığı giderler için ödeme tarihinden itibaren faize hak kazanır (TTK md. 20). Söz konusu faiz, anapara (kapital) faizidir. 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunun[12] 1. maddesinde, Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanununa göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödemenin yıllık %12 oranı üzerinden yapılacağı, Cumhurbaşkanının (09.07.2018 öncesinde Bakanlar Kurulunun), bu oranı aylık olarak belirlemeye, yüzde onuna kadar indirmeye veya bir katına kadar artırmaya yetkili olduğu ifade edilmiştir. Anılan yetkiye istinaden kanuni faiz oranı, 2005/9831 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile %9 olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede, TTK'nın 20. maddesi gereğince uygulanacak olan faiz oranı hali hazırda %9'dur. Bununla beraber, akdedilen sözleşmede faize ilişkin düzenleme yapılması halinde taraflar arasında ilgili kanun maddeleri değil, sözleşme hükümleri tatbik olunur.

1.10. Ücret ve Cezaların İndirilmesini İsteyememe

TTK'nın 22. maddesinde, "Tacir sıfatını haiz borçlu, Türk Borçlar Kanununun 121 inci maddesinin ikinci fıkrasıyla[13] 182 nci maddesinin üçüncü fıkrasında [14] ve 525 inci maddesinde[15] yazılı hâllerde, aşırı ücret veya ceza kararlaştırılmış olduğu iddiasıyla ücret veya sözleşme cezasının indirilmesini mahkemeden isteyemez." hükmüne yer verilmiştir. Görüldüğü üzere kanun koyucu, aşırı olduğu ileri sürülen ceza koşulunun indirilip indirilememesi bakımından tacir olan ve olmayan arasında bir ayrım yapmıştır. Tacir sıfatını taşımayanlar TBK'nın zikredilen maddelerinden istifade ederek ücret ve sözleşme cezalarının aşırı olduğu iddiasıyla indirilmesini isteyebilirken, tacir olanlar bu imkandan istifade ettirilmemiştir.[16] Söz konusu sınırlama esasen, tacirlerin basiretli bir işadamı gibi hareket etme zorunluluğunun tezahürüdür. Hükümde, ücret ve sözleşme cezasının indirilememe şartı "aşırı" olmaya bağlanmıştır. Buna göre, basiretli bir iş adamı gibi davranmak zorunda olan tacir, aşırı olduğu iddiasıyla ücret ve sözleşme cezasının indirilmesini isteyemez. Ancak öğretide, bahse konu hükmün katı yorumlanmaması gerektiği, ücret ve sözleşme cezası tacirin ticari anlamda mahvına sebebiyet verecek derecede yüksekse (ekonomik özgürlüğünü kabul edilemez derecede sınırlayıp, onun ekonomik mevcudiyetinin büyük bir tehlike altına sokulmasına ve yıkılmasına neden olduğu hallerde) tacirin indirim talep etmesinin mümkün sayılması ifade edilmektedir.

2. Her İki Tarafın da Tacir Olması Şartına Bağlı Hukuki Sonuçlar

2.1. Tacirler Arasında Belirli İhbar ve İhtarların Şekle Tabi Olması

TTK'nın 18/3. maddesinde, "Tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılır." hükmüne yer verilmiştir. Anılan hükümde öngörülen ihbar ve ihtarların sayılan şekillerle yapılması için her iki tarafın tacir olması gerekir. Doğal olarak, taraflardan biri tacir değilse, ifade edilen şekil şartlarına uyulması gerekmemektedir. Hükümde belirtilmemekle birlikte, öğretide ihbar ve ihtarların tacirlerin ticari işletmesiyle ilgili olmasının şart olduğu vurgulanmaktadır. O halde, her iki taraf tacir olsa da, yapılan işin sadece bir tarafının ticari işletmesiy-

le ilgiliyse bu durumda söz konusu şekil şartlarına riayet etmek zorunlu değildir. Mezkûr hükme göre belli şekil şartlarına tabi olan ihbar ve ihtarlar, “diğer tarafı temerrüde düşürmeye”, “sözleşmeyi feshe” veya “sözleşmeden dönmeye” ilişkin olmalıdır. Bahsi geçen amaçlardan birine dair olmayan ihbar ve ihtarların şekle bağlı yapılması gerekmemektedir.

Tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarların ne şekilde yapılabileceği, TTK md. 18/3’te sayma yöntemiyle belirlenmiştir. Buna göre, mezkûr ihbar ve ihtarların ancak noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılması mümkündür.

2.2. Fatura Verme ve Faturaya İtiraz

TTK’nın 21. maddesinin birinci fıkrasında, ticari işletmesi bağlamında bir mal satmış, üretmiş, bir iş görmüş veya bir menfaat sağlamış olan tacirden, diğer tarafın, kendisine bir fatura verilmesini ve bedeli ödenmiş ise bunun da faturada gösterilmesini isteyebileceği[17]; ikinci fıkrasında da bir fatura alan kişi aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde, faturanın içeriği hakkında bir itirazda bulunmamışsa bu içeriği kabul etmiş sayılacağı öngörülmüştür. Faturanın tanımı TTK’da yapılmamış, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 229. maddesinde ise; “Fatura, satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari bir vesikadır.” şeklinde tanımlanmıştır. Bu noktada ticari bir belge niteliğinde olan fatura, “ticari satışlarda satıcı tarafından alıcıya verilen ve satılan malın miktarını, vasıflarını, ölçüsünü, fiyatını ve sair hususları veya ifa edilmiş hizmetleri gösteren hesap pusulası” şeklinde ifade edilebilir. Fatura, sözleşmenin kurulması safhasıyla değil, ifasına ilişkin ticari bir belgedir.

Bu durumda, bir faturayı alan kişi aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde faturanın içerdiği bilgilere itiraz etme hakkına sahip olmaktadır. Aksi takdirde faturanın içeriğini kabul etmiş sayılmaktadır. Fatura, özellikle tacirler arasında ifaya yönelik bir ispat aracıdır. Söz konusu düzenleme ile, faturaya süresinde itiraz edilmemesi halinde münderecatından sayılan hususlar yönünden düzenleyen lehine, adına fatura düzenlenenin aleyhine bir karine getirilmiştir. Bu karine faturanın ispat gücüne yönelik bir düzenlemeyi ortaya koymaktadır. Bu karinenin uygulanabilmesi için; faturayı düzenleyen kişi ile adına fatura düzenlenen kişinin tacir olması, taraflar arasında geçerli bir sözleşmenin (satım, eser, hizmet, vekâlet gibi) ilişkisinin bulunması ve faturanın bu ilişkiye dayanarak akdin ifasıyla ilgili olarak düzenlenmiş olması gerekir. Sadece faturanın tebliğ edilmesi, akdi ilişkinin varlığını ispatlamaz. Karşı tarafın akdi ilişkiyi inkar etmesi halinde tacirin, öncelikle akdi ilişkiyi başkaca delillerle ispatlaması şarttır.

Öte yandan, faturaya itiraz, faturanın alındığı tarihten sekiz gün içinde yapılması gerekmekle birlikte, itirazın sekiz gün içinde karşı tarafa varması şart olmadığı gibi, bu itiraz bir şekle de bağlı değildir. Önemli olan, faturanın alındığı tarihten itibaren sekiz günlük süre içinde itirazın yapılması ve bu itirazın süresinde yapıldığının ispatlanabilmesidir.

2.3. Teyit Mektubu ve Teyit Mektubuna İtiraz

Telefonla, telgrafla, herhangi bir iletişim veya bilişim aracıyla veya diğer bir teknik araçla ya da sözlü olarak kurulan sözleşmelerle yapılan açıklamaların içeriğini doğrulayan bir yazıyı alan kişi, bunu aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde itirazda bulunmamışsa, söz konusu teyit mektubunun yapılan sözleşmeye veya

açıklamalara uygun olduğunu kabul etmiş sayılır (TTK md. 21/3). Bilindiği üzere, bir hak, ya bir sözleşmeden veya haksız fiilden doğar. Buradan hareketle teyit mektubu, "söz konusu yöntemlerle akdedilen sözleşmelerin veya yapılan açıklamaların içeriklerini doğrulamak üzere karşı tarafa gönderilen yazılı bir belge" şeklinde tanımlanabilir. Başka bir deyişle, teyit mektubu bir sözleşme olmayıp, yazılı veya şifahi olarak yapılmış muteber bir sözleşmenin şartlarını gösteren yazılı bir ticari belgedir.

Öncelikle açıklamak gerekir ki, teyit mektubu, TTK'da "Tacir olmanın hükümleri" başlığında düzenlenmesine rağmen, teyit mektubunu düzenleyen TTK'nın 21/3. maddesinde tacirden bahsedilmeyerek, "yazıyı alan kişi" ibaresinin kullanılması, teyit mektubu taraflarının tacir olmasının gerekli olup olmadığı konusunda tartışmalara neden olmuştur.

Ancak, öğretide genel kabul, anılan hükmün uygulanabilirliği açısından teyit mektubunu alan kişinin de tacir sıfatını haiz olması gerektiği yönündedir. Fakat yine de söz konusu tartışmaların engellenebilmesi amacıyla, hükümde yer alan "yazıyı alan kişi" ibaresinin "yazıyı alan tacir" olarak değiştirilmesi doğru olur.[18]

Teyit mektubundan bahsedebilmek için, taraflar arasında, TTK md. 21/3'de ifadesini bulduğu şekilde önceden kurulan bir sözleşmenin bulunması gerekir. Zira teyit mektubu önceden kurulmuş bulunan bu sözleşmenin içeriğini doğrulamak maksadıyla gönderilir. Evvelce kurulmuş olan bir sözleşme yoksa gönderilen yazı sadece "öneri" (icap) olarak kabul edilir ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun[19] (TBK) bu husustaki hükümlerine tâbi olur. Diğer bir şart ise sözleşmenin içeriğini doğrulamak maksadıyla bir yazının (teyit mektubunun) gönderilmiş olması ve gerçekten de bu yazının daha önce kurulmuş olan sözleşmenin içeriğini doğrulamasıdır.

Öte yandan, teyit mektubunu alan kişi, bunu almasından itibaren sekiz gün içerisinde itiraz etme hakkını haizdir; aksi halde söz konusu teyit mektubunun taraflarca yapılan sözleşmeye ve görüşmelere uygun olduğu kabul edilmiş sayılır. Sekiz günlük sürenin başlangıcı teyit mektubunu aldığı tarihtir. Ancak, itirazın sekiz günlük süre içerisinde karşı tarafa ulaşması zorunlu değildir.

2.4. Ticari Defterlerin Delil Olarak Kullanılabilmesi

Ticari uyuşmazlıklarda ve belli şartların varlığına bağlı olarak tacirler tarafından tutulan ticari defterler, ispat aracı olarak tacir lehine ve aleyhine delil olarak kullanılabilir. Ticari defterlerin delil olarak kabul edilebilmesine ilişkin esaslar, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun[20] (HMK) 222. maddesinde düzenlemiştir.

HMK'nın 222. maddesinde mahkemenin, ticari davalarda tarafların ticari defterlerinin ibrazına kendiliğinden veya taraflardan birinin talebi üzerine karar verebileceği hükme bağlanmıştır. Tacirler ticari defterlerini, ticari davalarda delil olarak sunabilirler. Ticari davalar ise, tacirler arasında ve her iki tarafın ticari işletmesiyle ilgili olan davalardır. Yargıtay'ın[21] kararlarına göre de ticari defterler kesin delil niteliğindedir.

Öte yandan, HMK'da yer alan esaslar çerçevesinde ticari defterler, sahibi lehine delil olabileceği gibi, belli hallerde sahibi aleyhine de delil olabilir. Söz konusu defterlerin sahibi lehine delil olabilmesi için; davanın her iki tarafının da ticari defterleri tutmakla yükümlü olması, uyuşmazlık konusunun iki taraf açısından da ticari bir işten kaynaklanması, ticari defterlerin kanuna göre eksiksiz ve usulüne uygun tutulmuş olması, ticari defterlerin açılış ve kapanış onaylarının yaptırılmış olması, ticari defter kayıtlarının birbirini doğrulaması, uyuşmazlığa ilişkin karşı tarafın ticari defterlerinde aykırı kaydın bulunmaması veya defterlerdeki kayıtların aksinin ispat edilmemiş olması gerekir. Bununla birlikte, açılış veya kapanış onayları bulunmayan ve içerdiği kayıtlar birbirini doğrulamayan ticari defterler, sahibi aleyhine delil olur.

Son olarak belirtelim ki, taraflardan biri tacir olmasa dahi, tacir olan diğer tarafın ticari defterlerindeki kayıtları kabul edeceğini belirtir; ancak, karşı taraf defterlerini ibrazdan kaçınırsa, ibrazı talep eden taraf iddiasını ispat etmiş sayılır (HMK md. 222/5).

2.5. Ticari Dava Konusu Olma

İki tarafın tacir olduğu ticari işlere uygulanacak sonuçlardan biri de, çıkan uyuşmazlığın ticari dava konusu olmasıdır. Bir davanın ticari dava olup olmadığı ise TTK'nın 4. maddesinde gösterilen ilkelere göre belirlenmekte olup, öğretide benimsenen görüşe göre de ticari davalar kendi aralarında "mutlak ticari davalar" ve "nispi ticari davalar" olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Mutlak ticari davalar için tarafların sıfatlarına ve dava konusunun ticari işletme ile ilgili olup olmadığına bakılmazken, nispi ticari davalarda dava konusunun ticari işletme ile ilgili olup olmadığı kriter olarak kabul edilmiştir.

Bu çerçevede, mutlak ticari davalar, tarafların tacir olup olmadığına ve işin bir ticari işletmeyi ilgilendirip ilgilendirmediğine bakılmaksızın sırf dava konusunun TTK'da düzenlenmesi nedeniyle ticari sayılan davalardır. Nispi ticari davalar ise, her iki tarafın ticari işletmesiyle ilgili olması halinde ticari nitelikte sayılan davalardır. TTK'nın 4/1. maddesine göre her iki tarafın ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan ve iki tarafı da tacir olan hukuk davaları ticari dava sayılır. Bu hükme göre bir hukuk davasının ticari dava sayılabilmesi için, hem iki tarafın ticari işletmesini ilgilendirmesi, hem de iki tarafın tacir olması gereklidir.

Bahsi geçen şartlar birlikte bulunmadıkça, uyuşmazlık konusunun ticari iş niteliğinde olması veya ticari iş karinesi sebebiyle diğer taraf için de ticari iş sayılması davanın ticari dava olması için yeterli değildir.

Öte yandan, TTK'nın 5/1. maddesine göre aksine hüküm bulunmadıkça, dava olunan şeyin değerine veya tutarına bakılmaksızın tüm ticari davalara asliye ticaret mahkemesi bakmakla görevlidir. Ticari davalara ilişkin yetkili mahkeme tayini hususunda ise HMK'nın 17. maddesinde özel düzenleme yapılmıştır. Bu noktada, tacirler, aralarında doğmuş veya doğabilecek bir uyuşmazlık hakkında, bir veya birden fazla mahkemeyi sözleşmeyle yetkili kılabilirler. Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça dava sadece sözleşmeyle belirlenen bu mahkemelerde açılır.

2.6. Ticari Satış ve Mal Değişimi

Tacirler arasındaki ticari satış ve mal değişimi hakkındaki TTK'nın 23. maddesinde özel hükümlere yer verilmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinde, "Bu maddedeki özel hükümler saklı kalmak şartıyla, tacirler arasındaki satış ve mal değişimlerinde de Türk Borçlar Kanununun satış sözleşmesi ile mal değişim sözleşmesine ilişkin hükümleri uygulanır." denilmek suretiyle aşağıda belirtilen kurallar dışında tacirler arasındaki ticari satış ve mal değişimine ilişkin TBK'nın 209 ve devamı ile 282 ve devamı hükümleri uygulanacaktır. TTK'nın 23. maddesi çerçevesinde,

- Sözleşmenin niteliğine, tarafların amacına ve malın cinsine göre, satış sözleşmesinin kısım kısım yerine getirilmesi mümkün ise veya bu şartların bulunmamasına rağmen alıcı, çekince ileri sürmeksizin kısmi teslimi kabul etmişse; sözleşmenin bir kısmının yerine getirilmemesi durumunda alıcı haklarını sadece teslim edilmemiş olan kısım hakkında kullanabilir. Ancak, o kısmın teslim edilmemesi dolayısıyla sözleşmeden beklenen yararın elde edilmesi veya izlenen amaca ulaşılması imkânı ortadan kalkıyor veya zayıflıyorsa ya da durumdan ve şartlardan, sözleşmenin kalan kısmının tam veya gereği gibi yerine getirilemeyeceği anlaşılıyorsa alıcı sözleşmeyi feshedebilir.

- Alıcı mütemerrit olduğu takdirde satıcı, malın satışına izin verilmesini mahkemeden isteyebilir. Mahkeme, satışın açık artırma yoluyla veya bu işle yetkilendirilen bir kişi aracılığıyla yapılmasına karar verir. Satıcı isterse satış için yetkilendirilen kişi, satışa çıkarılacak malın niteliklerini bir uzmana tespit ettirir. Satış giderleri satış bedelinden çıkarıldıktan sonra artan para, satıcının takas hakkı saklı kalmak şartıyla, satıcı tarafından alıcı adına bir bankaya ve banka bulunmadığı takdirde notere bırakılır ve durum hemen alıcıya ihbar edilir.

- Malın ayıplı olduğu teslim sırasında açıkça belli ise alıcı iki gün içinde durumu satıcıya ihbar etmelidir. Açıkça belli değilse alıcı malı teslim aldıktan sonra sekiz gün içinde incelemek veya incelettirmekle ve bu inceleme sonucunda malın ayıplı olduğu ortaya çıkarsa, haklarını korumak için durumu bu süre içinde satıcıya ihbarla yükümlüdür. Diğer durumlarda, TBK'nın 223. maddesinin ikinci fıkrası uygulanır.

2.7. Hapis Hakkı

Tacirlerin sahip olduğu hapis hakkı, esasen TTK'da değil TMK'da düzenlenmiştir. Hapis hakkı, kanunda belirtilen koşulların gerçekleşmesiyle alacaklıya, zilyetliği altında bulunan borçluya ait menkul mallar ile kıymetli evrakı iade etmeyerek, bunları alacağının teminatı olarak alıkoyma ve paraya çevirme yetkisi veren bir ayni haktır. TMK'nın 950. maddesine göre hapis hakkının doğması için gereken kanuni şartlar; alacaklının borçluya ait taşınıra veya kıymetli evra-

ka onun rızası ile zilyet olması, alacağın muaccel olması, alacak ile alacaklının zilyetliğinde bulunan taşınır veya kıymetli evrak arasında tabii bir bağlantının bulunması ve hapis hakkının sözleşme ile yasaklanmamış olmasıdır.[22]

Hal böyle iken, TMK md. 950/2'de "Zilyetlik ve alacak ticari ilişkiden doğmuşsa, tacirler arasında bu bağlantı var sayılır." hükmüne yer verilmek suretiyle, tacirler arasındaki hukuki ilişkiler bakımından hapis hakkının kullanılmasına kolaylık getirilmiş ve zilyetlik ile alacağın ticari ilişkiden doğması halinde bu bağlantının varlığı karine olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla, tacirler arası ilişkilerde, hapis hakkını kullanacak tacirin, zilyetlik ile alacak arasında bir bağlantı bulunduğunu kanıtlaması gerekmemektedir. Ancak, hükümde açıkça belirtilmesi nedeniyle bu karineden ancak iki tarafın da tacir olduğu ve zilyetlik ya da alacağın ticari ilişkinden kaynaklandığı hallerde yararlanılabilir.

2.8. Mal ve Hizmet Tedarikinde Geç Ödemenin Sonuçları

Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununundan (ETTK) farklı olarak TTK'nın 1530. maddesinde ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedarikinde geç ödemenin sonuçları özel olarak düzenlenmiştir. Buna göre; ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedariki amacıyla yapılan işlemlerde, alacaklı, kanundan veya sözleşmeden doğan tedarik borcunu yerine getirmiş olmasına rağmen, borçlu, gecikmeden sorumlu tutulamayacağı haller hariç, sözleşmede öngörülmüş bulunan tarihte veya belirtilen ödeme süresinde borcunu ödemezse, ihtara gerek olmaksızın temerrüde düşer. Mütemerrit borçlunun alacaklısı sözleşmede öngörülen tarihten ya da ödeme süresinin sonunu takip eden günden itibaren, şart edilmemiş olsa bile faize hak kazanır. Sözleşmede ödeme günü veya süresi belirtilmemişse veya belirtilen süre anılan maddenin beşinci fıkrasına aykırı ise, borçlu hükümde belirtilen sürelerin sonunda ihtara gerek kalmaksızın mütemerrit sayılır ve alacaklı faize[23] hak kazanır.

Buna ilaveten, sözleşmede öngörülen ödeme süresi, faturanın veya eş değer ödeme talebinin veya mal veya hizmetin alındığı veya mal veya hizmetin gözden geçirme ve kabul usulünün tamamlandığı tarihten itibaren en fazla 60 gün olabilir. Ancak, alacaklı aleyhine ağır bir haksız durum yaratmamak koşuluyla ve açıkça anlaşmak suretiyle taraflar daha uzun bir süre öngörebilirler. Lakin alacaklının küçük yahut orta ölçekli işletme (KOBİ) veya tarımsal ya da hayvansal üretici olduğu veya borçlunun büyük ölçekli işletme sıfatını taşıdığı hallerde, ödeme süresi 60 günü aşamaz.

Yeri gelmişken belirtmek gerekirse, gecikme faizi ödenmeyeceğini veya ağır derecede haksız sayılabilecek kadar az faiz ödeneceğini, alacaklının geç ödeme dolayısıyla uğrayacağı zarardan borçlunun sorumlu olmayacağını veya sınırlı bir şekilde sorumlu tutulabileceğini öngören sözleşme hükümleri geçersizdir.

Sonuç

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda bir ticari işletmeyi, kısmen de olsa, kendi adına işleten kişi tacir olarak tanımlanmıştır. Adı geçen Kanunda ticaret şirketleri de tacir olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede, sermaye şirketleri ve dolayısıyla toprak, seramik, çimento ve cam sanayii sektörlerinde faaliyet gösteren anonim ve limited şirketler de tacir sıfatına sahiptir. Kanun koyucu, tacir olmaya bazı yükümlülük ve sonuçlar bağlamıştır.

Tacir sıfatına bağlanan hüküm ve sonuçları ise; iflasa tabi olmak, ticaret unvanı kullanmak, işletmesini ticaret siciline tescil ettirmek, gerekli ticari defter ve kayıtları tutmak, basiretli bir iş adamı gibi hareket etmek, ticari örf ve adetlere tabi olmak, kanunda öngörülen ihtar ve ihbar şekillerine uymak, ticari iş karinesi, ticari işletmeyle ilgili görülen iş ve hizmetlerde kararlaştırılmamış olsa bile ücret isteyebilmek, avanslar ve giderler için faiz talep edebilmek, fatura vermek, faturaya ve teyit mektubuna süresinde itiraz etmemenin neticelerine katlanmak, ücret ve cezai şartın indirilmesini isteyememek, ticari yargı konusu olmak, ticari satış ve mal değişiminde özel hükümler, mal ve hizmet tedarikinde geç ödemenin özel sonuçları ve hapis hakkı bakımından özel düzenlemelerdir.

Dolayısıyla, tacir olmanın hüküm ve sonuçları bakımından sermaye şirketlerinin bu sıfatın nimetlerinden gereği gibi faydalanmalarının yanında, gereklerini de tam olarak yerine getirmeleri menfaatlerine olacaktır.

Kaynak

• 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu (19.06.1932 tarihli ve 2128 sayılı R.G.).
• 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun (19.12.1984 tarihli ve 18610 sayılı R.G.).
• 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (08.12.2001 tarihli ve 24607 sayılı R.G.).
• 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu (01.06.2004 tarihli ve 25479 sayılı R.G.).
• 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (04.02.2011 tarihli ve 27836 sayılı R.G.).
• 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (04.02.2011 tarihli ve 27836 sayılı R.G.).
• 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı R.G.).
• Kizir, Mahmut, Yargıtay Kararları Işığında Basiretli İşadamı Gibi Hareket Etme Yükümlülüğünün Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanmasına Etkisi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.19, S.2, 2011, 245-282.
• Ayhan, Rıza, Özdamar, Mehmet, Çağlar, Hayrettin Ticari İşletme Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2014.
• Kuru, Özge, Gerçek Kişi Tacir, Marmara Üniversitesi, İstanbul 2015.
• Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ (19.12.2012 tarihli ve 28502 sayılı R.G.).
• Ticaret Unvanları Hakkında Tebliğ (14.02.2014 tarihli ve 28913 sayılı R.G.).
• Yargıtay 15. H.D.'nin 12.09.2017 tarihli ve E.2016/3858, K.2017/2944 sayılı kararı.
• Yargıtay 15. H.D.'nin 13.06.2017 tarihli ve E.2016/2310, K.2017/2537 sayılı kararı.
• Yavuz, Mustafa, Her Tacirin Basiretli Bir İş Adamı Gibi Hareket Etme Yükümlülüğü, Yaklaşım, Mart 2013, S.243.

Dipnot

[1] 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

[2] Mahmut Kizir, Yargıtay Kararları Işığında Basiretli İşadamı Gibi Hareket Etme Yükümlülüğünün Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanmasına Etkisi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.19, S.2, 2011, s.247.

[3] Rıza Ayhan, Mehmet Özdamar, Hayrettin Çağlar, Ticari İşletme Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2014, s.173.

[4] 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu, 19.06.1932 tarihli ve 2128 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

[5] Ticaret Unvanları Hakkında Tebliğ, 14.02.2014 tarihli ve 28913 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

[6] Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ, 19.12.2012 tarihli ve 28502 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

[7] 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu, 01.06.2004 tarihli ve 25479 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

[8] Kişinin kendi işinde gösterdiği özen ölçütüne sübjektif özen ölçütü; herkesin tedbirli, sağduyulu, makul, mantıklı bir insanın göstermesi gereken bir davranışı gösterme yükümlülüğüne ise objektif özen ölçütü denir.

[9] 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 08.12.2001 tarihli ve 24607 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

[10] Mustafa Yavuz, Her Tacirin Basiretli Bir İş Adamı Gibi Hareket Etme Yükümlülüğü, Yaklaşım, Mart 2013, S.243.

[11] Özge Kuru, Gerçek Kişi Tacir, Marmara Üniversitesi, İstanbul 2015, s.102-103.

[12] 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun, 19.12.1984 tarihli ve 18610 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

[13] 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun (TBK) 121. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında, "Faiz veya irat borcunu ya da bağışladığı bir miktar parayı ödemekte temerrüde düşen borçlu, icra takibine girişildiği veya dava açıldığı günden başlayarak, temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür. Buna aykırı olarak yapılan anlaşmalar, ceza koşulu hükümlerine tabi olur." denilmektedir.

[14] TBK'nın 182. maddesi, "Taraflar, cezanın miktarını serbestçe belirleyebilirler. Asıl borç herhangi bir sebeple geçersiz ise veya aksi kararlaştırılmadıkça sonradan borçlunun sorumlu tutulamayacağı bir sebeple imkânsız hâle gelmişse, cezanın ifası istenemez. Ceza koşulunun geçersiz olması veya borçlunun sorumlu tutulamayacağı bir sebeple sonradan imkânsız hâle gelmesi, asıl borcun geçerliliğini etkilemez. Hâkim, aşırı gördüğü ceza koşulunu kendiliğinden indirir." hükmünü amirdir.

[15] TBK'nın 525. maddesinde, "Sözleşmede aşırı bir ücret kararlaştırılmışsa, borçlunun istemi üzerine, bu ücret hâkim tarafından hakkaniyete uygun olarak indirilebilir." hükmü bulunmaktadır.

[16] Rıza Ayhan, Mehmet Özdamar, Hayrettin Çağlar, age, s.178.

[17] TTK'nın 21/1. maddesinde, her ne kadar tacirlerin fatura düzenleme yükümlülüğü, diğer tarafın istemesi şartına bağlanmışsa da, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 232. maddesinde, birinci ve ikinci sınıf tüccarların, kazancı basit usulde tespit edilenlerin ve defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçilerin; birinci ve ikinci sınıf tüccarlara, serbest meslek erbabına, kazançları basit usulde tespit olunan tüccarlara, defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçilere ve vergiden muaf esnafa sattıkları emtia veya yaptıkları işler için fatura vermek ve bunlara da fatura istemek ve almak mecburiyetinde olduğu belirtilmiştir.

[18] Özge Kuru, age, s.135-136.

[19] 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, 04.02.2011 tarihli ve 27836 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

[20] 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 04.02.2011 tarihli ve 27836 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

[21] Yargıtay 15. H.D.'nin 12.09.2017 tarihli ve E.2016/3858, K.2017/2944 sayılı kararı ile 13.06.2017 tarihli ve E.2016/2310, K.2017/2537 sayılı kararı.

[22] Özge Kuru, age, s.183.

[23] TTK'nın 1530. maddesinin yedinci fıkrasında; alacaklıya yapılan geç ödemelere ilişkin temerrüt faiz oranının sözleşmede öngörülmediği veya ilgili hükümlerin geçersiz olduğu hâllerde uygulanacak faiz oranını ve alacağın tahsili masrafları için talep edilebilecek asgari giderim tutarını Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının her yıl ocak ayında ilan edeceği, faiz oranının 3095 sayılı Kanunda öngörülen ticari işlere uygulanacak gecikme faizi oranından en az yüzde sekiz fazla olacağı belirtilmiştir. Buna istinaden Merkez Bankasınca 01.01.2018 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Tebliğ ile söz konusu faiz oranı yıllık yüzde 10,75 ve alacağın tahsili masrafları için talep edilebilecek asgari giderim tutarı ise 185,00 TL olarak tespit edilmiştir.

TİSK'ten "İstihdam Seferberliği 2019"

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) tarafından Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk'un teşrifleri ile düzenlenen "İstihdam Seferberliği 2019" toplantısı 9 Mart 2019 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirildi.

Toplantının açılış konuşmasını yapan Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk, Türkiye'nin 2018'de de ekonomik saldırıya maruz kaldığını ama hepsine karşı başarılı bir şekilde mücadele edildiğini ve bugüne gelindiğini söyledi.

Selçuk, "Türkiye'nin ekonomide hayata geçirmeye başladığı yerli ve milli girişimleri durdurmaya çalışanlara da en güzel cevabı işveren ve işçilerimiz hep beraber vereceğiz. Daha fazla çalışarak, daha fazla istihdam sağlayarak buna cevap vereceğinize inancım tam." ifadelerini kullandı. Türkiye'nin son 16 yılda işveren ve girişimciler sayesinde 3,5 kat büyüdüğünü dile getiren Selçuk, "2002'de 727 bin olan sigortalı çalışan iş yeri sayımız 1,9 milyona, yine aktif sigortalı sayımız 12 milyondan 22.3 milyona yükseldi. İŞKUR'un aktif iş gücü programlarımızdan yararlananların sayısı da 3 milyonu geçti." diye konuştu.

Güçlü bir ekonomiye ulaşarak istihdamı arttırmak istediklerini ve bu konuda işverenlerden destek istediklerini belirten Selçuk, aynı zamanda hükümet olarak işverenlere istihdamı arttırmak için katkı sunacaklarına işaret ederek, şunları söyledi:

"17 teşvik programımız vardı. Yeni nesil teşvik paketimizde, nisan ayının sonuna kadar sağlayacağınız her ilave istihdam için üç ay boyunca prim ve vergilerin yanı sıra ücretlerini de biz ödeyeceğiz. Eğer şartlar sağlanırsa izleyen 9 ayda da prim ve vergileri de ödemeye devam edeceğiz. Bunların biz işverenler için çok önemli olduğuna inanıyoruz."

Bakan Selçuk, 18 ayrı teşvik ve destek uygulamalarından işverenlerin yararlanmasını istediklerini vurgulayarak, "Bugüne kadar 1,7 milyona yakın işverenimiz, 11 milyondan fazla sigortalımız halihazırda destek alıyor. Biz istiyoruz ki daha fazla işverenimiz ve sigortalımız bu teşvik paketlerinden yararlansın. Prim desteklerini hayata geçirdiğimiz 2004 yılından bu yana işverenlerimize yaklaşık 150 milyar kadar bir destek sağladık devlet olarak." ifadelerini kullandı.

Türkiye'nin kalkınması ve güçlenmesi için üretimin olması gerektiğini vurgulayan Selçuk, şunları kaydetti: "Daha fazla projelerde yer almamız gerekiyor. Çalışma barışı da ancak bu ürettiklerimizin ve kalkınmanın getirdiklerini paylaşmakla mümkün. Bu paylaşımı da gerçek anlamda sağlayabilmenin en etkili yollardan biri de istihdamı arttırabilmek. Bu anlamda devlet olarak, özel sektör olarak ve kamu sektörü olarak her birimize ayrı ayrı görevler ve sorumluluklar düştüğüne inanıyorum. Hükümetimizin sağladığı teşvik ve destekleri de iş dünyası için bir itici güç olarak görmekteyiz. Bizim işverenlerden beklentimiz ivmenizi daha da yükseltmeniz ve etkinliğinizi arttırmanız. Tüm işverenlerin Cumhurbaşkanımıza verdiği sözü 2019 yılının sonuna kadar tutacağına inanıyoruz."

TİSK Başkanı Kudret Önen ise "İstihdam Seferberliği 2019" programını destekledikleri belirterek, "Ekonomik ve siyasi değişimler açısından, son derece dinamik bir dünya ile karşı karşıyayız. Yeni seferberlik kapsamında uygulanmaya koyulacak teşviklerin yanı sıra, geçtiğimiz yıl istihdam seferberliği kapsamında başlatılan ve uygulanan teşvikler de işletmelerimize 'can suyu' olmuştur. Bunun için Hükümetimize teşekkürü borç biliriz." dedi.

Toprak İşveren Sendikası XXV. Olağan Genel Kurulu 21 Mart 2019 Tarihinde Toplandı

"Yönetim Kurulu Başkanlığına Atalay GÜMRAH, Başkan Vekilliğine Müfit ÜLKE yeniden seçildi."

Sendikamızın XXV. Olağan Genel Kurul Toplantısı 21 Mart 2019 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirildi.

Sendika zorunlu organlarının belirlendiği genel kurulda, yapılan seçimler sonucu yönetim, denetim ve disiplin kurulu üyeleri aşağıdaki isimlerden oluştu;

Yönetim Kurulu;
Atalay Muharrem GÜMRAH
Müfit ÜLKE
Ercüment ARICI
Gökhan EREL
Oğuzhan GÜRSOY

Denetleme Kurulu;
Cüneyt ENSOYLU
Kerem ERTURAN
Emrah KAPTANOĞLU

Disiplin Kurulu;
Ali M. AKÖZ
Mert EREZ
Devrim KARDEŞ

Seçilen Yönetim Kurulu Üyeleri Genel Kurul sonrası yapılan ilk toplantıda bir araya gelerek, aralarında görev dağılımında bulundular. Bu dağılım sonucunda Yönetim Kurulu Başkanlığına **Atalay GÜMRAH,** Başkan Vekilliğine **Müfit ÜLKE** yeniden seçildi.

Ülkemizde Kadınların İşgücüne Katılımı

Dünyanın birçok ülkesinde nüfusun çoğunluğunu kadınlar oluşturmasına rağmen, iş dünyasındaki varlıkları geçmişten günümüze erkeklerin gerisinde kalmıştır. Günümüzde kadınlar erkeklere göre daha az istihdam edilmekte, daha az kazanmakta, daha az iş ve kariyer imkanlarından yararlanabilmektedir.

Ekonomideki yapısal sorunlar ve uygulanan politikalar işsizliği azaltmada yetersiz kalırken kadın işgücü işsizlik sorununu erkeklere göre daha fazla yaşamaktadır.

Ülkemizde de kadınların işgücüne katılımı uzun yıllardır kronik bir sorun olarak devam ederken, işgücüne katılım oranı gerek AB gerekse OECD ortalamalarının oldukça gerisinde kalmıştır.

Kadınların işgücüne katılımında çeşitli engeller bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, eğitim, ücretsiz aile işçiliği, kayıtdışı çalışma, düşük ücret gibi nedenler kadınların işgücüne katılımını ve işe devam etmelerini olumsuz yönde etkilemektedir.

(%)

Seçilmiş göstergeler	Toplam	Erkek	Kadın
Okuryazar olmayan nüfus oranı (25+ yaş)	4,8	1,5	8,0
Yüksekokul veya fakülteden mezun nüfus oranı (25+ yaş)	16,7	18,9	14,5
İstihdam oranı (15+ yaş)	47,1	65,6	28,9
İşgücüne katılım oranı (15+ yaş)	52,8	72,5	33,6
Genç işsizlik oranı (15-24 yaş)	20,8	17,8	26,1

TUİK - Cinsiyete göre seçilmiş göstergeler, 2017

TÜİK'in yaptığı Hanehalkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; Türkiye nüfusunun %49,8'ini kadın nüfusu oluşturmaktadır. Ülke nüfusunda ağırlıklı bir yeri olan kadınların iş dünyasındaki yeri maalesef aynı ağırlığa sahip değildir. 2017 yılında Türkiye'de 15 ve daha yukarı yaştaki istihdam edilenlerin oranı %47,1 olup bu oran erkeklerde %65,6, kadınlarda ise %28,9 olarak belirlenmiştir.

Toplam nüfus içinde en az bir eğitim düzeyini tamamlayan kadınların oranı %83,6'dır. Okuryazar olmayan kadınların işgücüne katılım oranı %15,9, lise altı eğitimli kadınların işgücüne katılım oranı %27,7, lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %34,3, mesleki veya teknik lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %42,6 iken yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı ise %72,7 olarak tespit edilmiştir.

Eğitim durumuna göre işgücüne katılım oranı incelendiğinde; kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katıldıkları görülmektedir.

Ekonomik faaliyetler açısından incelendiğinde de, kadınların büyük oranda tarım ve hizmet sektöründe yer aldığı görülmektedir. %28,3'ü tarımda, %56,1'sı hizmet sektöründe yer alırken, %15,6'sı sanayide istihdam edilmektedir.

Dünyada ve ülkemizde ise kayıt dışı çalıştırılma erkeklere göre fazladır. Kayıt dışılık daha çok tarımsal faaliyetlerde ve ücretsiz aile işlerinde yoğunlaşmaktadır.

Kadınların işgücüne katılım oranları hala çok düşüktür. Ancak artan eğitim düzeyi, küresel ekonomik entegrasyon ve değişen toplumsal değerler daha fazla istihdam imkanı sunmaktadır. Kadınların ekonomik yaşama daha fazla katılmaları ve toplumdaki konumlarının iyileştirilmesi, kalkınma ve büyümeden daha fazla pay almaları açısından önem arz etmektedir. Kadın işgücünün artması, ülkenin ekonomik büyümesine olumlu yansımaktadır.

Kadınların, ekonomik ve toplumsal kalkınmadaki önemini dikkate alırsak, bu yönde daha etkin politikalar uygulamak kaçınılmaz görünmektedir.

Ülkemizin istihdam politikasının önceliklileri arasında, kadınların işgücüne katılımının artırılması yönünde önemli adımlar atılmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından üzerinde durulan konuların başında kadınların işgücü piyasasına daha fazla katılması ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele yer almaktadır. Bu kapsamda Ulusal İstihdam Stratejisi 2017-2019 dönemi için hazırlanan eylem planında da kadınların işgücü piyasasına katılmalarının önündeki engellerin ortadan kaldırılması açısından yürütülen çalışmaların sürdürüleceği öngörülmektedir.

Derleyen:
Mimar Zeynep ÇELİK
Ürün Şefi (Donatılı Ürünler)
Türk Ytong Sanayi A.Ş.

Ytong Gürültü Bariyeri ile Trafik Kaynaklı Çevresel Gürültünün Azaltılmasına Yönelik Çözümler

Çevremizdeki sesler bizi rahatsız etmeye başladığı zaman gürültü olarak algılarız. Gürültü sadece rahatsız edici olmakla kalmayıp, beden ve ruh sağlığımızı da olumsuz yönde etkiler. Bunun için de gürültünün kontrol altına alınmasına yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye'de 2005 yılından beri yürürlükte olan "Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği" ile çevresel gürültüye maruz kalınması sonucu kişilerin huzur ve sükûnunun, beden ve ruh sağlığının bozulmaması için gerekli tedbirlerin alınması hedeflenmektedir.

Nüfustaki artışa paralel olarak trafiğin ve yaşam kalitesi ile ilgili beklentilerin artmasıyla gürültü konusu, karayolu ve demiryolu ağlarının geliştirilmesinde ve işletilmesinde önemli konulardan biri haline gelmektedir. Dolayısı ile trafik kaynaklı gürültünün kontrol altına alınmasında etkili bir çözüm olan gürültü bariyerleri, karayolu ve demiryolu ağının gerekli ve görsel bir bileşeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

İlk gürültü bariyerinin 1968'de Kaliforniya'da inşa edilmesinden bu yana gürültü bariyerleri dünya çapında birçok araştırmaya konu olmuştur. Akustik açıdan bakıldığında bu araştırmalar, gürültü bariyerlerinin gürültüden korunmada etkili bir yöntem olduğunu göstermektedir. Ancak kentsel tasarım ve estetik açıdan bakıldığında sonuçlar değişken olabilmektedir.[1] Gürültü bariyerleri ile ilgili genel kanı görsel açıdan monoton ve baskın yapılar olmasıdır. Bu nedenle çeşitli tasarım ve malzeme alternatifleri ile görsel rahatsızlık vermeyecek tasarımlar elde edilmeye çalışılmak-

tadır. Kısaca gürültü bariyerleri sadece akustikle ilgili bir konu olmayıp aynı zamanda şehir peyzajının bir konusudur.

Gürültü Bariyerlerinin Çalışma Prensibi

Gürültü bariyeri üzerindeki ses dalgalarının hareketlerini basit bir dille ifade edebilmek için ses dalgalarını kaynaktan yayılan bir dizi ışın olarak düşünebiliriz. Kaynaktan çıkan ses alıcıya doğrudan düz bir çizgi halinde veya dolaylı olarak yansıma veya kırınım yoluyla ulaşacaktır. Kaynak ile alıcı arasına gürültü bariyeri konulmasıyla kaynaktan alıcıya olan direk yol engellenmiş olur.[1] Ses dalgalarının bir gürültü bariyerinin üzerindeki hareketleri şematik olarak aşağıda gösterilmektedir. (Şekil 1)

Gürültü bariyerlerinin gürültü azaltma etkisi değerlendirilirken bariyerin kaynağa ve alıcıya olan mesafesi, yüksekliği ve tasarımı göz önünde bulundurulmalıdır. Bu değerlendirmeyi yaparken ilk olarak bariyerin kaynak ile alıcı arasında nereye konumlandırılacağına bakılmalıdır. Prensip olarak bir gürültü bariyeri kaynağa ne kadar yakın olursa sesi azaltmadaki etkisi de o denli yüksek olur. Bariyerin kaynağa ne kadar yakın konumlandırılabileceği, proje özelinde ve projedeki kısıtlara göre belirlenir.

Gürültü bariyerleri ile ilgili bir diğer kriter bariyer yüksekliğidir. Bariyerin etkili olabilmesi için, yeterince yüksek olmalıdır. Bu nedenle bir ulaşım hattı kenarında gürültü bariyeri yapılmasının makul ve uygulanabilir olması için, gürültüden korunması planlanan alanda yer alan yapılaşmanın, gürültüden etkilenen yapıların yükseklikleri incelenmelidir.

Bariyer yüksekliği pratikte estetik ve maliyet açısından sorunlar yaratabileceğinden, yükseklik konusu bariyerler

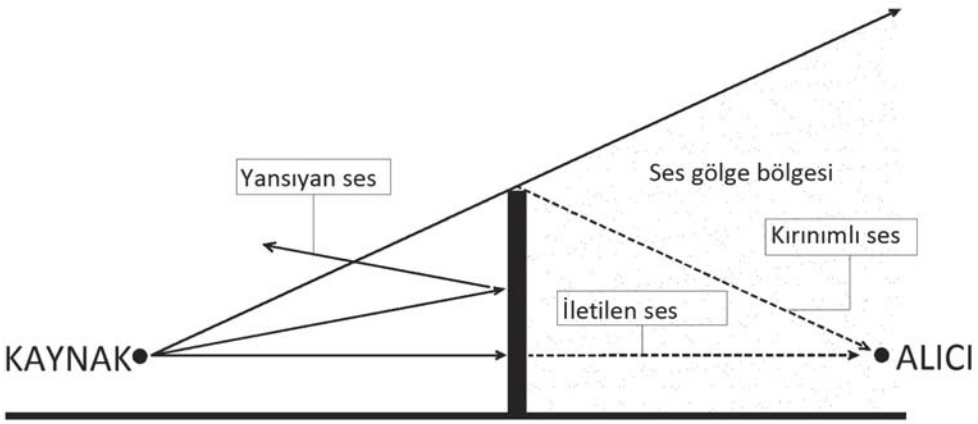

Şekil 1. Gürültü bariyerinde ses dalgalarının hareketi [1]

inşa edilmeden önce proje özelinde ele alınmalıdır. Özellikle şehir içi ulaşım ağlarının kenarına yapılacak bariyerlerin yüksekliği belirlenirken, yeterli gürültü azaltımının sağlanması için gerekli yükseklik kriteri geçerli olmayabilir, bariyer yüksekliğinin yaratacağı görsel etki nihai karar için belirleyici bir öneme sahip olabilir.

Gürültü Bariyerleri ve Malzemeler

Günümüzde gürültü bariyerleri çeşitli malzemelerden yapılabilmektedir. Bu malzemeler arasında beton, metal, plastik, şeffaf malzemeler (akrilik ve cam gibi), kil kagir birimler, ahşap ve donatılı gazbeton paneller sayılabilir. Bunun dışında bitkilendirme, bitkilendirilmiş toprak setleri veya setlerin üzerine inşa edilmiş gürültü bariyerleri ile de gürültü kontrolü uygulamaları yapılmaktadır.

Malzeme seçimi yapılırken, malzemenin kullanılacağı peyzaj içindeki görsel karakteri ve yapısal niteliği ile ilgili kriterler birlikte ele alınmalıdır. Yapısal dayanıklılık, hava şartlarına dayanıklılık, bakım onarım ihtiyacı, yangın dayanımı, montaj kolaylığı, başlangıç ve yaşam döngüsü maliyeti, akustik gerekliliklerin yanında ele alınması gereken kriterlerdendir. Ayrıca vandalizme dayanıklı malzemeler tercih edilmelidir. Kesilebilen ve çizilebilen yumuşak ve hafif malzemeler kolay hasar alabilir.

Ytong Gürültü Bariyerleri

Gürültü bariyeri yapımında gazbeton malzemesi özellikle Avustralya, Amerika gibi ülkelerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Türkiye'de de Ytong firması, gazbeton gürültü bariyerleri konusunda çözümler üretmektedir. Ytong Gürültü Bariyeri donatılı gazbeton sınıfında olup, büyük boyutlu panel elemanlardır. Genellikle beton temellere sabitlenmiş çelik direklerin arasına yatay olarak yerleştirilir. Gazbeton gürültü bariyerlerinin kurulumu basittir ve yüksek ses yalıtım özelliği ile etkin gürültü koruması sağlar. Ytong paneller, endüstriyel yöntemlerle üretilen ve kalitesi kontrol altında tutulabilen bir yapı malzemesidir. Ytong Gürültü Bariyerinin akustik testleri, TS EN 1793 standardına göre TSE laboratuvarlarında tamamlanmıştır.

Gürültü Bariyeri Tasarım Kriterleri ve Ytong Bariyerler

Gürültü bariyeri tasarımında etkili olan kriterleri, akustik kriterler ve akustik olmayan kriterler olarak iki kategoride ele alabiliriz. Akustik olmayan kriterler arasında yer alan 'estetik' konusu bir hayli önemlidir. Gürültü bariyerleri yapısı gereği uzun ve yüksek yapılar olduğu için, şehir mimarisi, peyzaj, komşu binalarda yaşayanlar ve yol üzerindeki görsel etkileri, akustik ve yapısal performansı ile birlikte düşünülerek bütüncül bir yaklaşımla tasarlanmalıdır.

Gürültü bariyerlerinin görsel algısını iki farklı şekilde düşünmek gerekir: Sürücüler tarafından lineer ve geçici bir yapı olarak algılanırken, hemen bitişiğindeki binalarda yaşayanlar ve yayalar tarafından her gün gördükleri daimî bir yapı ve manzaranın bir parçası olarak algılanırlar.

Bazı yaklaşımlarda gürültü bariyerleri mevcut peyzaj içerisine anıtsal bir öğe olarak yerleştirilir, malzeme ve detaylar buna göre seçilir. Diğer bir yaklaşımda ise bulunduğu çevreye uyumlu ve göze batmayacak bir şekilde peyzajın içerisine dahil edilir.

Hangi tasarım yaklaşımı benimsenirse benimsensin, gürültü bariyerleri içinde bulunduğu çevrenin mimarisi ve peyzajı dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Ytong Gürültü Bariyeri akustik ve yapısal özellikleri ile çeşitli bariyer tasarımlarına olanak sağlayan alternatif çözümler sunmaktadır.

Ytong Gürültü Bariyerinin Akustik Performansı

Ses yalıtımı: Yeterli ses yalıtım değerine sahip gürültü bariyerleri, ses dalgalarının direk olarak geçişini önemli ölçüde engeller. Bir gürültü bariyerinin ses yalıtım özelliği malzemenin kütlesine bağlıdır. Bu nedenle gürültü bariyerinde kullanılacak olan malzemelerin kütlesi 20 kg/m²'den daha az olmamalıdır. Akustik testleri yapılmış olan 15 cm kalınlıktaki Ytong Gürültü Bariyerinin (G3 sınıfı) kütlesi 108 kg/m²'dir.

Bir gürültü bariyerinin hava ile yayılan ses yalıtımına ait performansı dB cinsinden tek sayı olarak DLR ile ifade edilmektedir. Ytong gürültü bariyerlerinin DLR değeri karayolu trafik gürültüsü için 39 dB ve demiryolu trafik gürültüsü için 41 dB'dir. Sistem her iki gürültü kaynağı için belgelendirilmiştir. TS EN 1793-2 standardının Ek A'sına göre Ytong Gürültü Bariyeri panellerinin ses azaltım sınıfı B4 olarak bulunmuştur. Hava ile yayılan ses yalıtımının sınıflandırılmasında B4 en iyi performans sınıfını ifade etmektedir.

Ses yalıtımı için yeterli yoğunlukta bir malzeme kullansak bile bileşen malzemeler arasında sızdırmazlık sağlanmalıdır. Ufak bir boşluk/delik bile bariyerin performansını önemli ölçüde düşürecektir. Bir gürültü bariyerinin yapısal ömründen bahsedilirken malzemede böyle ufak delik ve boşlukların oluşumu da dikkate alınmalıdır. Ytong bariyerlerde kullanım ömrü boyunca herhangi bir kesit kaybı, delik, boşluk oluşumu gözlenmez.

Sesin kırınımı: Gürültü bariyerinin tepe noktasından kırılan ses, bariyerin akustik performansını etkileyen faktörlerden biridir. Eğer alıcı Şekil.1'de gösterildiği gibi bariyerin akustik gölge bölgesinde ise alıcı tarafındaki genel ses seviyesinde ciddi azalmalar sağlanabilir. Kırılan

Şekil 2. Ytong Gürültü Bariyerleri ile kırınımlı sesin etkisini azaltmaya yönelik tasarımlar

sesin genel ses seviyesine etkisinde sesin kat ettiği yolun uzunluğu da önemlidir. Daha yüksek bariyerler yapılarak sesin alacağı yol uzatılabilir ancak bu her zaman uygulanabilir bir çözüm olmayacaktır. Bu durumda bariyerin tepe noktasındaki kırınımın açısını değiştirecek şekilde tasarımlar yapılabilir. Ytong Gürültü Bariyeri bu tip tasarımlara olanak sağlayacak biçimde düzenlenebilir. (Şekil 2.)

Sesin yansıması/yutulması: Gürültü kaynağı ile alıcı arasına bir bariyer yapıldığında kaynaktan çıkan ses alıcıya dolaylı olarak kırınımla ve yansıyarak da ulaşmaktadır. Burada yansıyan ses özellikle sert ve düzgün yüzeyli malzemelerde bir gürültü kaynağı gibi davranarak alıcı tarafındaki genel ses seviyesini artırabilir. Birtakım önlemlerle yansıyan sesin etkisini azaltmak mümkündür. Bunun için bariyerin gürültü kaynağına bakan yüzeyine ses yutucu kaplamalar uygulanabileceği gibi bariyerin geometrisinde değişiklikler yapılarak da sesin yansıma açısı alıcıya gelmeyecek şekilde yönlendirilebilir. Bu noktada bariyerin inşa edileceği malzemeler ile tasarım ilkeleri birlikte düşünülmelidir. Örneğin dik bariyerler yerine eğik bariyerler tercih edilebilir. Ytong panellerin çelik direklerin arasına yerleştirildiğini göz önünde bulundurursak direklerin eğik yerleştirilmesi ile kolaylıkla eğik bariyerler elde edilebilir. (Şekil 3.)

Ytong Gürültü Bariyerlerinin Akustik Olmayan Performansı

Bakım/Onarım: Gürültü bariyerleri inşa edildikten sonra zamanla bakım veya onarıma ihtiyaç duyar. Bu durum tasarım aşamasında dikkat edilmesi gereken hususlardandır. Örneğin bakım ihtiyacı oluştuğunda bakım personeli bariyerin her iki tarafına da kolaylıkla ve güvenli bir şekilde ulaşılabilmeli ve şerit kapatmadan trafiği aksatmayacak şekilde bakım onarım işlemlerini sürdürülebilmelidir. Malzeme seçimi yapılırken bakım maliyetlerinin minimum düzeyde olmasına dikkat edilmelidir. Bu durum çeşitli malzemelerle ilgili maliyet etkinliği karşılaştırması yapılırken akılda tutulmalıdır. Ytong Gürültü Bariyerleri zamanla çürümez, paslanmaz, şekil bozukluğu olmaz ve korozyona uğramaz. Basit uygulama tekniği sayesinde hasar gören bir panelin değişimi diğer panellere zarar vermeden kolaylıkla sökülerek

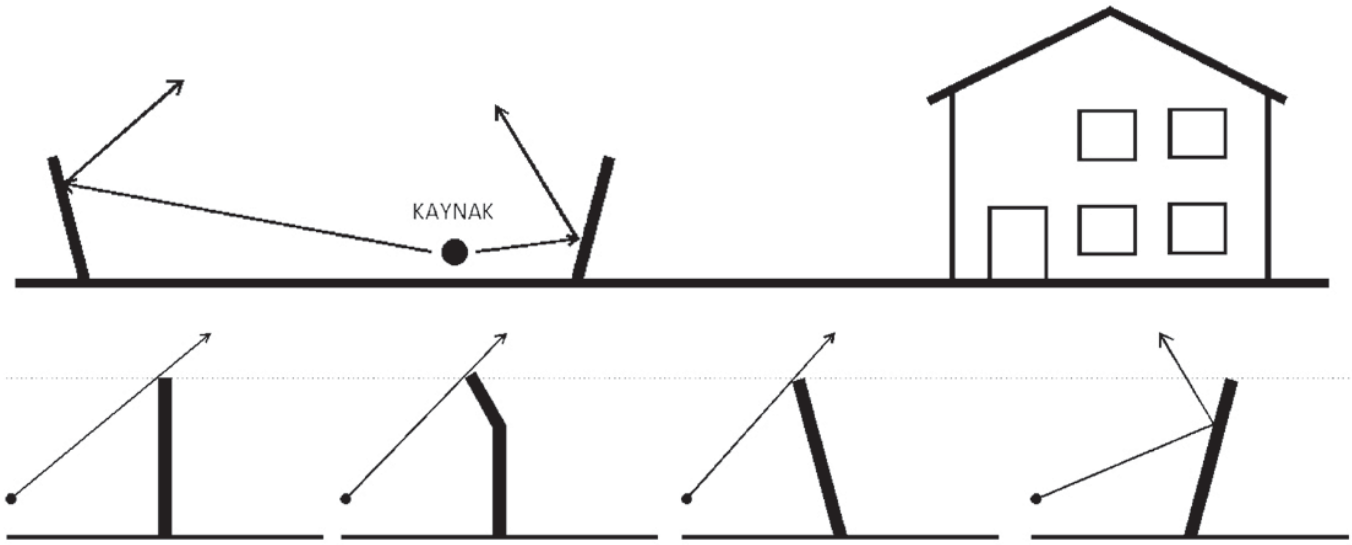

Şekil 3. Ytong Gürültü Bariyerleri ile yansıyan sesin etkisini azalmaya yönelik tasarımlar

yapılabilir. Bakım maliyetleri düşük olduğu için yaşam döngüsü maliyeti açısından ekonomi sağlar.

Dayanıklılık: Yol kenarlarındaki gürültü bariyerleri, rüzgâr yükü, yanından geçen araçların yarattığı basınç ve çekilmeler ya da kendi ağırlığından dolayı çeşitli yüklere maruz kalırlar. Araçlar tarafından fırlatılan taşların çarpması, toplanmış kar sonucu oluşan kar ağırlığı da bariyerlerin üzerlerine etkimesi beklenen yüklerdir. Ytong Gürültü Bariyeri panelleri, üzerlerine etkimesi beklenen bu yüklere dayanımlı olacak şekilde, içerisine statik hesap sonucu belirlenmiş çelik donatılar yerleştirilerek üretilir.

Hava şartlarına dayanıklılık: Gürültü bariyerleri sürekli olarak formunu koruyan ve hava şartlarına dirençli bir yapıda olmalıdır. Daimî olarak dayanıklı olmalı ve üzerinde çatlak, delik, açık ek yeri bulunmamalıdır. Ytong paneller uzun ömürlü yapı elemanlarıdır, hava şartlarına dirençlidir ve Türkiye'deki bütün iklim bölgelerinde kullanılabilirler. Panel birleşim bölgelerinde lamba-zıvana profil yapısı ile birbirlerine geçme yaparlar. Böylelikle panel birleşimlerinde ses ve su etkilerine karşı sızdırmazlık sağlanmış olur. Ytong panellerin yüzeyini donma-çözülme etkilerinden korumak için yüzey koruyucu bir astar uygulaması önerilmektedir.

Montaj hızı: Gürültü bariyerlerinin inşası sırasında trafikte aksamalar olabilir. Yolun tamamen trafiğe kapatılması gerekebilir. Bu yüzden yapım aşaması mümkün olduğunca kısa sürede tamamlanmalı ve montaj mümkün olduğunca az ekipmanla yapılmalıdır. Ytong panellerin montaj hızı yüksektir. Paneller fabrikadan bitmiş ürün olarak sevk edilir, şantiyede sadece panellerin yerine yerleştirme işlemi yapılır.

Yangın dayanımı: Gürültü bariyerleri, orman yangınları, kuraklık, yakınlarda bulunan yanıcı malzemelerin tutuşması sonucu veya trafik kazalarından kaynaklı yangınlara maruz kalabilir.

Bu yüzden yangına dayanıklı malzemeler tercih edilmelidir. Ayrıca yangın durumunda zehirli gazların açığa çıkmaması istenir. Esas olarak tekrar dönüştürülebilen malzemelerin kullanılması tercih edilmelidir. Ytong paneller A1 sınıfı 'hiç yanmaz' ve yangına uzun süre dayanım sağlayan yapı malzemedir. Yangın esnasında zehirli gazlar açığa çıkarmaz.

Estetik: Ytong Gürültü Bariyerleri üzerine doğrudan boya uygulaması yapılabilir, yüzeyi işlenebilir ve üzerinde çeşitli görsel tasarımlar yapılmasına olanak sağlar. Çeşitli tasarımlar ve renklendirme ile çevre sakinlerini rahatsız etmeyecek bir görsel etki elde edilebilir ve uygulandığı çevreye uyum sağlayacak şekilde şehir mimarisine dahil edilebilirler. Bariyerler üzerine güneş panelleri yerleştirilerek, enerji ve çevre ile ilgili

diğer alanlarda da pozitif etkiler sağlanabilir.

Çevre dostu: Ytong Gürültü Bariyeri çevreye zarar vermeyen doğal hammaddelerden üretilir. Yaşam döngüsü boyunca toksik veya çevre kirliliğine yol açan atıklar oluşmaz.

Sonuç

Gürültünün insan sağlığı ve yaşam konforu üzerinde birçok olumsuz etkisi vardır. Gürültüye maruz kalma seviyesine bağlı olarak işitme kaybına varan çeşitli sağlık sorunları yaşayabiliriz. Bu nedenle sağlıklı bir çevrede yaşamak için gerekli önlemlerin alınması amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Örneğin; en çok maruz kalınan gürültü kaynaklarından biri olan trafik gürültüsü için Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği'nde trafik gürültüsü seviyelerine sınır değerler getirilmiştir.

Gürültü bariyerleri trafik kaynaklı çevresel gürültünün kontrol altına alınmasında oldukça etkili bir yöntemdir. Gürültüden korunma önlemi olarak tüm dünyada yaygın olarak tercih edilen bir yöntemdir. Türkiye'de de bu konuda çalışmalar yürütülmekte olup çeşitli düzenlemelerle gürültü bariyerleri yapılması teşvik edilmektedir.

Gürültü bariyerleri yapısı gereği görsel açıdan baskın yapılardır ve içinde bulundukları çevre manzarasına etkileri yüksektir. Bu nedenle bariyer tasarımı yapılırken bariyerin akustik ve yapısal performansı ile şehir mimarisine ve peyzaja etkisi, komşu binalarda yaşayanlar tarafından nasıl algılandığı bir bütün olarak ele alınmalıdır. Burada bariyer yapımında kullanılan malzeme ve bariyerin geometrisi önem arz etmektedir.

Ytong Gürültü Bariyerleri, ekonomik oluşu, üstün fiziksel özellikleri, uygulama kolaylığı, sağlamlığı, çeşitli yüzey uygulamalarına ve bariyer geometrisinde çeşitli formlar elde edilebilmesine olanak sağlaması sayesinde trafik kaynaklı gürültünün önlenmesinde estetik ve etkili çözümler sunmaktadır.

Kaynak

• [1] NSW Roads and Maritime Services, March 2016, Noise wall design guideline, Design guideline to improve the appearance of noise walls in NSW.

• [2] Conference of European Directors of Roads, March 2014, Questim – Assessing the acoustic durability of noise barriers on NRA road networks.

• [3] Richard E. Klingner, Michael T. McNerney, Ilene Busch-Vishniac, November 2003, Design Guide For Highway Noise Barriers.

• [4] T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Çevresel Gürültü Yönetimi ile İlgili AB Direktifinin Uyumlaştırılması ve Uygulanması AB Eşleştirme Projesi, Gürültü Azaltım Önlemleri El Kitabı, Nisan 2008.

Ytong gürültü bariyerleri ve panellerin lamba-zıvana profil yapısı

İşletmesel Nedenlerle İş Sözleşmesinin Feshi

Av. A. Buğra AYDIN
Av. Nurhak ÖZER
Stj.Av. Nursu YAZKAN

Öncel, Aydın, Duman &
Uygun Avukatlık Ortaklığı

4857 sayılı İş Kanunu'nun feshin geçerli sebebe dayandırılmasını düzenleyen 18. maddesinde açıkça belirtildiği üzere otuz veya daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinde en az altı aylık kıdemi olan işçinin belirsiz süreli iş sözleşmesini fesheden işveren, işçinin yeterliliğinden veya davranışlarından ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan geçerli bir sebebe dayanmak zorundadır.

Her ne kadar İş Kanunu'nun 18. maddesi uyarınca işletmenin ve işyerinin gereklerinden kaynaklanan durumlar fesih için geçerli neden oluşturmakta ise de, feshin hukuka uygun ve geçerli olarak kabul edilebilmesi için iş sözleşmesi sonlandırılmadan önce çeşitli hususların göz önünde bulundurulması ve çeşitli şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. İçinde bulunduğumuz güç ekonomik şartlar nedeniyle işverenlerin, işletmesinin menfaatlerini korumak amacıyla işçilerin iş sözleşmelerini sonlandırması, bir diğer deyiş ile, işyerini küçültmeye gitmesi uygulamada sıklıkla görülmekte olduğundan, bu sayıdaki yazımızda işletmenin veya işyerinin gereklerinden kaynaklanan fesih ve bu kapsamda özellikle iş sözleşmesinin ekonomik nedenlerle feshi hakkında Yargıtay içtihatları ışığında bilgi vermeye çalışacağız.

I. İşletmesel Nedenlerle İş Sözleşmesinin Feshinin Tanımı ve Kapsamı

İş sözleşmesinin işletmesel nedenlerle feshi, işçinin pozisyonu önem arz etmeksizin, ekonomik zorluklara veya yeniden yapılanma ihtiyaçlarına veya teknolojik değişimlere bağlı olarak, işyerinde işçinin yaptığı işe artık gereksinim duyulmaması

veyahut işin niteliğinin değişmesi dolayısıyla işçinin çalışmaya devam etmesi olanağının ortadan kalkması nedeniyle oluşan işgücü fazlasının, işçi ihtiyacına uyarlanması nedeniyle yapılan fesih olarak tanımlanmaktadır.[1] Nitekim, İş Kanunu'nun 29. maddesinde de, işletme gerekleri kavramına kısmen açıklık getirilmiş ve işletmedeki ekonomik, teknolojik, yapısal ve benzeri gerekliliklerin işletme gerekleri kapsamında değerlendirileceğini belirtmiştir.

İş Kanunu'nun 18. maddesinin gerekçesi incelendiğinde, işletmesel nedenlerin, işyerinin dışından veya içinden kaynaklanan nedenler olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Maddenin gerekçesinde işyeri dışından kaynaklanan nedenlere örnek olarak; sürüm ve satış olanaklarının azalması, talep ve sipariş azalması, dış pazar kaybı, ham madde sıkıntısı gibi nedenlerle işyerinde işin sürdürülmesinin olanaksız hale gelmesi verilmiştir. İşyeri içi nedenlere örnek olarak ise; yeni çalışma yöntemlerinin uygulanması, işyerinin daraltılması, yeni teknolojinin uygulanması, işyerinin bazı bölümlerinin iptal edilmesi, bazı iş türlerinin kaldırılması gibi nedenler sayılmıştır.[2]

II. İşletmesel Nedenlerle İş Sözleşmesinin Feshinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

a) İşletmesel Karar

İşletmesel karar en geniş anlamıyla, işletme ve işyeri ile ilgili ve işin düzenlenmesi konusunda, bu kapsamda işçinin iş sözleşmesinin feshi dahil olmak üzere işverenin aldığı kararlardır. Bu kararlar, işletme ve işyerinden kaynaklanan nedenlerden dolayı alınabileceği gibi, işyeri dışından kaynaklanan nedenlerden dolayı da alınabilecektir.[3]

Her ne kadar işletmesel kararlar alınması noktasında işverenin bir takdir yetkisinin mevcut olduğu ve kural olarak bir yargı organının bu takdir yetkisini denetleyemeyeceği kabul edilse de işletmesel kararların feshe dayanak teşkil etmesi halinde artık bu kararlar da aşağıda açıkladığımız hususlar göz önünde bulundurulmak suretiyle yargı denetimine tabi olmaktadır. Nitekim, Yargıtay bir kararında "İşveren amaç ve içeriğini belirlemekte serbest olduğu işletmesel kararlar alabilir. Ancak, işletmesel karar sonucunda, tedbir olarak düşünülen feshin zorunlu hale gelmiş olması gerekir." şeklinde bir karar vermek suretiyle, işletmesel kararların serbestçe alınabileceğini ancak bu hususların feshi objektif olarak zorunlu kıldığının işveren tarafından ispatlanması gerektiğine işaret etmiştir.[4] Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki, işveren, almış olduğu işletmesel kararın feshi zorunlu kıldığını ispat etmiş olsa dahi, işçinin feshin başka bir nedene dayandığını iddia etmesi ve bu hususu ispatlaması durumunda yapılan fesih geçersiz sayılacaktır.

1. Son Çare İlkesi

İşveren, işletmesel sebeplerden dolayı işçilerinin iş sözleşmelerini feshetmek istiyorsa, feshi son çare olarak görmeli ve alternatif çözüm yollarını öncelikli olarak değerlendirmelidir. İş hukuku literatüründe "son çare (ultima ratio) ilkesi" olarak açıklanan bu kural gereği, anılan sebeplerin gerçekten de işçinin çalışma olanağını kesin ve sürekli bir biçimde ortadan kaldırmış olması, alınan işletmesel kararın istihdam fazlası meydana getirmesi, çalışana mesleki eğitim verilerek dahi çalışanın başka bir şekilde değerlendirilememesi gerekmektedir. Bir diğer deyiş ile, ekonomik nedenler-

den dolayı alınmış olan işletmesel karar ile ulaşılmak istenen hedefe, fesih dışında başka bir çözüm yoluyla ulaşılabiliyor ise o halde son çare ilkesine uyulmadığı kabul edilecektir. Bu sebeple, işverenin fesih opsiyonunu kullanmadan önce her türlü ihtimali değerlendirmesi oldukça önem arz etmektedir. Uygulamada, mahkemeler tarafından feshin son çare olup olmadığı çok sıkı bir biçimde incelenmekte ve fesih gerçekten ekonomik nedenlere dayansa ve fesih prosedürü tamamen usulüne uygun bir biçimde gerçekleştirilse dahi, mahkemelerce son çare ilkesine uyulmadığı kanaatine varıldığı takdirde feshin geçersizliğine hükmedilmektedir.

Yargıtay kararları incelendiğinde, mahkemenin her somut olay bakımından alınabilecek önlemleri ayrı ayrı değerlendiği görülmektedir. Örneğin, zorlayıcı ekonomik sebepler ile taleplerde düşüş yaşanmış ve böylece sunulan hizmet veya yapılan üretimde azaltmaya gidilmiş ise işçi sayısını da aynı oranda düşürmek her zaman İş Kanunu açısından geçerli bir fesih nedeni olmayacaktır. Yargı kararlarında da görüldüğü üzere, fesih yoluna başvurmadan önce aşağıda sıralanan ihtimallere benzer ihtimaller değerlendirilmelidir[5]:

- Fazla mesai uygulaması olan bir işyerinde mesai saatlerinin kısaltılması
- İşçinin rızası ile esnek çalışma saatlerinin getirilmesi
- İşçiye mesleki eğitim verilmesi
- İşçinin rızası ile çalışma sürelerinin kısaltılması ve işin zamana yayılması
- Temsil ve tanıtma giderlerinden tasarruf edilmesi
- Sabit telefon ve GSM ücretlerinden tasarruf edilmesi
- İşçilere yıllık ücretli izinlerinin kullandırılması
- Sözleşme süresi dolan taşeron şahıs veya firmalarla sözleşme yenilenmemesi
- Vardiya sayısının azaltılması
- Yeni işçi alımının durdurulması
- Eski ve kullanılmayan makinaların satılması/kiralanması

Yargı kararlarında özelikle öne çıkan bir tedbir ise, işçinin eğitimi ve yetkinliği göz önünde bulundurularak, işyerinde başka bir görevde çalışmaya davet edilmesidir. Bu noktada her işten çıkarılacak işçi bakımından ayrı bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Zira önemli olan işyeri kapsamında başka bir departmanda işçi eksikliği olması değildir. İşçinin sübjektif olarak iş performansı, yetkinlik alanı, becerileri ve almış olduğu eğitimler bir bütün olarak değerlendirilip, iş imkanı sağlanabilecek diğer pozisyona ne derecede uygun olduğu takdir edilmelidir.

Nitekim, Yargıtay, elektrik teknisyeni olarak çalışan bir işçinin iş sözleşmesinin işletmesel karara dayanılarak feshedilmesine ilişkin bir kararında[6]; işçinin sözleşmesinde belirtilen görev tanımı ile uyuşan başka kadroların mevcut olmasına rağmen çalışanın bu kadrolarda değerlendirilmemiş olduğunu belirtmiş, işyerinde gerekirse keşif de yapılarak davacı işçi ile aynı işi yapan kişilerin çalışmaya devam edip etmediğinin ve feshin son çare olması kapsamında davacı işçinin ustalık belgesi ve özgeçmişinde yer alan nitelikler beraberce değerlendirilip işçinin çalışabileceği kadro ve pozisyonların araştırılması gerektiğini vurgulamıştır. Yargıtay isabetli olarak, özellikle de grup şirketler dahilinde yer alan başka bir şirketteki iş pozisyonunun araştırılması gerekmediğine hükmetmiştir. Holding benzeri yapılanmalarda hukuken her şirketin ayrı bir tüzel kişiliği bulunduğundan, farklı bir tüzel kişi işverene ait işyeri kapsamında değerlendirme yapılması gerekli değildir.[7]

2. Tutarlılık-Keyfilik-Ölçülülük Denetimi

Yukarıda açıklanan son çare ilkesi ile bağlantılı olarak, alınan işletmesel karar hakkında mahkeme tutarlılık, keyfilik ve ölçülülük denetimi de yapmaktadır.

İstihdam fazlalığı olması sebebi ile işçi sayısını azaltan bir işverenin, fesih işleminden kısa bir süre sonra yeni işçiler istihdam etmesi, yeni yatırımlar yapması, yeni şubeler açması tutarlı bir davranış olarak değerlendirilemeyecektir. İşverenin, almış olduğu işletmesel karar ile çelişen davranışlar içinde olması tutarlılık denetiminin yanı sıra, mevcut durumun bir zorunluluktan kaynaklanmadığı tartışmasına da yol açacaktır.

Keyfilik ölçütü bakımından değerlendirilen husus, işverenin almış olduğu işletmesel kararın objektif bir zorunluluktan kaynaklanmış olması gerekliliğidir. Bir diğer ifade ile, mevcut ekonomik durumun işyeri üzerindeki etkisi sonucu işçinin işyerinde çalışma ihtimali objektif olarak ortadan kalkmış olmalı ve işveren, feshi gerçekleştirirken keyfi davranmamalı ve sözleşmesi feshedilecek işçi seçimini objektif bir kritere dayanarak yapmalıdır.

Yukarıda açıklanan son çare ilkesi ile bağlantılı olarak, ölçülülük denetimi bakımından, somut olay kapsamında alınabilecek alternatif önlemlerin değerlendirilmesi bir kez daha önem kazanmaktadır. Zira, karşı karşıya kalınan güç ekonomik şartların mahiyeti ile alınan işletmesel karar arasında paralellik olması gerekir. Örneğin, çalışma saatlerinin ve sürelerinin yeniden organize edilmesi ile olumsuz şartların etkisi kolaylıkla azaltılabiliyorsa, iş sözleşmesinin feshi ölçüsüz bir tedbir olacaktır.

3. Sosyal Seçim İlkesi ve Ayrım Yasağı

Sosyal seçim ilkesi prensip olarak, işten çıkarılacak işçinin verimlilik, kıdem, emekliliğe hak kazanma, evlilik ve çocuk sahibi olma durumu gibi kriterler bazında değerlendirme yapılmasını öngörmektedir. Her ne kadar Yargıtay son dönemdeki kararlarında sosyal seçim ölçütünü terk eder bir tutum sergilemek-

te ise de ayrım yasağı ilkesi açısından denetleme yapmaya devam etmektedir. İş Kanunu'nun 5. maddesi ve 18/3-a-b-d hükümlerinde yer alan düzenlemeler uyarınca, işveren işten çıkarılacak işçinin seçiminde hiçbir şekilde dil, din, ırk, siyasi görüş, medeni hal, aile yapısı, sendikal faaliyetler gibi hususları göz önünde bulundurmayacaktır. İşverenden beklenen husus, işçiyi bu sayılan unsurlardan ari bir şekilde salt olarak mesleki performansı ve işyerinin gereği kapsamında değerlendirmesidir.

b) Zorlayıcı Ekonomik Sebeplerin Varlığı

Zorlayıcı ekonomik sebepler olarak adlandırılan, işverene istihdam fazlalığını azaltması imkanını tanıyan ve İş Kanunu uyarınca geçerli bir fesih sebebi olan ihtimaller genellikle sunulan hizmet veya mala karşı taleplerde düşüş, müşteri kaybı, tahsilat güçlükleri, ithalat-ihracat zorlukları, ciroda azalma, maliyette artış, piyasalardaki dengesizlikler gibi örneklerden kaynaklanabilir. Zorlayıcı ekonomik sebeplerin gerçekten var olması ve yapılan işi esaslı olarak etkilemesi İş Kanunu açısından en önemli kriterleri oluşturacaktır. Öte yandan, her sene sektörde yaşanan dönemsel düşüşler veya geçici piyasa dalgalanmaları bir zorlayıcı ekonomik sebep olarak kabul görmeyecektir.

Zorlayıcı ekonomik sebepler yaygın olarak ekonomik kriz başlığı altında toplanmaktadır. Önemle belirtmek gerekir ki, bir ekonomik krizin varlığı tek başına geçerli fesih sebebi oluşturmayacağı gibi[8] bir ekonomik krizin bulunmaması da işveren için zorlayıcı ekonomik sebeplerin doğmadığı anlamına gelmez. Bu noktada asıl önem arz eden husus, her somut olay bakımından aranan şartların bir bütün olarak sağlanıp sağlanmadığıdır. Nitekim, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi vermiş olduğu bir kararında "Genel veya sektörel kriz tek başına fesih için geçerli geçerli neden olmaz. Bunun için … makroekonomik ve sektörel faktörlerin işletmeyi de olumsuz etkilemiş olması ve buna bağlı olarak istihdam fazlası doğmuş olması gerekir" şeklinde hüküm kurmak suretiyle bu durumu ifade etmiştir. Gerçekten de her somut olay bazında mahkemeler tarafından yapılacak olan değerlendirmede, mevcut ekonomik durumun işverenin faaliyet gösterdiği sektör üzerindeki etkisi, işyerindeki mali verilerdeki değişiklikler ve bu duruma karşı alınan önlemler detaylıca incelenecektir. Unutmamak gerekir ki, zorlayıcı ekonomik sebeplerin varlığı kabul görmüş olsa dahi, işveren yukarıdaki kriterler ışığında söz konusu ekonomik güçlüğün iş sözleşmesinin feshi sonucunu zorunlu kıldığını ispatlamakla yükümlüdür.

c) Ekonomik Nedenlerle İş Sözleşmesinin Feshinde İşveren Tarafından İspatı Gereken Hususlar

Ekonomik nedenlere dayalı olarak alınan işletmesel karar nedeniyle iş sözleşmesinin feshi durumunda feshin geçerli olup olmadığının tespitinde mahkemeler tarafından asgari olarak aşağıdaki hususlar değerlendirilecektir:

- İşletmesel karar neticesinde istihdam fazlalığının oluşup oluşmadığı,
- Yıllık izin veya ücretsiz izin imkanlarına başvurulup başvurulmadığı,
- İşletmesel kararın yukarıda açıkladığımız keyfilik, tutarlılık ve ölçülülük ilkelerine aykırılık teşkil edip etmediği,
- İş sözleşmesinin feshinden sonra aynı veya benzer nitelikte bir işçinin işe alınıp alınmadığı ve
- Feshin son çare olması ilkesi gereğince fesihten önce başkaca tedbirlerin uygulanıp uygulanmadığı.

III. Sonuç

İçerisinde bulunduğumuz zorlu ekonomik süreç karşısında uygulamada işverenler tarafından küçülmeye gidilmesi nedeniyle iş sözleşmelerinin feshedilmesi oldukça sık karşılaşılan bir durumdur. Ancak unutmamak gerekir ki, iş sözleşmesinin ekonomik nedenlere dayanan bir işletmesel karar nedeniyle feshedilmesi durumunda alınan işletmesel karar ve feshin geçerli olup olmadığı mahkemeler tarafından yukarıda açıkladığımız hususlar ışığında sıkı bir incelemeye tabi tutulduğundan, olumsuz sonuçlarla karşılaşılmaması adına işverenlerin, ekonomik nedenlerle çalışanlarının iş sözleşmelerini feshederken yukarıda açıkladığımız hususları göz önünde bulundurması ve ekonomik nedenlerle feshin son çare olarak gerçekleştirildiğini somut delillerle ortaya koyması faydalı olacaktır.

Kaynak

- SÜZEK, Sarper, "İş Hukuku", İstanbul 2018, Beta Yayıncılık
- KESER, Hakan, "4857 Sayılı İş Kanunu ve Yargıtay Uygulamasında İş Sözleşmesinin Bildirimli Feshinde Geçerli Sebep", Ankara 2016, Seçkin Yayıncılık
- ÇİL, Şahin, "Yargıtay İlke Kararları", Ankara 2015, Yetkin Yayıncılık
- ÖZCAN, Durmuş, "İş Kanunları Şerhi", Ankara 2014, Adalet Yayınevi
- www.kazanci.com

Dipnot

[1] Süzek, Sarper, İş Hukuku, İstanbul 2018, Beta Yayıncılık, s.606

[2] Özcan, Durmuş, İş Kanunları Şerhi, Ankara 2014, Adalet Yayınevi, s.307

[3] Yargıtay 22. Hukuk Dairesi E. 2014/9110 K. 2014/9197 T. 22.04.2014, Çil, Şahin, Yargıtay İlke Kararları, Ankara 2015, Yetkin Yayıncılık, s.478

[4] Yargıtay 9. Hukuk Dairesi E. 2007/7965 K. 2007/10625 T. 16.4.2007, Çil, s. 482

[5] Keser, Hakan, 4857 Sayılı İş Kanunu ve Yargıtay Uygulamasında İş Sözleşmesinin Bildirimli Feshinde Geçerli Sebep, Ankara 2016, Seçkin Yayıncılık, s.408

[6] Yargıtay 7. Hukuk Dairesi E. 2014/4485 K. 2014/8435 T. 16.04.2014, www.kazanci.com

[7] Süzek, s.619

[8] Süzek, s.610

T.C.
YARGITAY
22. HUKUK DAİRESİ

Esas No : 2017/20291
Karar No : 2018/28025
Tarih : 24.12.2018

• İŞÇİLİK ALACAKLARI DAVASI
(Davalının Sözleşme Öncesinde Davacıyı Sözleşme Süreci Hakkında Aydınlatma Yükümlülüğünü Yerine Getirmemesi Sebebi İle Sözleşme Öncesi Sorumluluğunu İhlal Ettiği ve Davacının Fiili Olarak Çalıştığı Bir Buçuk Aylık Fiili Çalışmasının Karşılığının Ödenmesi Gerektiği)

• SÖZLEŞME ÖNCESİ SORUMLULUK
(Davacıya Sözleşmenin Yürürlüğe Gireceği Hususunda Güven Verildiği ve Yine Davacının Bu Güvene Binaen Davalı İş Yerinde Bir Buçuk Ay Fiili Olarak Çalışma Yaptığı - Davalının Sözleşme Öncesi Sorumluluğunu İhlal Ettiği ve Davacının Fiili Çalışmasının Karşılığını Ödemesi Gerektiği)

• FİİLİ ÇALIŞMA
(Sözleşme Öncesi Sorumluluğun İhlali Nedeniyle Davacının Fiili Olarak Çalıştığı Bir Buçuk Aylık Fiili Çalışmasının Karşılığının Ödenmesi Gerektiği Gibi Davacının Talebi İle Sınırlı Olarak Yeni İşe Başladığı Tarihe Kadar İşleyecek Ücretinin de Davalıya İhlal Edilen Sözleşme Öncesi Sorumluluk Gereği Ödenmesi Gerektiği)

• ÜCRET ALACAĞI
(Davalının Sözleşme Öncesi Sorumluluğunu İhlal Ettiği - Davacıya Sözleşmenin Yürürlüğe Gireceği Hususunda Güven Verildiği ve Yine Davacının Bu Güvene Binaen Davalı İş Yerinde Bir Buçuk Ay Fiili Olarak Çalışma Yaptığı/Anılan Fiili Çalışmasının Karşılığının Ödenmesi Gerektiği)

4721/m.2

ÖZET: Dava, işçilik alacakları istemine ilişkindir. Somut uyuşmazlıkta; taraflar arasında davacının davalı Üniversitede öğretim görevlisi olarak çalışması yönünde bir sözleşmenin hazırlandığı, bu sözleşmenin gerekleri için bir takım eylemsel hareketlerin taraflar arasında gerçekleştiği hususu tartışmasızdır. Her ne kadar söz konusu sözleşmenin yürürlük bulabilmesi için gerekli onaylar alınamamış ise de davalı işverenin, yabancı uyruklu olan davacıyı sözleşme prosedürü hakkında bilgilendirdiğine dair dosyada her hangi bir delil olmadığı, sözleşme metninde de yürürlüğün şarta bağlandığına dair bir ifadenin bulunmadığı, davacının sözleşme görüşmeleri öncesi çalıştığı işini ve ikametini değiştirdiği dikkate alındığında davacıya sözleşmenin yürürlüğe gireceği hususunda güven verildiği ve yine davacının bu güvene binaen davalı iş yerinde 1,5 ay fiili olarak çalışma yaptığı da anlaşılmaktadır. Bu durumda davalının sözleşme öncesinde davacıyı sözleşme süreci hakkında aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmemesi sebebi ile sözleşme öncesi sorumluluğunu ihlal ettiği, ve davacının fiili olarak çalıştığı 1,5 aylık fiili çalışmasının karşılığının ödenmesi gerektiği gibi davacının talebi ile sınırlı olarak yeni işe baş-

ladığı tarihe kadar işleyecek ücretinin de davalıya ihlal edilen sözleşme öncesi sorumluluk gereğince ödenmesi gerekmektedir. Bu durumda mahkemece yapılması gereken davacının 1,5 aylık fiili çalışması gereği ödenmesi gereken ücret ile birlikte davacının talebi ile sınırlı olarak alması gereken bakiye ücret alacağının kabulüne karar vermek iken bu hu husus gözetilmeden davacının bakiye ücret alacağı talebinin reddine karar erilmesi bozmayı gerektirmiştir.

DAVA: Taraflar arasında görülen dava sonucunda verilen kararın, temyizen incelenmesi taraf vekillerince istenilmekle, temyiz taleplerinin süresinde olduğu anlaşıldı. Dava dosyası için Tetkik Hakimi ... tarafından düzenlenen rapor dinlendikten sonra dosya incelendi, gereği konuşulup düşünüldü:

KARAR: Davacı İsteminin Özeti:
Davacı vekili dava dilekçesinde özetle; davacının davalı ... ile arasında yaptığı belirli süreli hizmet sözleşmesine göre davacının üniversitede öğretim üyesi olarak görev yapacağının kararlaştırıldığını, ancak bu sözleşmenin davalı tarafından tek taraflı sonlandırıldığını, sebep olarak davacının öğretim görevlisi olarak çalışmasına üniversite mütevelli heyetinin onayının olmadığının gösterildiği, davacının kusuru olmadan feshedilen sözleşme gereğince davacının 1.5 aylık fiili çalışma ücreti ile yeni işe girdiği tarih olan 11/04/2013 tarihine karar işleyen bakiye ücreti toplamı 22,533,00 TL nin tahsilini davalıdan talep etmiştir.

Davalının Cevabının Özeti: Davalı vekili cevap dilekçesinde; davacı ile aralarında geçerli bir sözleşmenin olmadığını, sözleşmenin geçerli olabilmesi için Maliye Bakanlığı ve YÖK izninden sonra mütevelli heyetinin onayına ihtiyaç olduğunu, bu hususun davacıya açıklandığını, ayrıca davacının fiilen üniversitede çalışmaya başlamadığını, sözleşmede de YÖK ve mütevelli onayı alınmış olmadığı için sözleşme ve yürürlük tarihinin boş bırakıldığını, açıklanan sebeplerle davacının işlemiş ücret ve bakiye ücret alacağı talep edemeyeceğini belirterek davanın reddini talep etmiştir.

Mahkeme Kararının Özeti: Mahkemece, yapılan yargılama sonucunda yazılı gerekçeyle davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir.

Temyiz: Karar, taraf vekillerince temyiz edilmiştir.

Gerekçe: 1-)Taraflar arasında, davacının sözleşme gereğince fiili çalışma ücreti ve bakiye ücret alacağı talep edip edemeyeceği hususu uyuşmazlık konusudur.

Davalı ile davacı arasında yabancı dilde akdedilen sözleşmenin tercümesinin dosya içerisine alındığı, sözleşmenin bir yıl süreli olarak imzalandığı, davacının öğretim üyesi olarak görev yapacağının kararlaştırıldığı, sözleşmenin imza tarihi ve yürürlük tarihlerinin belirlenmediği, yabancı dilde düzenlenen aslında ise üniversite rektörünün imzasının olduğu görülmüştür.

Ayrıca söz konusu sözleşmede sözleşmenin herhangi bir şarta bağlandığı da belirtilmemiştir. Dosya kapsamından davacının bu sözleşmeye binaen eski işinden ayrıla-

rak ... iline geldiği, davalı Üniversitenin davacının görev alacağı gıda bölümü dekanlığı tarafından, davacının ... ilinde geçici süreli olarak barınabilmesi adına üniversite yurdundan faydalanması için üniversite rektörlüğüne hitaben 30/10/2012 tarihinde yazı yazıldığı, davalı tanığı beyanlarından ise ilgili bölümün ders programının hazırlanmasında davacının görüş bildirdiğinin belirtildiği anlaşılmaktadır.

Uyuşmazlığın çözümüne yönelik olarak, öncelikle borç doğurucu sorumluluk kaynakları üzerinde durulmasında yarar vardır: Toplumsal hayatın hızla gelişmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik olay ve problemlerin çözümünü, klasik borç doğurucu sorumluluk kaynakları olarak nitelendirilen, haksız fiil, sözleşme ve sebepsiz zenginleşme içerisinde bulabilme ve aynı unsurları bu yeni olay ve problemlere uygulayabilme hemen hemen imkansız hale gelmiştir.

Kanunların çözüm öngöremediği bu tip durumlara, 19. yüzyılın sonlarına doğru doktrin kayıtsız kalınamayacağını anlamış, özü ve niteliği farklı yeni hukuki müessese ve sorumluluk türlerini belirleme yoluna gitmiştir (Süleyman Yalman, Türk- İsviçre Hukukunda Sözleşme Görüşmelerinden Doğan Sorumluluk, ... 2006, s. 37).

Bu yeni belirlenen sorumluluk türlerinden olan sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk, (culpa in contrahendo) genel bir ifadeyle belirtmek gerekirse, sözleşme görüşmeleri aşamasında taraflardan birinin diğerine veya onun koruması altında bulunan kişilere karşı aralarında dürüstlük kuralı (MK. m. 2) gereğince ortaya çıkan güven ilişkisinin ihlali sonucu meydana gelen sorumluluktur. (Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt. III, ... 1990, s. 1083.; İlhan Ulusan, Culpa in Contrahendo Üstüne, Prof. Dr. Ümit Yaşar Doğanay Anısına Armağan, ... 1982, s. 287).

Bir kişinin davranışlarıyla, başkalarında yarattığı haklı beklentiler nedeniyle bu kişiler arasında güvene dayalı bir ilişki oluşmuştur. Kendine özgü bir sorumluluk olan güven sorumluluğu, bu güven ilişkisinden kaynaklanmaktadır ve herhangi bir sözleşme ilişkisinin varlığını gerektirmediği için taraf iradesinden bağımsız yasal bir sorumluluk sebebidir. Güven sorumluluğunun pozitif hukuktaki dayanağı Türk – İsviçre Hukuku açısından Medeni Kanun'un 2. maddesi olan dürüst davranma ilkesidir. (..., Damla Sözleşme Dışı Yanlış Tavsiyede Bulunma Öğüt Verme veye Bilgi Vermeden Doğan Sorumluluk, ... ,2006 s.214) Medeni Kanun'un 2. maddesinde, herkes haklarını kullanırken ve borçlarını ifa ederken dürüstlük kuralına uygun davranmak mecburiyetini getiren kanun koyucu, açık bir şekilde doğruluk ve güven kurallarına atıf yapmıştır.

Ayrıca kanunun yorumlanmasında, tamamlanmasında, irade beyanlarının yorumunda, bu nedenle de hukuki işlemlerin kurulmasında ve yorumlanmasında, sözleşmelerin yeni şartlara uyarlanmasında, tamamlanmasında ve değiştirilmesinde de önemli işlevi olan doğruluk ve güven kuralları, sözleşme görüşmeleri esnasında meydana gelen culpa in contrahendo sorumluluğunun da temelini oluşturmaktadır. (Edis ,Medeni s.308) Culpa in contrahendo sorumluluğunun varlığından söz edebilmek için sözleşmenin tüm unsurları ile kurulmuş olmasının veya geçerli bir sözleşme olup olmadığınında bir önemi bulunmamaktadır.

Bütün bu hukuki kurumların temelinde dürüstlük kuralı gereği korunması gereken ve bu yüzden yasal bir yükümlülük olarak da ortaya çıkan, kendine özgü bir sorumluluk vardır. Güven sorumluluğu edim yükümünden bağımsız yasal bir borç ilişkisine dayanır. Sorumluluğun doğması için zarar verenle zarar gören arasında asli edim yükümünün doğumunu sağlayacak bir sözleşme ilişkisinin kurulmuş olması gerekmez. Taraflardan birinin kendi davranışlarıyla diğer tarafta güven oluşturmasıyla, bu ikisi arasında var olan güven ilişkisinin zarar görmüş olmasından dolayı dürüstlük kuralı gereği bir sorumluluk meydana gelmektedir. (..., s.217)

Yukarıda belirtildiği üzere, borç doğurucu sorumluluk kaynakları yönünden somut olay değerlendirildiğinde; olaya "sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk" kurallarıyla bakılması gerektiğinde kuşku ve duraksamaya yer olmamalıdır.

Gerçekte de; sözleşme bir süreçtir. Bir anda kurulup meydana gelen hukuki bir işlem değildir. Sözleşme kurulmadan önce taraflar sözleşmenin muhtevası, şartları, içerdiği hak ve yükümlülükler üzerinde görüşmeler yaparlar; bu görüşmeler kısa veya uzun sürebilir. Görüşmelerin başlamasıyla görüşmeciler arasında hukuki bir ilişki kurulur. Bu ilişki sözleşme benzeri bir güven ilişkisidir. Güven ilişkisi MK. m. 2/1'de düzenlenmiş bulunan dürüstlük kuralına dayanır. Buna göre görüşmeler esna-

sında görüşmecilerin sözleşmenin muhtevası ve şartları hakkında birbirlerini aydınlatması, dürüstlük kuralına uygun davranması, birbirlerinin kişilik ve mal varlığı değerlerine zarar vermemek için gerekli özeni göstermesi, koruma yükümlülüklerine uyması gerekir. Görüşmeciler bu yükümlülüklere kusurlu olarak aykırı davranıp, görüşmelerin başlamasıyla aralarında kurulmuş bulunan güven ilişkisini ihlal ettikleri takdirde bundan doğan zarardan sorumludurlar (Fikret Eren, a.g.e., s. 1084, 306 vd., İlhan Ulusan, a.g.e., s. 286).

Somut uyuşmazlıkta; taraflar arasında davacının davalı Üniversitede öğretim görevlisi olarak çalışması yönünde bir sözleşmenin hazırlandığı, bu sözleşmenin gerekleri için bir takım eylemsel hareketlerin taraflar arasında gerçekleştiği hususu tartışmasızdır. Her ne kadar söz konusu sözleşmenin yürürlük bulabilmesi için gerekli onaylar alınamamış ise de davalı iş verenin, yabancı uyruklu olan davacıyı sözleşme prosedürü hakkında bilgilendirdiğine dair dosyada her hangi bir delil olmadığı, sözleşme metninde de yürürlüğün şarta bağlandığına dair bir ifadenin bulunmadığı, davacının sözleşme görüşmeleri öncesi çalıştığı işini ve ikametini değiştirerek ... iline geldiği dikkate alındığında davacıya sözleşmenin yürürlüğe gireceği hususunda güven verildiği ve yine davacının bu güvene binaen davalı iş yerinde 1,5 ay fiili olarak çalışma yaptığı da anlaşılmaktadır. Bu durumda davalının sözleşme öncesinde davacıyı sözleşme süreci hakkında aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmemesi sebebi ile sözleşme öncesi sorumluluğunu ihlal ettiği, ve davacının fiili olarak çalıştığı 1,5 aylık fiili çalışmasının karşılığının ödenmesi gerektiği gibi davacının talebi ile sınırlı olarak yeni işe başladığı tarih olan 11/04/2013 tarihine kadar işleyecek ücretinin de davalıya ihlal edilen sözleşme öncesi sorumluluk gereğince ödenmesi gerekmektedir.

Bu durumda mahkemece yapılması gereken davacının 1,5 aylık fiili çalışması gereği ödenmesi gereken ücret ile birlikte davacının talebi ile sınırlı olarak 11/04/2013 tarihine kadar alması gereken bakiye ücret alacağının kabulüne karar vermek iken bu hu husus gözetilmeden davacının bakiye ücret alacağı talebinin reddine karar erilmesi bozmayı gerektirmiştir.

SONUÇ: Temyiz olunan kararın, yukarıda yazılı sebeplerle BOZULMASINA, peşin alınan temyiz harcının istek halinde ilgililere iadesine, 24.12.2018 gününde oybirliği ile karar verildi.

T.C.
YARGITAY
9. HUKUK DAİRESİ

Esas No : 2018/4511
Karar No : 2018/23546
Tarih : 18.12.2018

• FESHİN GEÇERSİZLİĞİNİN TESPİTİ İLE İŞE İADE
(Kabin Memuru ve Hostes Olarak Çalışan Davacı İşçinin Çalışma Süresi Boyunca Sık Sık Rapor Aldığı - Davacının Haklı Neden Niteliğinde Olmayan Ancak Sık Sık Rapor Alma Şeklindeki Davranışının İş Akışını Bozacağı Açık Olup İşverenin Buna Katlanması Beklenemeyeceği/ Davacının İş Sözleşmesinin Feshinin Haklı Nedene Dayanmadığı Ancak Sık Sık Rahatsızlanarak Rapor Alan Davacının Davranışının Fesih İçin Geçerli Sebep Oluşturduğu Anlaşılmakta Olup Davanın Reddi Gereği)

• GEÇERLİ NEDENLE İŞ AKDİNİN FESHİ
(İşe İade - Sık Sık Rapor Alma Halinde İşverenin Aralıklı da Olsa İşçinin İş Görme Ediminden Faydalanamayacağı/Sık Sık Hastalanan ve Rapor Alan İşçinin Bu Nedenle Devamsızlığının İşyerinde Olumsuzluklara Yol Açacağı/ Davacının İş Sözleşmesinin Feshinin Haklı Nedene Dayanmadığı Ancak Sık Sık Rahatsızlanarak Rapor Alan Davacının Davranışının Fesih İçin Geçerli Sebep Oluşturacağı)

• İŞÇİNİN SIK SIK RAPOR ALARAK İŞ AKIŞINI BOZMASI
(İşe İade/Kabin Memuru ve Hostes Olarak Çalışan Davacı İşçinin Çalışma Süresi Boyunca Sık Sık Rapor Aldığı - Davacının Haklı Neden Niteliğinde Olmayan Ancak Sık Sık Rapor Alma Şeklindeki Davranışının İş Akışını Bozacağı Açık Olup İşverenin Buna Katlanması Beklenemeyeceği/Davacının İş Sözleşmesinin Feshinin Haklı Nedene Dayanmadığı Ancak Sık Sık Rahatsızlanarak Rapor Alan Davacının Davranışı Fesih İçin Geçerli Sebep Oluşturduğundan Davanın Reddi Gereği)

4857/m.18,25

ÖZET: Davacı, davalı tarafından geçerli neden olmadan iş akdinin feshedildiğini ileri sürerek, feshin geçersizliğinin tespitini, işe iadesine, işe başlatmama tazminatının 8

aylık ücreti tutarında belirlenmesine, boşta geçen süreye ilişkin 4 aylık ücret alacağının ve diğer haklarının ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.Dosya içeriğine göre, davalı işverenlikte kabin memuru ve hostes olarak çalışan davacı işçinin çalışma süresi boyunca sık sık rapor aldığı görülmüştür. Davacının haklı neden niteliğinde olmayan ancak sık sık rapor alma şeklindeki davranışının iş akışını bozacağı açık olup, işverenin buna katlanması beklenemez. Davacının iş sözleşmesinin feshinin haklı nedene dayanmadığı, ancak sık sık rahatsızlanarak rapor alan davacının davranışının fesih için geçerli sebep oluşturduğu anlaşılmakta olup davanın reddi gerekirken yanılgılı değerlendirme ile yazılı şekilde karar verilmesi bozma nedenidir.

DAVA: Yerel mahkemece, davanın kabulüne karar verilmiştir.

İlk Derece Mahkemesi'nin kabul kararına karşı davalı avukatı istinaf başvurusunda bulunmuştur.

...Bölge Adliye Mahkemesi 28. Hukuk Dairesi davalı avukatının istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

...Bölge Adliye Mahkemesi 28. Hukuk Dairesi'nin kararı süresi içinde davalı avukatı tarafından temyiz edilmiş olmakla, dava dosyası için Tetkik Hakimi tarafından düzenlenen rapor dinlendikten sonra dosya incelendi, gereği konuşulup düşünüldü:

KARAR: Davacı vekili, davacının davalı şirkette 01/04/2016 tarihinden 26/10/2016 tarihine kadar kabin memuru ve hostes olarak çalıştığını, davalı tarafından geçerli neden olmadan iş akdinin feshedildiğini ileri sürerek, feshin geçersizliğinin tespitini, davacının işe iadesine, işe başlatmama tazminatının 8 aylık ücreti tutarında belirlenmesine, boşta geçen süreye ilişkin 4 aylık ücret alacağının ve diğer haklarının ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

Davalı vekili, davacının davalı ortaklıkta 01/04/2016 tarihinde çalışmaya başladığını, davacının kabin memuru olarak çalışırken hastalık mazereti ile devamsızlık etmeye başladığını, 2016 yılında farklı tarihlerde toplam 15 gün hastalık mazereti ile işe gelmediğini ve 2 gün mazeretsiz devamsızlık yaptığını, bunun işyerinde olumsuzluklara, iş arkadaşlarının çalışma programlarında değişiklik yapılmasına sebebiyet verdiğini, yetersiz performans sergilemesi suretiyle iş ilişkisini çekilmez hale getirdiğini ve davacının savunmasının istendiğini, davacının savunmasının yeterli görülmemesi nedeniyle iş akdinin 10/10/2016 tarihli icra komitesi kararı ile kıdem ve ihbar tazminatı ödenerek feshedildiğini savunarak davanın reddini talep etmiştir.

İlk derece mahkemesince, davacının iş akdinin işçinin eyleminin öğrenildiği tarihten itibaren 6 günlük hak düşürücü süre ile geçerli fesih için makul sayılabilecek süre geçtikten sonra yapıldığı, işveren tarafından yapılan feshin haklı ve geçerli nedene dayanmadığı gerekçesiyle davanın kabulüne karar verilmiştir.

İlk derece mahkemesinin kararına karşı, davalı vekili istinaf başvurusunda bulunmuştur.

Davalı vekili istinaf başvurusunda; davacının iş akdi, kısa çalışma döneminde sık sık hastalık raporu alması ve hizmetinden istifade edilememesi sonucunda kıdem ve ihbar tazminatları ödenerek geçerli nedenle feshedildiğini, yerel mahkeme kararının kaldırılarak davanın reddine karar verilmesini talep ettiklerini belirtmiştir.

Bölge Adliye Mahkemesince, somut uyuşmazlıkta fesih hakkının makul süre içinde kullanılmadığından ilk derece mahkemesi kararının usul ve esas yönünden hukuka uygun olduğu gerekçesiyle, istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir.

Bölge Adliye Mahkemesi'nin kararına karşı davalı vekili tarafından süresinde temyiz başvurusunda bulunulmuştur.

4857 Sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesinde iş sözleşmesinin işveren tarafından işçinin yeterliliğinden veya davranışlarından kaynaklanan geçerli bir sebebe dayanılarak feshedilebileceği düzenlenmiştir. Söz konusu geçerli sebepler İş Kanunu'nun 25. maddesinde belirtilen derhal fesih için öngörülen nedenler yanında, bu nitelikte olmamakla birlikte, işçinin ve işyerinin normal yürüyüşünü olumsuz etkileyen hallerdir.

İşçinin yeterliliğinden veya davranışlarından kaynaklanan sebepler ancak işyerinde olumsuzluklara yol açması halinde fesih için geçerli sebep olabilirler. İş ilişkisinin sürdürülmesinin işveren açısından önemli ve makul ölçüler içinde beklenemeyeceği durumlarda, feshin geçerli sebeplere dayandığı kabul edilmelidir.

İş Kanunu'nun gerekçesinde hangi hallerin işçinin yetersizliği nedeniyle geçerli fesih hakkı bahşedeceği örnek kabilinden sayılmış olup, bunlardan biri de sık sık hastalanarak rapor almadır.

Sık sık rapor alma halinde, işveren aralıklı da olsa işçinin iş görme ediminden faydalanamayacaktır. Sık sık hastalanan ve rapor alan işçinin, bu nedenle devamsızlığının işyerinde olumsuzluklara yol açacağı açık bir olgudur. İş Kanunu'nun gerekçesinde sık sık hastalanmanın yeterlilikten kaynaklanan neden olarak örnek kabilinden sayılması, işyerinde olumsuzluklara yol açtığının kabul edilmesindendir.

Somut uyuşmazlıkta, davacının iş sözleşmesi ".göreve başladığınız 01.04.2016 tarihinden itibaren sık sık rapor aldığınız, söz konusu alışkanlıklarınız nedeniyle uçuş operasyonlarının aksamasına, işyerinde olumsuzluklara... sebep olduğunuzdan ve iş ilişkisini çekilmez hale getirdiğinizden...iş sözleşmeniz ...4857 Sayılı İş Kanunu'nun 17. 18. ve 19. maddelerine uygun olarak ..." feshedilmiştir.

Dosya içeriğine göre, davalı işverenlikte kabin memuru ve hostes olarak çalışan davacı işçinin çalışma süresi boyunca sık sık rapor aldığı görülmüştür.

Davacının haklı neden niteliğinde olmayan ancak sık sık rapor alma şeklindeki davranışının iş akışını bozacağı açık olup, işverenin buna katlanması beklenemez. Davacının iş sözleşmesinin feshinin haklı nedene dayanmadığı, ancak sık sık rahatsızlanarak rapor alan davacının davranışının fesih için geçerli sebep oluşturduğu anlaşılmakta olup davanın reddi gerekirken yanılgılı değerlendirme ile yazılı şekilde karar verilmesi bozma nedenidir.

4857 Sayılı İş Yasası'nın 20/3 ve 6100 Sayılı HMK.'un 373. maddeleri uyarınca Dairemizce aşağıdaki şekilde karar verilmiştir.

SONUÇ: 1. Bölge Adliye Mahkemesi ve İlk Derece Mahkemesi kararlarının BOZULARAK ORTADAN KALDIRILMASINA,
2. Davanın REDDİNE,
3. Karar tarihi itibariyle alınması gerekli olan 35,90 TL. karar ve ilam harcından peşin alınan 29,20 TL.nin mahsubu ile kalan 6,70 TL. harcın davacıdan tahsili ile hazineye irad kaydına,
4. Davacının yaptığı yargılama giderinin üzerinde bırakılmasına, davalının yaptığı 150,00 TL. yargılama giderinin davacıdan tahsili ile davalıya ödenmesine,
5. Karar tarihinde yürürlükte bulunan tarifeye göre belirlenen 2.180,00 TL. ücreti vekâletin davacıdan alınarak davalıya verilmesine,
6. Taraflarca yatırılan gider avansının varsa kullanılmayan kısmının karar kesinleştiğinde ve isteği halinde ilgilisine iadesine,
7. Yatırdığı temyiz harcının isteği halinde davalıya iadesine,
8. Dava dosyasının İlk Derece Mahkemesine, kararın bir örneğinin ilgili Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmesine,
Kesin olarak 18.12.2018 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

Türk Ytong 2019 Hedeflerini Paylaştı

Türk Ytong, 48'inci Ytong Yetkili Satıcılar Toplantısı'nı İstanbul'da düzenledi. 'Hep Birlikte Hep Zirvede' başlığıyla gerçekleştirilen toplantıda Türk Ytong Yetkili Satıcıları ve Satış Pazarlama Ekibi 2019 yılı için belirledikleri hedefleri gerçekleştirmek üzere güçlü bir başlangıç yaptı.

Toplantı sonunda ise Ytong ile uzun yıllar iş birliği yapan yetkili satıcılar ile 2018 yılında önemli başarılara imza atan yetkili satıcılara ödülleri verildi.

Yeni Fabrikayla 2019 Büyüme Yılı Olacak

Yönetim Kurulu Başkanı Fethi Hinginar toplantıda yaptığı konuşmada 2018 yılını değerlendirerek 2019 yılına

yönelik hedeflerini paylaştı. 2018 yılının ikinci yarısında döviz kurlarında yaşanan dalgalanmaya rağmen Dilovası Fabrikası'nın inşaatının tamamladıklarını sözlerine ekleyen Hinginar, "Türk Ytong olarak her şeye rağmen 2018 yılını üretim kapasitesi ve satış miktarı konularındaki hedeflerimizi gerçekleştirerek kapattık. 2019 yılında ise bu hedeflerimizi gerçekleştirerek karlılığımızı da artırmak istiyoruz. Dilovası Fabrikası'nda üretimin de başlamasıyla birlikte Türk Ytong olarak 2019 yılının büyüme ve kapasite artırım yılı olacağına inanıyorum" dedi.

Kapasite 2 Milyon Metreküp

Türk Ytong Genel Müdürü ve aynı zamanda Sendikamız Yönetim Kurulu Üyesi Gökhan Erel ise konuşmasında Türk Ytong'un yenilikçi ürünleriyle inşaat sektörünün gelişmesini ve büyümesini destekleyen en inovatif markalardan biri olduğuna dikkat çekerek "Türk Ytong'un Dilovası Fabrikası'yla birlikte üretim kapasitemiz 2 milyon metreküp seviyesine ulaştı. Fabrikamız teknolojisi ve kapasitesiyle, bünyesinde yer alacak Ytong Akademi Eğitim Merkezi ve Ar-Ge Merkezi ile ülkemizin inşaat ve gazbeton endüstrisinin çıtasını üst seviyelere taşıyacak modern bir donanıma sahip olacak. Yenilikçi olma becerisi, marka değeri, pazarlama ve iletişim yetenekleri ile Ytong çok özel bir konuma sahiptir. Bu gücün fakında olmalıyız. Bu güçten kuvvet alarak, "Hep Birlikte Zirvede Olalım" dedi."

Türk Ytong Genel Müdür Yardımcısı Tolga Öztoprak ise 2019 yılı satış hedefleri için bir değerlendirme yaparak yeni ürünler ve gelişmeler hakkında bilgi verdi. Konuşmaların ardından yapılan ödül töreninde ise 5 ile 35 yıl arasındaki yetkili satıcılara kıdem plaketleri verildi. Ayrıca 2018 yılının başarılı yetkili satıcıları ödüllendirildi. Toplantının ardından katılımcılar, Ayasofya Müzesi'ne düzenlenen gece turunda İstanbul'un güzelliklerini keşfettiler.

SEREL Modern Tasarımlarını 'Su Yenilenmektir' Konseptiyle Unicera Fuarı'nda Sergiledi

Elginkan Topluluğu'nun, vitrifiye alanındaki öncü ve köklü markası SEREL, Unicera Seramik, Banyo, Mutfak Fuarı'nda sergilediği ürün ve teknolojilerle dikkatleri üzerine topladı.

Geniş ürün gamında pek çok yeniliğe sahip şirket, SEREL farkını banyo mobilyaları ile fuar kapsamında tüketicileriyle buluşturdu. SEREL, 2019 yılında da geniş ürün gamı ve yeni ürünleriyle en uygun çözümleri sunmaya devam edeceğini gösterdi.

SEREL, son 6 yılda kazandığı 30 tasarım ödülü sayesinde, uluslararası tasarım otoritelerinin takdirini kazanmış olmanın haklı gururu ile inovatif çözümlerini kapsamlı bir şekilde sergiledi. SEREL'in geniş ürün gamı Unicera'da farklı bir konsept ile tanıtıldı. Hem evlerinde hem de ortak yaşam alanlarında farklı alışkanlıklara sahip tüm bireylerin ihtiyaçlarına farklı mobilyalar ile yanıt verebileceğini vurgulayan marka, herkesi kendi ruh halini yansıtan banyolar için yenilenmeye davet etti. Düzenli, zamansız, huzurlu ve dinamik temaları ile tasarlanmış 4 farklı banyo konsepti ziyaretçilerin beğenisine sunuldu.

Huzurlu banyoların başrolünü yumuşak formların hâkim olduğu SEREL Purity serisi üstleniyor. Benzersiz hazne formuyla mevcut lavabo algısını değiştiren Purity, gizli su gideri ile kullanıcıya yeni bir akış algısı ve estetik sunuyor.

Türkiye'de bir ilk olarak kendi kendini temizleyen, yeni nesil yıkama teknolojisi ile SEREL EasyWash lavabolar, otomatik olarak devreye giren temizlik sistemi ile anında hijyen sağlıyor. Maksimum temizlik konsepti ile yola çıkılarak tasarlanan SEREL EasyWash lavabo ve klozet serisi, su sıçratmadan %100 yıkama teknolojisine sahip.

Tasarımı ile banyolarda multifonksiyonel kullanım sağlayan SEREL Helios lavabo serisi, farklı kullanım alanlarına yönelik tasarlanan, daire ve kare formlu çanak lavaboları ile her zevke ve beğeniye göre alternatif seçenekler getiriyor. Çocuk lavabosu seçeneğiyle, evde ve ev dışındaki alanlarda çocuklara özel mekânlar yaratıyor. Kullanım kolaylığıyla dikkat çeken seri, fonksiyonel düşünce tarzını yaşam stili haline getirmiş üretken kişilerin dikkatini çekiyor.

Pisuar temizliğinde hijyeni maksimuma çıkartma amacıyla tasarlanan SEREL Luvi, estetik ve fonksiyonelliği bir arada sağlayarak AVM ve havalimanı gibi toplu yaşam alanları için çözümler sunuyor.

SEREL'in inovatif tasarım ürünü SEREL PureWash klozetler, iç yüzeyinin su sıçratmadan tamamen yıkanmasını sağlayan ve kanalsız yapısı ile kanal kısmının temizliği sorununu ortadan kaldıran üstün yıkama fonksiyonları sayesinde, ideal temizlik ve hijyen bir araya geliyor.

Tüm SEREL vitrifiye ürünlerinde standart olarak sunulan "SEREL Hygiene+" yüzey teknolojisi sayesinde ürünler kir tutmuyor, bakteri oluşumunu engelliyor, kolay temizlenerek maksimum hijyen sağlıyor.

Duravit'in Yeni Koleksiyonu DURALIFE ile Banyolara Bahar Geldi

Duravit'in seçilmiş ürünlerinden oluşan DURALIFE koleksiyonu baharın başlangıcı ile beraber tüketicilerin beğenisine sunuldu.

Üstün Alman teknolojisi ile Türk mühendis ve işçilerin emeği olan ürünler DuraCeram, Durawash, DuraVak, Hygiene Glaze gibi Duravit' e özel farklı teknolojileri barındırıyor.

Dünyanın en önemli tasarımcıları tüm kabiliyetlerini Duravit için bu ürünlerde sergiliyor.

Sayısız ödül alan ve bir çok farklı model şimdi çok özel fiyatlar ile baharın müjdecisi olacak.

Karbosan İstanbul Hırdavat Fuarının Platinum Sponsoru Oldu

Karbosan 14-17 Mart tarihleri arasında düzenlenen, Türkiye'nin nalbur ve hırdavat sektörüne yönelik tek özel organizasyonu, İstanbul Hırdavat Fuarında yeni ve inovatif ürünlerini sunmak üzere ziyaretçileriyle buluştu.

Önceki yıllarda desteklediği sektörel çalışmalardaki gibi, tüm sektörü bir araya getiren bu önemli organizasyonun da Platinum Sponsoru oldu.

Türkiye'nin lider aşındırıcı markası olan Karbosan, ürünlerinin yüksek kalitesini ve üretim teknolojisini fuar boyunca ziyaretçilere sunmuş olmanın gururunu yaşamaktadır.

2019 İstanbul Hırdavat Fuarında Özellikle Kendi Tesislerinde Ürettiği Zımpara Ürünleri Ön Plana Çıkarttı

Karbosan, İstanbul Hırdavat Fuarında özellikle kendi tesislerinde ürettiği zımpara ürünleri ön plana çıkarttı. Tamamen kendi üretimi olan çeşitli Rulo Zımpara, Sonsuz Bant Zımpara, Fiber Disk, Flap Disk ve Cırtlı Disk ürünlerini ve ayrıca zımpara taşları gurubuna ait Bakalit ve Seramik Bağlayıcılı Taşlama Taşları, Kesici Disk ve Çapak Alma Diskleri başta olmak üzere, geniş ürün yelpazesiyle ziyaretçilerin büyük ilgisini çekti.

Ziyaretçiler aynı zamanda Karbosan'ın ürettiği yeni, yüksek kaliteli ve performanslı ürünleri yakından tanıma ve detaylı bilgi alma şansını elde ettiler. Karbosan Teknik Ekibi, fuar boyunca ziyaretçilerin ihtiyaç duydukları bilgi ve teknik desteği vermek adına stantta hazır bulundular.

VitrA'da İSG Forum Tiyatro Etkinliği

TİSK Mikrocerrahi ve Rekonstrüksiyon Vakfı'nın TİSK'e üye sendikalara bağlı işyerlerine yönelik düzenlemiş olduğu İSG Forum Tiyatro Etkinliği'ne üye işyerlerimiz de ilgi gösterdi.

İSG Forum Tiyatro, İSG kültürünün yerleşmesi, farkındalık yaratma, güvenilir davranışların tutum olarak belirlenmesi ve riskli davranışların ortadan kaldırılmasını hedefleyen bir etkinlik olup, İşyerlerinde gerçekleştirilmektedir.

22 ve 23 Ocak 2019 tarihlerinde VitrA Karo'da beş seans olarak gerçekleştirilen etkinlikte katılımcılara;

• Kişisel koruyucu malzemelerin kullanılmasının önemi ve işletme içinde pozisyon gözetmeksizin herkesin kullanması gerekliliği,
• Yerde duran personelin kaldırabileceği ağırlıktaki bir malzemenin ne şekilde yerden kaldırılacağı ve personelin kaldıramayacağı kadar ağır bir malzemenin kaldırılmasında nasıl bir yol izleneceği,
• Dikkatsiz ve sorumsuz davranışlardan oluşabilecek kazaların canlandırması,
• Oluşan kazalardan sonra bilinçsiz insanların müdahalesi yerine acil bir şekilde revire haber verilmesi gerektiği,
• Yetkisi olmayan personellerin ne pahasına olursa olsun(üretim dursa bile) arızalara müdahale etmemesi gerektiği,
• İş konsantrasyonunun ne kadar önemli olduğu eğlenceli bir şekilde anlatıldı.

BİZE BİŞEY OLMAZ ABİ Tiyatro			
Tarihi	**Saati**	**Katılımcı Sayısı**	
22.01.2019	08:30-09:40	69	Mavi Yaka
	13:30-14:40	21	Beyaz Yaka
	16:15-17:15	60	Mavi Yaka
23.01.2019	08:30-09:40	66	Mavi Yaka

Banyolar Beyaza Meydan Okuyor!

Beyaz, güvenli tasarım algısıyla bugüne kadar banyoların hakim rengi olarak ön plana çıktı. Uzun vadeli değerlendirildiğinde ise her zaman riskle özdeşleştirildi. VitrA Tasarım Ekibi, banyoda renk kullanımını teşvik eden bir renk kombinasyon sistemi geliştirdi. mode, kullanıcıların moduna uygun çözümler sunuyor!

Pek çok ödüllü karo koleksiyonuna imza atan VitrA Tasarım Ekibi, banyoda renk kullanımını teşvik etmek ve zamana meydan okuyan banyolar tasarlayabilmek için, şimdi de mode adını verdiği renk kombinasyon sistemini geliştirdi. Dört renk paleti üstüne kurulu mode sistemi, kullanıcısının tarzını yansıtan banyo atmosferleri yaratmaya olanak tanıyor. Zeminle uyumlu banyo duvarlarında ton-sur-ton ve kontrast renklerle aksan yaratırken, rölyef dokularla duvarlara hareket katıyor.

VitrA'nın mode sistemindeki ilk renk paletinde yer alan yosun grisi ile lava kırmızısı, ferah ve enerjik banyolar yaratıyor. Kil beji, zümrüt yeşili ile buluşarak huzur ve güvenin adresi oluyor. Terra rosa ve safir mavisi karolar bir araya geldiğinde duyguları harekete geçiriyor. Doğal taşın grisi, amber sarısı ile tamamlandığında ise sıcak mekanlar doğuyor.

Kombinasyonları zenginleştirmek için sistem, renk ve ton çeşitliliği sunan mode, modüler boyutları sayesinde VitrA'nın diğer karolarıyla da uyum sağlıyor. Son dönemin trend mat yüzeylerini, kolay temizlenen, ince ve hafif teknolojisiyle bir araya getiren mode; banyodaki yıkanma, dinlenme, saklama ve rahatlama alanlarını renklerle ayrıştırmak için akıllı çözümler öneriyor.

VitrA'nın En Yeni Ürünleri, Unicera'da Konteynerler İçinde Sergilendi

Eczacıbaşı Yapı Ürünleri Grubu, VitrA ve Artema markalarının en yeni ürünlerini, her zaman olduğu gibi ilk kez 5-9 Şubat 2019 tarihlerinde düzenlenen Unicera'daki standında sergiledi. Banyo gereçlerinden karoya, armatürlerden yıkanma alanlarına, zengin bir yelpazenin sunulduğu stand, son 2 yıldır olduğu gibi yine konteynerler kullanılarak tasarlandı. Sürdürülebilirliğe vurgu yapmak üzere konteynerlerle oluşturulan stant, dünya çapında mükemmelliğinin sembolü olarak kabul edilen iF'ten ödül aldı.

Banyonun Sınırlarını Zorlayan Tasarımlar

Bu yılın en dikkat çekici yenilikleri, çalışmalarını Milano'da sürdüren iki önemli uluslararası tasarımcının VitrA Tasarım Ekibi ile birlikte geliştirdiği yeni banyo serileri oldu. Terri Pecora'nın imzasını taşıyan Plural ve Claudio Belli'nin tasarladığı Equal, banyonun sınırlarını zorluyor. Henüz pazara sunulmadan, dünyanın en değerli tasarım ödüllerinden iF, Good Design ve Edida'yı almaya hak kazanan Plural, banyoyu bir sosyalleşme alanı olarak yeniden tanımlıyor. Yalın bir tasarıma sahip Equal ise metal, seramik ve ahşabın uyumuyla basit bir düzen içerisinde karakteristik bir banyo mekanı yaratıyor.

VitrA fuarda, banyoda tasarım bütünlüğü sağlamak üzere dönüşen yeni ürünlerini de sergiledi. Özel bir malzeme olan solid stone ile üretilen V-Stone duş tekneleri, yüzeylerdeki doğal taş görünümünü duşta da sürdürüyor. V-Stone'da, metalin yanı sıra, solid stone sifon kapağı seçeneği de bulunuyor. Camdan üretilen Vetro kumanda panelleri ise siyah ve beyazın yanına eklenen bej ve vizon alternatifleriyle, banyonun ambiyansıyla uyum sağlayacak renklere bürünüyor.

Zamana Meydan Okuyan Karolar

Dünya lansmanı Bolonya'daki Cersaie Fuarı'nda yapılan ve Türkiye'de ilk defa Unicera'da sergilenen VitrA'nın en yeni karo koleksiyonları, ColorCode ve Natural Stone temaları altında sunuluyor. Banyoda rengi teşvik etmek ve zamana meydan okuyan banyolar tasarlayabilmek için VitrA Tasarım Ekibi'nin geliştirdiği mode renk kombinasyon sistemi ile geleneksel karo desenlerini yeniden yorumlayarak modern mekanlar yaratan retromix koleksiyonu da ilk kez Unicera'da görüldü.

Armatür ve Banyo Aksesuarlarında VitrA İmzası

Eczacıbaşı Yapı Ürünleri Grubu, bu yıl sektör profesyonellerinin karşısına bir sürprizle çıktı. VitrA'nın banyo koleksiyonlarıyla uyumlu armatür ve aksesuarlardan oluşan Origin serisi, VitrA markasıyla ilk kez Unicera'da sergilendi. İnce ve yalın tasarımıyla öne çıkan Origin'in lavabo bataryaları, 4 farklı boyut ve renkte üretiliyor. Krom, mat siyah, fırçalı nikel ve bakır renkleri, banyo bataryalarına da taşınıyor. Seriyle uyumlu banyo aksesuarları ise armatürlerin renklerini takip ediyor.

Cesur Yalınlık

Yoğun ve kalabalık şehir yaşamının getirdiği sorunlardan kaçmanın kısa bir yolu var mı? Yalın bir tasarım anlayışı, ruhu dengede tutabilir mi? Beklentileri uyumla karşılayan çözümler, şehrin gürültüsünü dışarda bırakabilir mi? VitrA ve Claudio Bellini'nin ortaya koyduğu cesur yalınlık, banyonun rahatlatıcı atmosferini güçlendiriyor.

Claudio Bellini ve VitrA Tasarım Ekibi iş birliğiyle tasarlanan Equal koleksiyonu, yalın bir düzenle cesur ve karakterli banyolar yaratıyor. Mantık ve duygu arasındaki dengeyi temsil eden koleksiyon, düzenli ve köşeli, aynı zamanda yuvarlak ve yumuşak formlarıyla, banyoda benzersiz bir uyum yakalıyor. Cesur yaklaşımıyla, basit mimari ögeleri, tüm temel olanaklarını zorlayarak kullanıyor. Mekanın duygusal ve rahatlatıcı atmosferini güçlendirmek için, soğuk ve sıcak materyalleri seramik

ve ahşap formunda bir araya getiriyor. Siyah metal detayların vurgusu, koleksiyonun zamana meydan okuyan karakterini destekliyor.

Özel bir mobilya olarak tasarlanan Equal asma lavabo ünitesi, mekanı ferahlatıyor. Kesintisiz zemin yüzeyi sayesinde temizleme kolaylığı sunuyor. Duvara monte, tezgah üstü ve çift hazneli etajerli lavabo alternatifleri, köşe ve çizgi dengesiyle dikkat çekiyor.

Koleksiyonda, lavabo alanıyla sınırlı olmayan, kişiselleştirilebilir saklama çözümleri de bulunuyor. VitrA Rim-ex teknolojisine sahip Equal klozetler ise temizlenmesi zor hazne içi kanalları ortadan kaldırarak, kolay temizlik ve üstün hijyen sağlıyor.

VitrA - Terri Pecora İş Birliğine, Yurt Dışından Ödül ve Övgü Yağmuru

VitrA'nın tasarımcı Terri Pecora'nın iş birliğiyle geliştirdiği yeni banyo koleksiyonu Plural, yurt dışından ödül üstüne ödül alırken, önemli uluslarası dergilere de konu oluyor. Banyoyu bir sosyalleşme alanı olarak yeniden tanımlayan VitrA Plural koleksiyonu, henüz pazara sunulmadan, dünyanın en eski ve en saygın tasarım yarışmalarından Good Design'dan ödül almaya hak kazandı. Bu ödülü, tasarımda mükemmelliğin simgesi iF ile Edida izledi. The Designer Award kapsamında inovasyon kategorisinde ödül alan koleksiyona, Wallpaper'dan da ödül geldi. Fransızların ünlü tasarım dergisi Intramuros'un yanı sıra, İngilizlerin tüm dünyada büyük beğeniyle takip edilen Monocle dergisi de banyonun sınırlarını zorlayan VitrA Plural koleksiyonuna yer verdi.

VitrA Plural koleksiyonu, geleneksel banyo mekanını bugüne tercüme ediyor. Dünya lansmanı Milano'da yapılan çarpıcı koleksiyon, ortak banyo alanlarındaki ritüellerin mirasından esinleniyor. İnsanların buluştuğu, kendileri, arkadaşları ve aileleriyle bağ kurduğu bir paylaşım alanı olarak tanımladığı banyoyu, "evin yeni kalbi" yapmayı hedefliyor. Geleneksel banyo düzenini yeniden yorumlayan VitrA Plural, mekanı değerlendirmek için inovatif çözümler ve yeni kullanım şekilleri öneriyor.

Türkiye Toprak, Seramik, Çimento ve Cam Sanayii İşverenleri Sendikası

Beylerbeyi Mahallesi, Havuzbaşı Sokak No: 40 Üsküdar 34676 İstanbul - Türkiye
Tel: (0216) 422 09 39 - (0216) 422 09 49
www.toprakisveren.org.tr